

806.443-
806 446

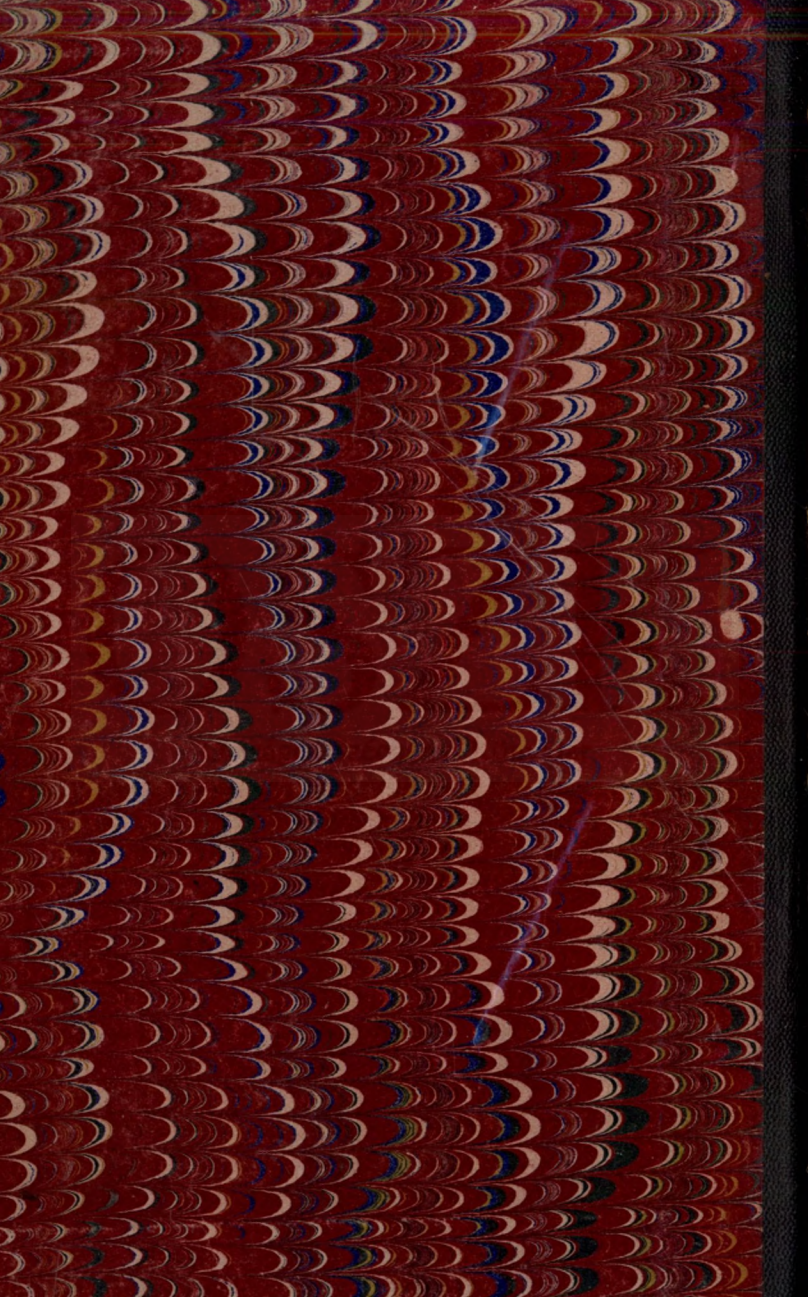
CSOMORY.

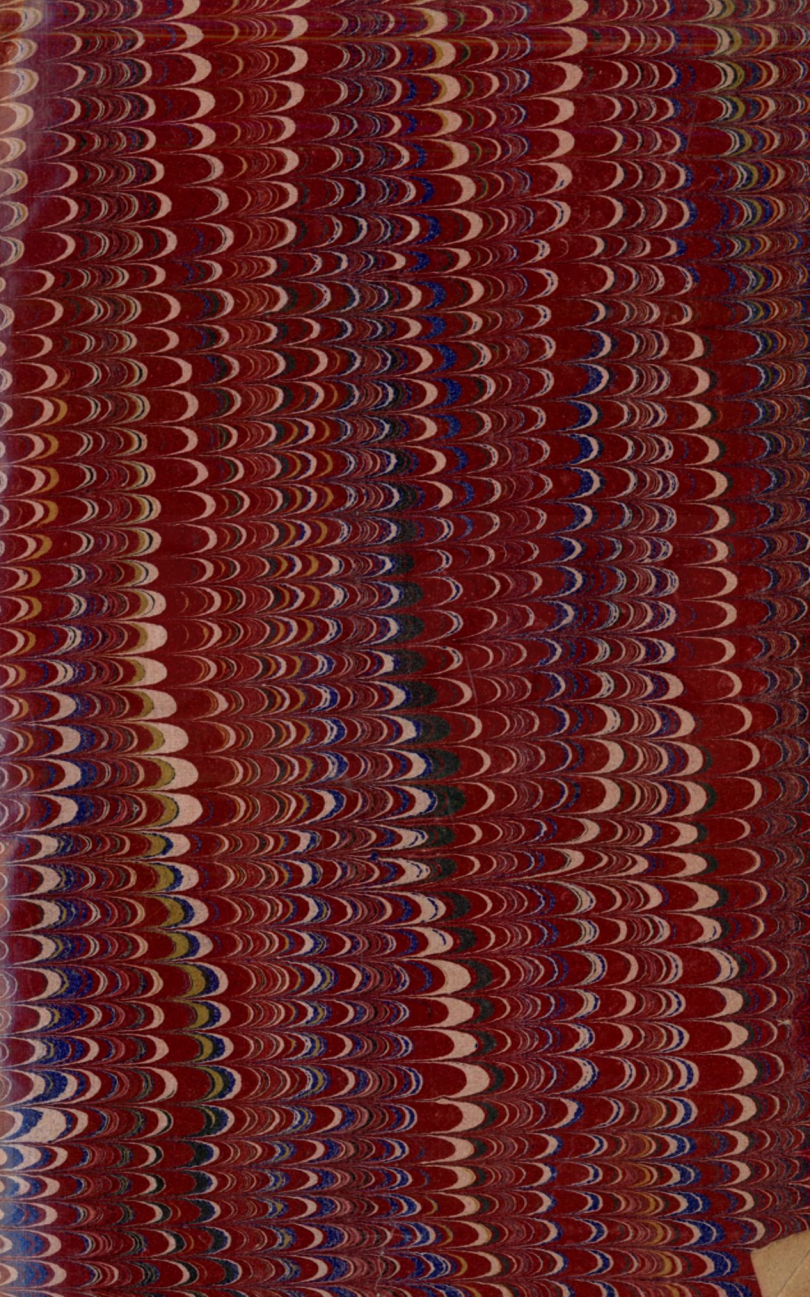
A puszták
réme

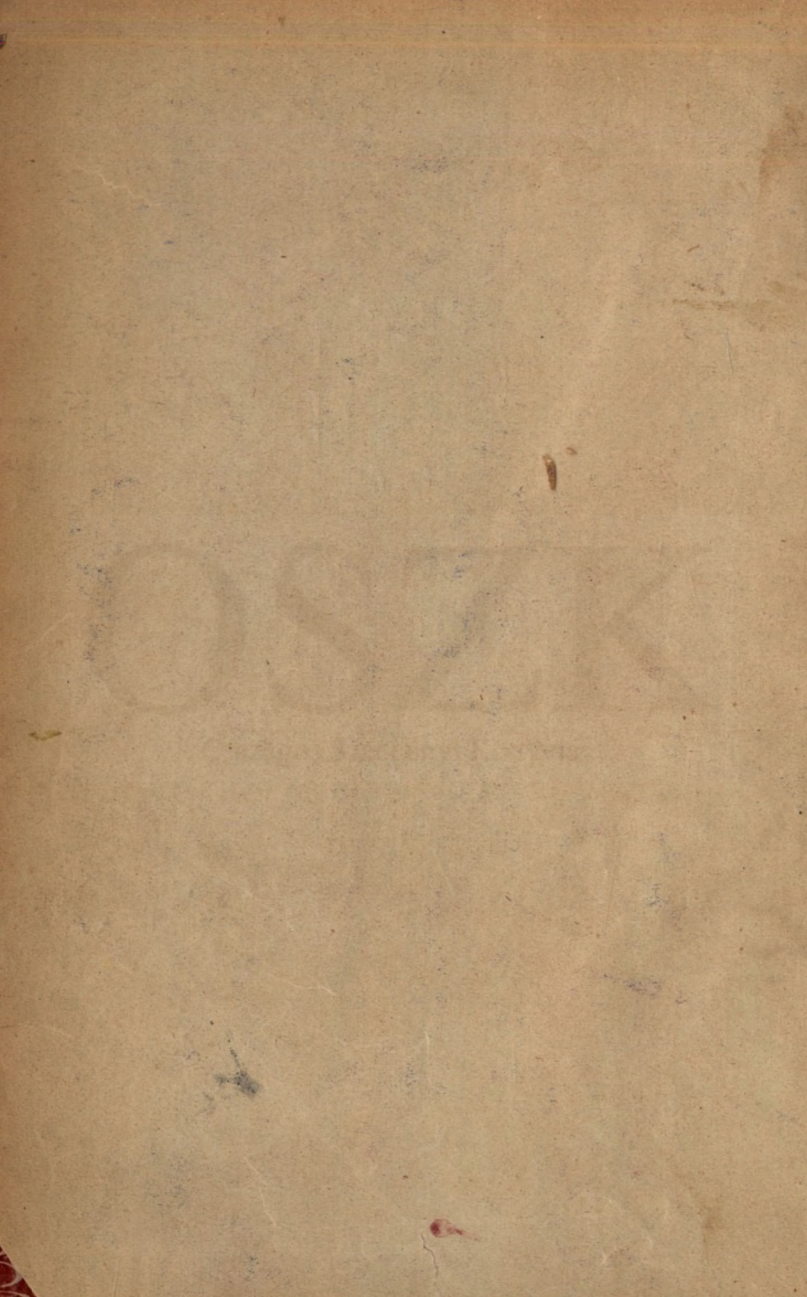
T. J.

T. J.

1906

A CSIKÓSKIRÁLY

REGÉNY

A MAGYAR SZABADSÁGHARCZ IDEJÉBŐL

IRTA

CSOMORY BÉLA

BUDAPEST, 1905.

«ÉRDEKES KÖNYVTÁR» KIADÓHIVATALA

V., Kálmán-utca 2.

806 444

Országos Széchényi Könyvtár

Leltári szám:

B 5495

1960.

A hadak útja.

Egy ország lángokban, minden épkézláb lakosa a csatatéren! Mind lelkesedve a szabadságért! Hogy harcolnak, hogy küzdenek az évszázados ellenség ellen!

Kossuth Lajos varázsszava csodákat művelt. «Veszélyben a haza!» kiáltott Kossuth a magyar néphez, mikor Jellachich a horvát csapatokkal, megfélekezve a magyar királynak esküdött hűségéről, Magyarországba tört. «Veszélyben a haza!» s ország-szerte zeng a toborzó. S megszólal az ország! Csak úgy tódult a nép a toborzókhöz, ifjak és aggastyánok egyaránt könyörögtek, hogy vegyék őket is fel a magyar hadsereg soraiba.

Bámul a világ, ha arra gondol, mit művelt akkor Kossuth, kinek szavára százezrek lelkesedtek. Mikor az osztrák hűtlensége és hitszegő árulása bennünket az önvédelemre kényszerített, akkor nem volt magyar hadsereg, nem volt magyar katona, nem volt az országnak sem fegyvere, sem löszere. De Kossuth szólt és szavainak varázshatalma előteremtett mindent, amire szükség volt. Hadseregeket teremtett lelkesítő szavaival és teremtett pénzt a seregek ruházására, élelmezésére. Nem volt magyar tiszt, magyar tábornok. Kossuth szavára ott hagyták az osztrák hadseregben szolgáló magyar tisztek ezredeiket és siettek haza, Magyarországba, hiszen a haza veszélyben volt.

És megindult a legdicsőségesebb, legbámulatosabb harc, melyről a történelem megemlékszik. A gyorsan összetoborzott, tapasztalatlan, nem gyakorolt és rosszul felfegyverezett magyar seregek dalolva rohanták meg a kitünően fegyverezett és gyakorolt osztrák katonaságot és játszva kergették a császár seregeit vissza

Ausztriába. Az irtózatos harcokban az aggastyánok ifjakká, a gyermekek meglett emberekké változtak. Egy gondolat, egy szellem, egy szeretet lelkesítette mindnyájukat: A haza és a szabadság szeretete.

Veszélyben a haza, — e szóra, aki csak magyar volt, otthagytá a családját, tűzhelyét, foglalkozását és sietett a haza megmentésére. A börtönökben a rabok kérve kérték, hogy sorozzák be őket is a szabadság harczosai közé és a magyar kormány teljesítette kérélmüket. És megnyiltak a börtönök ajtai és mindaz, aki bent bűnhődött, örömmel ragadta a kardot a markába, hogy azt az ellenség vérébe mártva, bűneiért bocsánatot nyerjen. Még a futóbetyárok is otthagyták az Alföld rónáit és fegyvert ragadtak a haza ellenségei ellen.

Rózsa Sándor, a csikóskirály is sietett a haza mentésére. Levelet írt Kossuth Lajosnak, melyben a saját és emberei szolgálatát felajánlotta a hazának. Felajánlotta Kossuthnak, hogy embereiből egy csikóshuszárszázadot alakít, és ennek az élén harcolni akar az ellenség ellen. «Amit hibáztam a törvény és embertársaim ellen, — így írt Kossuthnak, — azt úgy teszem jóvá, hogy küzdeni fogok édes hazánk megtámadói ellen. Nem kérek érte egyebet: csak kegyes bocsánatot.»

Kossuth eleinte habozott és csak nagynehezen szánta magát rá, hogy a hirhedt rablóvezérnek engedelmet adjon a csikóshuszárok szervezésére. És mikor végre Kossuth megadta Rózsa Sándornak az engedélyt, óvatosan hozzátette, hogy bűnbocsánatra csak akkor számíthat, ha a csatatéren erre érdemessé teszi magát. Az ellene folyamatba tett bűnvádi eljárást azonban Kossuth egyelőre felfüggesztette.

Talán sohasem volt nagyobb öröm, mint ennek az engedélynek a hírére támadt a keczeli csárdában, ahol ismét találkozunk Rózsa Sándorral és embereivel. Peti, a cigány, akit Rózsa Sándor szárnysegédének mondtak a többi legények, Peti hozta Szegedről a magyar koronás pecséttel lepecsételt nagy levelet, amely Rózsa Sándor embereit, a földönfutó rabokat, a haza katonáivá avatta.

Mikor Rózsa Sándor végigolvasta Kossuth levelét, örömkönnyeek futottak végig az arczán, megölelte és megcsókolta Petit és örömében felkiáltott:

— Jöjj szívemre, te honvéd-czigány!

És aztán végig ölelte embereit és ezek is örömittasan vállaikra emelték Rózsa Sándort és egyhangúlag kiáltották:

— Éljen kapitányunk, éljen Rózsa Sándor!

Volt aztán csudálkozás és lelkesedés Szegeden, mikor Rózsa Sándor legényeivel, az új honvéd csikóshuszárokkal bevonult Szegedébe. A nép tágra nyitott szemmel bámulta a furcsa katonaságot, mely öltözetében oly pompásan festett. A csikóshuszárok fekete inget és gatyát, piros mellényt, fehér szűr, magas sarkantyus csizmát és kis magyar pörge kalapot árvalányhajúval viseltek. Mikor elbúcsúztak kondorosi rokonaiktól, gróf Károlyi György, a kondorosi földesúr, ki maga is a saját költségén egy huszárezredet alapított, megengedte a derék legényeknek, hogy a kondorosi ménesből tetszés szerint választhatnak maguknak egy-egy lovat és bizony a legények nem választották a legrosszabbakat. A délczeg ifjuk pompás paripáikon gyönyörű látványt nyújtottak és amikor bevonultak Szegedébe és a sorfalat álló nép között, mint a szélvész vágattak a városháza felé, a nép nagy lelkesedéssel éljenezte Rózsa Sándort, a csikóshuszárok kapitányát.

A csikóshuszárok belovagoltak a városháza nagy udvarába és ott szálltak lovaikról. Az udvar közepén ott állt régi ismerősünk, Galiba Mátyás és a vén pandur könnyező szemekkel nézte az ifjakat, kik még harcolni mehettek a haza ellenségei ellen.

— Sándor, Sándor öcsém, kiáltott Galiba Mátyás, Isten hozott — és téged is Veszélka János és Isten hozott mindnyájatokat. Tyűh, teringettét azt a megvénült ősz fejemnek! Ilyent látni és nem mondhatni: Elmegyek én is veletek!

És Galiba Mátyás kezét nyújtott Rózsa Sándornak és halk hangon mondta:

— Úgy e öcsém, nem haragszol?

— Nem én, Galiba bácsi, bár akkor a legdrágább...

— Nem én vagyok az oka, hanem az az átkozott földesúr, Kercsey Andor.

— Tudom, tudom, szólt Rózsa Sándor, de majd még találkozom vele.

— Persze, hogy találkozol vele, Sándor, kiáltott Galiba, és egy kis gondolkozás után kérdezte:

— Te Sándor, mondjak valamit?

— Csak szóljon, Galiba bácsi!

— Az a Kercsey most is annak mutatkozott, ami volt, gazembernek. Az ellenség táborában van, császári szolgálatba lépett.

— Ah, — kiáltott Rózsa Sándor, köszönöm Galiba bácsi, hogy ezt velem tudatta.

És két kezét kérőleg az ég felé emelve, kiáltott:

— Magyarok Istene! Add, hogy ezzel az áruló gazemberrel minélelőbb találkozzak!

E pillanatban az udvarra lépett Bánfalvy rendőrkapitány és szívélyes szavakkal üdvözölte Rózsa Sándort és embereit. Egyúttal közölte Rózsa Sándorral, hogy a honvédelmi bizottmány őt és csikóshusárjait Partecsics Károly őrnagy parancsnoksága alá helyezte.

— En azt hittem, hogy magam leszek az embereim parancsnoka, szólt a csalódás hangján Rózsa Sándor.

— A honvédelmi bizottmány úgy rendelte és annak engedelmeskedni kell. Különben ne búsulj öcsém, a katonaságnál mindenkinek van főlebbvalója, még a generálisnak is.

Ebben aztán Rózsa Sándor megnyugodott és türelmesen várta a városháza udvarán Partecsics őrnagy érkezését. Odalovagolt embereihez s elbeszélte nekik, hogy voltaképpen nem az ő, hanem az őrnagy úr vezetése alatt fognak harcolni. Erre a csikóshusárok már mozogni kezdtek és csak egy véletlen háritotta el, hogy ott helyben nem lázadtak fel az ösmeretlen parancsnok ellen. Ugyanis, mikor a csikósok lármát csaptak és hangosan kezdték kijelenteni, hogy ők bizony csak Rózsa Sándornak engedelmeskednek, a városháza udvarára lépett Horváth János, a messzire híres szegedi puskaműves és egyenesen Rózsa Sándor felé tartva,

átnyújtott neki egy négycsővű puskát avval a kívánsággal, hogy minél több osztrákot és szerbet lőjjön vele agyon. Rózsa Sándor nagy örömmel fogadta el a szép ajándékot, emberei megéljeneztek a hazafias adakozót és e váratlan eset annyira lecsillapította a kedélyeket, hogy még az éppen érkezett Partecsics őrnagyot is éljenzéssel fogadták.

Partecsics őrnagy, egy, a szigoráról, de igazságszeretetéről is híres honvédtiszt, rövid, de velős beszédben mutatkozott be csapatjának és mindeneke előtt felolvastatta előttük a hadi törvényeket. Aztán katonai rövidséggel kijelentette, hogy kérlelhetetlen szigorral fog megbüntetni minden elkövetett fegyelemsértést és nevezetesen ismételve figyelmeztette a csikós-huszárokat arra, hogy minden általa meg nem engedett sarcolást és zsákmányolást rablásnak tekint és ezt feltétlenül halállal fogja büntetni.

A beszédet így fejezte be:

— Mindazokat, amit itt nektek mondtam, elmondtam én minden a vezérletem alatt álló katonáimnak. Tehát nem azért mondtam, mert tudom, hogy mik voltatok, mielőtt honvédek lettetek. Avval én nem törődöm. Most katonáim vagytok és a katonáimat szeretem, mintha édes testvéreim volnának. De csak addig szeretem őket, míg katonák. De amint a katonából rabló lesz, akkor gyűlölöm, még ha a saját fivérem lenne is. Ezt akartam mondani, és a ki szavaimat tiszteletben tartja, bennem mindig atyai barátira lel.

Egy pillanatig a beszéd után néma csend uralkodott. A csikós-huszárok csak úgy néztek egyik a másikra és Rózsa Sándorra, ki bizonyos meghatottsággal nézett az őrnagyra. Most, hogy ez kijelentette, hogy ő ezeket nem azért mondta, mert tudta, hogy mik voltak a csikós-huszárok azelőtt, Rózsa Sándor belátta, hogy az őrnagynak teljesen igaza van, és egy lépéssel előre lépve, ünnepélyes hangon mondta:

— Őrnagy úr, igyekezni fogunk, hogy kiérdemeljük szeretetét!

És a legényekhez fordulva, harsány hangon mondta:

— Bajtársak, aki velem akar tartani, az magáévá

teszi az őrnagy úr szavait! Éljen a haza! Éljen az őrnagy úr!

— Éljen! — kiáltották egyhangulag a legények.
Még aznap útra indultak Szent-Tamás felé.

Az elégedetlen csikós-huszárok.

Kossuth Lajos parancsára Rózsa Sándor csapatját Damjanich táborába, a magyarok ellen fellázadt szerbek ellen küldték. A szerbek élén állt a vad kegyetlensége által oly szomoú hirre jutott Knizsánin, aki maga körül gyűjtötte a Rajachich karlóczai érsek és a szerb papság által fellázított szerb népet és iszonyú hadjáratot kezdett a délvidéki magyarság ellen, akikkel a délvidéki svábok, — dicséretükre legyen mondva, — szövöztek a pusztító szerbek ellen.

A szerb lázadók ellen küldött magyar hadsereg a vitéz Kiss Ernő parancsnoksága alatt állott és Kiss Ernő alvezérei Vetter tábornok, Damjanich, Asbóth, Nagy Sándor, Maderspach, Aschermann és Kis Pál voltak.

Partecsićs őrnagy csapata Damjanich János vezérlete alatt állott, aki ebben a hadjáratban vívta ki magának a «hősek hőse» nevet.

Ezt a sereget a honvédelmi bizottság bánági seregnek nevezte. E hadsereg 13 gyalogzászlóaljból, 14 lovasszázadból, 4500 főnyi nemzetőrségből, 64 ágyúból és Rózsa Sándor csikós-huszáraiból állott. A bánági hadsereg központjai Nagy-Beeskerek, Versecz és Fehértemplom voltak.

Ezzel a sereggel szembeszállott a rácok 14.000 főnyi serege, melynek négy jelentősebb táborhelye volt és pedig Ördöghídja, Alibunár, Tomasovác és Pancsova. Ötödik táborhelyüket, Perlaszt, már Kiss Ernő előbb bevette. A 14.000 főnyi szerb sereghez csatlakozott még a 4000 főnyi végvidéki rendes császári katonaság és még mindezenfelül segélyezte őket Rukovina báró tábornok, a temesvári császári parancsnok is.

A magyar kormány a szerb felkelés vezéreivel, Rajachich metropolitával, Knizsánin és Suplikácztábornokokkal alkudozásokba bocsátkozott, ami a magyar kormány egyik végzetes hibája volt. Persze Kossuth Lajos a legnemesebb célokból ment bele ezen alkudozásokba, amennyiben meggyőzni akarta nemcsak a fellázadt szerbeket, hanem a magyarországi összes nemzetiségeket, hogy a magyar kormány nem ismer különbségeket, hanem a magyar föld összes lakóit egyaránt akarja részesíteni az Ausztriától való függetlenség előnyeiben. De míg Kossuth Lajos becsületességgel folytatta ezen tárgyalásokat, addig Rajachich és Knizsánin a tárgyalások által beállott fegyverszünetet arra használták, hogy a lázadást minél messzebb területre terjesszék és hogy a fellázított népkellőleg szervezkedhessék. Sőt Rajachich érsek még tovább is ment ennél. Ő nemcsak Kossuth Lajossal és a magyar kormánnyal, hanem egyidejűleg a bécsi kormánnyal is tárgyalt és addig halasztotta a magyar kormánnyal folytatott alkudozásait, míg a császár neki Nugent Albert gróf által megküldte a kinevezését karlóczai patriarchának és Suplikácztábornok kinevezését a Magyarországon lakó szerbek vajdájává.

Ekkor aztán egyszerre úgy Rajachich, mint Knizsánin tökéletesen teljesíthetetlen, eddig a tárgyalások napirendjén elő nem fordult újabb követelésekkel álltak elő. A kormány most már belátta, hogy a megvadult szerb népet nem lehet többé kibékíteni, hogy ezt a népet nem lehet a hűség útjára terelni. Az ellenségeskedés tehát 1848. évi november végén újra kitört. De most már nem a szerbek, hanem a magyar csapatok léptek fel támadólag.

Míg Maderspach Ördöghidából kiverte a vadráczot, addig előbb Vetter tábornok. aztán pedig Kiss Ernő maga rohanást intéztek Tomasováczt ellen, mely Becskerektől alig három mértföldnyire fekszik a Temes folyó bal partján. De a tomasováczi szerbek tartották magukat, az erős vár daczolt minden támadással.

Mikor aztán Kiss Ernő rövid szabadságolás után ismét átvette Vetter tábornoktól a főparancsnokságot,

rögtön belátta, hogy Tomasováczt minden áron be kell venni és hogy e szerb rablófészket el kell pusztítani. Damjanichsal új haditervet készíttetett és abban állapodott meg vele, hogy két oldalról támadják meg Tomasováczt. Damjanich induljon el Verseczről, ostromolja meg Alibunárt s aztán nyomuljon Tomasováczt felé, míg Kiss Ernő kitör Nagy-Becske-rekből és Damjanichsal egyidejűleg ér Tomasováczt alá.

Damjanich 2500 emberrel, 9 ágyúval s a Rózsa Sándor csapatjával december 12-én útra is kelt, hogy az alibunáriakkal végezzen. Megtámadta Alibunárt és hosszú makacs küzdelem után szétverte a szerbeket, kik mindent otthagya, menekültek Pancsova felé. Több, mint 500 szerb felkelő holtteste borította a csatatér. A magyarok vesztesége is aránylag nagy volt: 15 halott és 50 sebesült.

És most Damjanich győzelmes hadseregével még aznap Tomasováczt felé nyomult s december 13-án már Jarkováczt alatt volt. De innen Damjanich nem mozdulhatott tovább, útját állta a zajló Temes. Neuzinánál kellett volna átkelnie, hogy a becskereki csapatokkal egyesülhessen, de a repülőhíd, amelyen Kiss Ernő utászai már erősen dolgoztak, még nem készült el.

— Nem baj, szólta Damjanich Kiss Pálhoz, a híd összerakolásáig legalább pihenhetünk. Hiszen katonáink már napok óta nem voltak fedél alatt. Itt van Jarkováczt, menjünk oda!

Igy is történt. Jarkováczt mentek. Rózsa Sándornak és embereinek sehogysem tetszett eddigi működésük. Ők eddig mindig csak a csapatokkal mentek, de nem adódott nekik alkalom a kitüntetésre. Emberei már zúgolódni kezdtek, mikor Rózsa Sándor így szólt:

— Na várjatok csak, bajtársaim, hallgassatok és legyetek türelemmel. Majd rendbe hozom én ezt a dolgot. Nekem sem tetszik ez így!

Mikor aztán bevonultak Jarkovácztba és ottan elszállásoltattak, Rózsa Sándor kapta magát és elment Partecsics őrnagy lakására, hol az inas által bejelentette magát az őrnagynál.

Partecsics őrnagy rögtön fogadta Rózsa Sándort és mikor az a szobába lépett, e szavakkal szólította meg:

— Rapportra jelentkezett. Mit akar?

— Jelentem alázatosan, vitéz őrnagy uram, nekem és embereimnek nem tetszik ez az élet.

— Azt előre gondoltam, — felelt gúnyosan Partecsics őrnagy — hja, ha nincs szabad harácsolás!

— Az, vitéz őrnagy uram, nem kell nekünk, szólott Rózsa Sándor sértett hangon, ha az kellett volna nekünk, nem jöttünk volna ide.

— Hát mi kell? Miért elégedetlen?

— Azért, vitéz őrnagy uram...

— Pontosan kapja a zsoldját?

— Igen.

— Hát a lénungot?

— Azt is, vitéz őrnagy uram.

— Hát akkor mit elégedetlenkedik? ordított Partecsics őrnagy, tudja meg, Rózsa Sándor, hogy a katonaságnál az első a fegyelem és a fegyelem tiltja az elégedetlenkedést. Fordulj! Mars!

Rózsa Sándor dühében a fogait csikorgatta, mozdulatlanul maradt a helyén és szemeit mereven az őrnagyra szegezve, harsány hangon mondá:

— Őrnagy úr!

— Mondtam már: Fordulj! Mars!

Rózsa Sándor egy pillanatig mozdulatlanul állt és az őrnagyot nézte, aztán katonásan tisztelgett, a sarkán megfordult és feszesen, erős léptekkel távozott a szobából.

Vagy öt percz múlva Rózsa Sándor ismét megjelent Partecsics őrnagy inasánál és kérdezte:

— Itthon van az őrnagy úr?

— Itthon van, felelte az inas.

— Menj be és mondd neki, hogy Rózsa Sándor sürgősen rapportra kérezkedik.

— De hiszen volt már az imént —

— Semmi közöd hozzá! Menj be, mert...

Az inas bement és egy percz múlva felnyitotta az ajtót és mondá:

— Belépni!

Rózsa Sándor nagy léptekkel az őrnagyig haladt és katonásan tisztelgett.

— Sürgősen rapportra jelentkezett? kérdezte Partecsics őrnagy. Mit akar?

— Jelentem alázatosan vitéz őrnagy uram, szólt Rózsa Sándor harsány hangon, mikor én és bajtársaim önként jelentkezünk, hogy részt akarunk venni a hazánk ellenségei elleni háborúban, azt hittük...

— Katonának nincs semmi hinni valója, annak engedelmeskedni kell, kiáltott Partecsics.

— Engedelmeskedtünk mindig, de azért őrnagy úr bennünket mégis tétlenségre ítél.

— Ah, ellenem akar panaszt tenni? kérdezte csudálkozva Partecsics őrnagy.

— Igenis, vitéz őrnagy uram, szólt Rózsa Sándor daczosan. Ön ellen, aki nem bízik bennem és embereimben. Ön ellen, aki...

— Elég! felelt nyugodt hangon Partecsics őrnagy, ön ellenem akar panaszszal élni, nemde?

— Igenis, vitéz őrnagy uram.

— Jól van. De belátja úgy-e, hogy csak nem panaszolhatja be Partecsics őrnagyot Partecsics őrnagnál?

— Igenis, vitéz őrnagy uram.

— Na jól van. Majd rapportra jelentem Damjanich ezredeshez. És most fordulj. — mars!

Rózsa Sándor sápadtan, a dühtől reszketve megfordult és távozott. Mikor kiért az előszobába, az őrnagy inasa kérdezte:

— Nos, — hogy volt?

Rózsa Sándor egy pillanatig nézte az inast, aztán dühösen kifakadt:

— Egye meg a fene, — az úr csak mindig úr!

És ezzel gyorsan távozott. Felkereste bajtársait és elmondotta, hogy mi történt. A legények zúgolódni kezdtek és Veszélka József hangosan felkiáltott:

— De hogy a fészkes fene üssön az őrnagy urunk katonai fegyelmébe! Nem azért jöttünk mi, hogy itt katonásdit játszszunk! Inkább hazamegyek én mindjárt!

— Én is! Én is! kiáltottak többen.

— Mindnyájan haza megyünk, kiáltott Virág

Berczi, hiszen úgy tartanak itt bennünket, akár csak a rabokat.

— Igazad van Berczi, szólt Aradi Marczi, pedig mi csak nem vagyunk rabok!

— Nem bizony! kiáltott Peti! hogy a fenébe is volnánk mi rabok!

«A magyarok Istenére esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé nem leszünk!»

énekelt harsány hangon Veszélka József.

— Bajtársaim! kiáltott Rózsa Sándor, hallgassatok reám.

«A magyarok Istenére esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé nem leszünk!»

énekelt a legények zöme.

— Bajtársaim! Csend legyen! Kérlek benneteket, hallgassatok meg! kiáltott Rózsa Sándor.

— Halljuk Rózsa Sándort! kiáltott Veszélka János.

— Nem kell! Minek hallgassuk? Idecsalt! kiáltott rikácsoló hangon. Virág Berczi.

«A magyarok Istenére esküszünk!»
énekeltek az elégedetlenek.

— Csend legyen! — kiáltott harsány hangon Rózsa Sándor s az elégedetlenek közé lépve, odaszólt Virág Berczihez:

— Hallod-e te Berczi, ki csalt téged ide?

Virág Berczi egy pillanatig Rózsa Sándor szikrázó szemei közé nézett, aztán úgy halk hangon mondta:

— Hát én csak úgy mondtam...

— Csak úgy mondtad? kiáltott Rózsa Sándor, még egy ilyen szót és golyót röptek a koponyádba. Takarodj innen a szemeim elől! Ti pedig bajtársaim, hallgassatok ide!

— Halljuk Rózsa Sándort! Halljuk! Kiáltották a legények.

Rózsa Sándor a kezével intett és mikor a csend helyreállt, halk hangon mondta:

— Bajtársaim, nekem itt az állapot éppen oly kevésbé tetszik, mint nektek...

— Igen, türhetetlen!

— Változtatni kell!

— Így nem maradhat tovább! Kiáltottak össze-vissza a csikós-huszárok, míg Rózsa Sándor ismét csendre intette őket és így folytatta beszédjét:

— Én Damjanich ezredesnél jelentkeztem rapportra, remélem, hogy ő segíteni fog rajtunk, de ha ez sem segít...

— Akkor hazamegyünk, mindnyájan hazamegyünk! kiáltották a legények.

Rózsa Sándor csendre intette őket és ismét beszélni akart, mikor a csikós-huszárok táborába lépett Vaczula Pál őrmester, Damjanich ezredes segédaltisztje és Rózsa Sándor előtt megállva, harsány hangon mondá:

— Rózsa Sándor csikós-husár vezér! Azonnal rapportra Damjanich ezredes úrhoz!

Vaczula Pál őrmester távozott. Rózsa Sándor pedig csendre intette bajtársait és aztán gyorsan követte Vaczula őrmestert.

Damjanich János ezredest a beszállítási bizottság Thodorovics Moizé szerb pap házába szállásolta. A pap a beszállásolás idejére egy közeli zárdába vonult vissza és így Damjanich több törzstiszttel együtt kényelmes lakást talált a pap házában.

Mikor Rózsa Sándor az ezredes lakásához ért, az előszobában több tisztet, altisztet és jarkováczi polgárokat talált. Rózsa Sándor beléptekor az eddig vígan beszélgető tisztek hirtelen elhallgattak és egy sarokba visszavonultak, hogy érintkezésbe ne jöjjenek a volt rablóvezérrel.

Rózsa Sándor ezt igen jól észrevette, de nem tehetett ellene semmit, mert jól érezte, hogy nagyon is rászolgált a közmegvetésre. Különben nem is gondolkozhatott sokáig ezen a sértő bánásmódon, mert egyszerre csak felnyílt az ajtó és az ajtó küszöbén megjelent az ezredes hadsegédje, Lázár Miklós főhadnagy és harsány hangon kiáltott:

— Rózsa Sándor, csikós-husárvezér!

— Itt! — kiáltott Rózsa Sándor katonásan tisztelegve.

— Belépni rapporthoz.

A következő pillanatban Rózsa Sándor Damjanich ezredes előtt állott.

A már akkor is hősiességéről híres vezér hosszú, kutató pillantást vetett a volt rablóvezérre és mély, öblös hangján kérdezte:

— Hozzám jelentkezett fiam; mit kíván?

Rózsa Sándor, meglepetve a nyájas hangtól, egy pillanatig gondolkozott, aztán kérőleg mondta:

— Bizalmat, ezredes uram, bizalmat!

— Az nagy dolog, szólt szelid mosolygással Damjanich, nagyon nagy dolog. Bizalmat nem szoktak kérelmezni, hanem kiérdemelni!

— De nincs alkalmunk annak kiérdemlésére, ezredes uram! — szólt elkeseredve Rózsa Sándor. Mi bűnbánólag idejöttünk, hogy vérünket ontva kedves hazánkért, multunkat elfelejtsük és most...

Damjanich futó pillantást vetett az előtte álló csikós-husárvezérre, aztán nyájas hangon mondta:

— Ön említette a multját és nem én. Kiadtam a táborban külön parancsot, hogy senki ne merészelje Önök előtt a multjukat említeni. Ugy hiszem, nem is tette senki. Ön volt az első, aki tette. Jól van, most én is beszélhetek arról. Csak rövidesen fogom tenni, csak néhány kérdésben. Ön . . . ön rablóvezér volt, nemde?

— Igenis, ezredes uram, felelt halk hangon Rózsa Sándor.

— És mondja csak, mindenkit felvett a bandájába, aki csak jelentkezett?

— Nem én, ezredes uram, megnéztem az embert.

— De ha egyszer felvette, akkor feltétlenül is bízott benne?

— Nem én, ezredes uram, jól kipróbáltam én előbb embereimet, felelt Rózsa Sándor.

— No lássa, fiam. Ön kipróbálta azokat az embereket, akik rablók akartak lenni és zokon veszi, hogy itt kipróbálják azokat, akik a haza katonái akarnak lenni. Ez nem helyes, fiam, ez éppen nem helyes.

Rózsa Sándor meglepetten, zavarodottan, hallgatva nézett a földre. Érezte, hogy az ezredesének teljesen igaza volt, de érezte azt is, hogy ő nem lesz képes

embereivel ezt az igazságot megértetni. Damjanich mosolyogva nézte a volt rablóvezér tépelődését és egy kis szünet után, barátságos hangon mondta:

— No ne búsuljon ezért Rózsa, látom, hogy maga derék ember. Hát tudja mit, hogy ne kelljen legényeinek azt mondania, hogy hiába járt nálam, hát igénybe fogom venni szolgálataikat a kémlelésnél. Maguk kitűnő lovasok, lesz gondom, hogy egyelőre úgy fogják magukat alkalmazni, hogy kitüntethetik magukat. Lesz veszély elég és lesz olyan feladatuk, mely jó, bátor és okos lovast követel. Többet egyelőre nem mondhatok, de remélem, hogy evvel meg lesznek elégedve.

— Köszönöm, ezredes uram, magam és bajtársaim nevében köszönöm, szólt mélyen meghatva Rózsa Sándor.

— Majd Partecsics őrnagy úr, ki önöket oly nagyon szereti, tudtára fogja önnek adni további elhatározásaimat. Ismétlem, az őrnagy úr nagyon szereti Önöket. Bízzon benne, Rózsa Sándor! És most mehet!

És Damjanich elbocsátotta Rózsa Sándort, ki rögtön legényeihez sietett. Alig múlt el egy óra, Rózsa Sándort Partecsics őrnagyhoz hívták. Mikor Rózsa az őrnagy előtt megjelent, ez a szokott kemény hangján kérdezte:

— Beszél ráczul, Rózsa Sándor?

— Beszélek, őrnagy uram, felelt Rózsa Sándor.

— Tudja meg, hogy emberei közül ki beszél még ráczul és közölje azt velem. Egy óra múlva ide várom.

Egy óra múlva Rózsa Sándor bekopogott az őrnagy szobájába és feszesen tisztelegve mondta:

— Jelentem alázatosan vitéz őrnagy uram, legényeim közül hatvanhat van, aki ráczul beszél.

— Ah ez jó, ez kitűnő! — kiáltott Partecsics őrnagy, nos, majd meglátjuk, hogy mit tudnak. Mától fogva minden reggel jelentkezik nálam és átveszi parancsaimat. Nem lesz többé oka panaszkodni. Mehet!

Rózsa Sándor távozott. Szállására menetében találkozott Veszélka Jánossal.

— No Sándor, mit végeztél? — kérdezte az óriás.

— Oly boldog vagyok, Jancsi, hogy ki sem mond-

hatom! Minden rendben van. Holnaptól fogva már alkalmazva leszünk.

— Mire? — kérdezte Veszelka.

— Hát egyelőre kémkedésre, szólt Rózsa Sándor.

— Kémkedésre? — kiáltott Veszelka. Ki az Isten nyila legyen a kémjük? Csak nem én?!

— Csitt! — egy szót sem, szólt komolyan Rózsa Sándor, egyelőre ehhez a szolgálathoz osztottak be. Beszéltam Damjanich ezredessel, mondhatom, hogy mióta láttam, rajongok érte. Megigérte, hogy lassanként előléptet bennünket. Légy nyugodt János, lesz alkalmunk kitüntetésre a kémszolgálatnál is.

— Hát ha ügyvéled, Sándor, én megelégszem, de a legények...

— Beszélj csak velük, János, majd belenyugszanak ők is.

Veszelka a fejét vakarva felelt:

— Jobb lesz Sándor, ha te beszélsz velük, jobban hallgatnak te reád.

— No jó, majd beszélek velük. Este átjövök hozzátok, addig hagyj magamra.

— Jól van Sándor, szólt Veszelka, megyek, de úgy látom, hogy neked se nagyon tetszik ez a dolog!

— Minek tagadnám, szólt Rózsa Sándor, nem tetszik, de türelemmel kell lennünk. Majd javul a helyzetünk, hiszen Damjanich ezredes ígérte!

Ezzel aztán kezét nyújtott Veszelkának, aki gyorsan a szállása felé haladt, hogy a legényeket összehívja. Rózsa Sándor pedig gondolataiba elmerülve kiért a faluból és jó darabot haladt a Tomasovác felé vezető országúton. Egyszerre aztán észrevette, hogy így egyedül halad az ellenség felé és most gyorsan megfordulva tért vissza Jarkovácra.

Esteledett már, mikor Rózsa Sándor szállása felé haladt. Az utcza mintha kihálva lett volna, oly csendes és elhagyatott volt. A kapuk előtt sem férfi, sem nő nem volt látható. A mint Rózsa Sándor egy csinos házikó mellett elhaladt, a házból hangosan kihallatszott egy nő segélykiáltása. Rózsa Sándor megállt és hallgatódzott. Egy pillanat múlva ismételve hallotta a nő hangját, a ki torkaszakadtából kiáltott:

— Segítség! Segítség!

— Fogd be a száját, Józsi és végezzünk! — szolt most egy mély férfihang.

— Segítség! Segi... kiáltott ismét a nő, de aztán egyszerre elnémult, mert bizonyára az egyik férfi befogta a száját.

Rózsa Sándor gyorsan az övéhez kapott és meggyőződött, hogy ostora, pisztolya és nagy kése benne van, aztán egy szökéssel a kapun át a ház udvarán termett és itt harsány hangon kiáltott:

— Ki van itt? Mi történik itt!

Senki sem válaszolt, mély csend uralkodott az udvaron. Rózsa Sándor gyorsan a konyhához sietett, de azt bezárva találta. Távozni akart onnan, mikor a konyhából neszt hallott. Kezével a konyhaajtón kopogott és aztán bekiáltott:

— Ki van ott bent? Nyissátok ki!

— Segítség! — sikoltott egy női hang.

— Jövök már! kiáltott Rózsa Sándor és a következő pillanatban hatalmas vállaival a konyhaajtónak támaszkodott, mely engedve a nyomásnak, felnyílt.

A konyhában három honvéd katonát talált Rózsa Sándor, kik egy gyönyörű szerb leányt tartottak karjukban. A honvédek ruházata több helyen foszlányokra volt tépve és arcukon több karczolás volt látható, jelölve annak, hogy a most egész testében reszkető leány hősieken védekezett.

— Hagyjátok, gyáva ficzkók! kiáltott Rózsa Sándor és kezével az ajtó felé mutatva, harsány hangon folytatta:

— Takarodjatok. de rögtön, mert különben jelentést teszek az ezredes úrnak!

A legények az ajtó felé húzódtak és morogva akartak távozni, de az egyik, egy óriás termetű ember, haragosan felelt:

— No hallod pajtás, hát ne legyen a katonának egy kis öröme!

— Gyalázatos gazember! kiáltott Rózsa Sándor. Hát ez nálad egy kis «öröm»? Pusztulj innen, különben...

Rózsa Sándor megfenyegette az óriási bakancsost.

— Hallod, te gatyás katona, szólt rá most bosszúsan a bakancsos, ki és mi vagy, hogy ilyen hangon beszélsz velem ?

— Semmi közöd hozzá !

— Vigyázz ! kiáltott e pillanatban a sarokból a leány Rózsa Sándorra.

Rózsa Sándor a leány kiáltására visszaugrott és pisztolyát kirántotta az övéből. Ideje volt, mert nagy veszélyben forgott, az óriás bakancsos, anélkül, hogy Rózsa Sándor észrevette volna, kezével jelt adott társainak és arra biztatta őket, hogy támadják meg az oly váratlanul érkezett háborgatót. A bakancsosok beleegyeztek és készültek a támadásra. De a szerb leány észrevette a bakancsosok között váltott jeleket és még idejekorán kiáltotta megmentőjének, hogy vigyázzon.

— Halál fia, ki hozzám közeledik, rivallt Rózsa Sándor, pisztolyát a legényekre szegezve.

A leány egy szökéssel ott termett az óriási bakancsos által elejtett puskánál, azt felemelte és oda dobta Rózsa Sándornak. Aztán egy szökéssel az ajtó-nál termett a bátor leány és a következő pillanatban eltűnt a sötétségben.

— Rajta ! Üssük agyon, mielőtt a bajtársai jönnek, ordított az óriás és féktelen dühében nekirontott Rózsa Sándornak, de ez most a puskaaggyal úgy fejbe ütötte, hogy az óriás menten eszméletlenül a földre rogyott. De a heves csapás által letört a puska agya és a csikós-huszar fegyver nélkül állt szemben a két támadóval, kik most szuronyal rohantak feléje. Rózsa Sándor nekiment a két embernek, de mikor az egyik csapásra emelte a karját, a csikós villámgyorsasággal földhöz dobta magát, két kezével átkarolta ellensége lábát és azt földhöz rántotta, aztán felugrott és nekiment a harmadik katonának, aki gyávan szökésnek indult és már az ajtóhoz is ért, mikor az óriási bakancsos, ki ezalatt magához tért és most átlátott a helyzeten, gyorsan felkapaszkodott és még mielőtt Rózsa Sándor visszafordulhatott volna, hátulról rávetette magát a csikósra és hatalmas tenyerével a torkánál ragadva és fojtogatva kiáltott:

— De most meghalsz, — te gatyás katona !

Rózsa Sándort annyira meglepte e váratlan orvátadás, hogy tényleg nem birt védekezni. A bakancsos oly erősen szorította a torkát, hogy a csikós fuldokolni kezdett. Szemei kidülledtek, arcza elkékült és már a vesztét érezte, a mikor kívülről harsány hangot, Veszélka János hangját hallotta. Ez új élet-erőt adott a csikósnak, ki erejének végső megfeszítésével kiszabadította magát a bakancsos kezeiből és torkaszakadtából kiáltotta:

— Segíts János! Ide János!

— Itt vagyok! kiáltott kívülről Veszélka és a következő pillanatban már a bakancsos a földön hevert és Veszélka János térdepelt a mellén.

Most berohantak a szobába a többi csikós-huszárok is, míg a szép szerb leány boldogan mosolyogva huzódott egy sarokba. Rózsa Sándor elmondta bajtársainak, hogy mi történt és parancsot adott, hogy vigyék a három bakancsost Partecsisics őrnagyhoz, majd ő mindjárt utánuk jön.

Míg a csikós-huszárok magukkal vitték a bakancsosokat, addig Rózsa Sándor odalépett a szerb leányhoz és vállait veregetve mondá:

— Derék leányka vagy, — hogy hívnak?

— Darinka vagyok — Poznarovics Darinka, felelt a leány, az itteni borbélynak a leánya vagyok.

— Hát a szüleid hol vannak? kérdezte Rózsa Sándor.

— Nincs anyám, csak atyám él még, szólt a leány.

— És hol van az atyád?

— Az atyám? Az odaát van.

— Hol?

— Hát Tomasovácson, a mi népünknel, felelt Darinka.

— Ugy? Hát az apád gyűlöli a magyarokat?

— Én is, szólt Darinka és fekete szemei vad tűzben lobogtak föl.

— Te is? Miért?

— Mert rosszak, — hiszen látta azokat a gyalázatosokat. — Hárman rohantak egy leánynak! A gyávák! Ah, — ha maga nem jött volna . . .

— Én is magyar vagyok, leányom, szólt komoly hangon Rózsa Sándor.

— Igazán? kiáltotta Darinka, sohasem hittem volna, hogy vannak jó magyarok is.

Rózsa Sándor bámulattal nézte a csodaszép leányt, ki a belső hévtől kipirult. Éppen válaszolni akart neki, mikor belépett Partecsics őrnagy segédtsíztje és előadta, hogy az őrnagy rögtön maga elé rendeli a csikós-huszárok vezérét.

— Hát akkor Isten áldjon meg, te szép kis hazá-
áruló! szólt mosolyogva Rózsa Sándor és gyorsan tá-
vozott a segédtsízzel.

Partecsics őrnagy türelmetlenül várva járt fel és alá a szobájában, mikor végre a várva várt csikós-
huszár-vezér érkezését jelentették neki.

— Belépni! kiáltott Partecsics őrnagy és a követ-
kező pillanatban szemközt állt Rózsa Sándorral.

— Hallja, Rózsa Sándor, szólt kemény hangon az
őrnagy, ön túlment a hatalmán. Megtámadja legényei-
met és letartóztatja.

— Jelentem alázatosan, vitéz őrnagy uram, igenis
azt tettem.

— Azt tette? De miért? ordította az őrnagy.

— Azért, vitéz őrnagy uram, mert az a három
gazember erőszakot akart elkövetni egy szerb leányon.

— Úgy? És mi köze volt magának ahhoz?

Rózsa Sándor bámulva nézett az őrnagyra és az-
tán haragosan mondá:

— Őrnagy úr, a leány segítségért kiáltozott, én
a kiáltására berontottam a házba — és ott találtam
a három legényt.

— Jól van, jól, szólt mogorva hangon Partecsics,
maga derék ember, magam sem tettem volna másként,
de nézze csak, háborúban vagyunk és háborúban töb-
bet enged meg magának a katona, mint kellene. Ne-
kem most azt a három gazembert szigorúan meg kell
büntetnem — és ez nagyon is meg fogja nehezíteni
helyzetét a táborban. Csak ezt akartam mondani. Ne
tegye magát gyűlöltté. Mehet!

— Köszönöm, vitéz őrnagy uram, szólt Rózsa Sándor
és elhagyva az őrnagyot, lassan a szállása felé haladt.

Nem volt még kész a neuzinai repülőhíd és így, mint már mondtuk, Damjanich felhasználta ezt az alkalmat, hogy csapatait negyvennyolcz óráig pihentesse.

Deczember tizenegyediké volt, mikor Damjanich úgy délfelé Jarkovácra érkezett. Láttuk, miként töltötték a magyar vitézek a délutánt. Az éj is elmúlt minden esemény nélkül. A magyaroktól való félelmükben szerteszét futott szerb lakosság már reggel visszatért, kiki a házába ment és a legnagyobb nyájassággal igyekeztek a magyar katonák kedvébe járni. Egy nagy küldöttség pedig Damjanich lakására ment és megtérése jeléül kezéhez még hűségesküt is tett.

És minő vendéglátásban részesültek most vitéz honvédeink! Akárcsak a szülei házhoz érkeztek volna! Nyájas szó, pompás étkezés és jó meleg ágy várta őket.

Bizony rég volt ilyen nyugalmas estéje a szegény fáradt honvédnek. Nem csoda, ha kelleténél többet vett be a jóból és csakhamar édes álomra szunynyadt.

Pedig ha vigyázóbb, láthatta volna, hogy a szerbek össze-összesúgnak, s arczukon kaján mosoly játszik!

Rózsa Sándornak sehogysem tetszett a szerbek nyájassága és feltette magában, hogy örködni fog társai felett. Sejtelte volt, hogy valami készül, de nem birta kitalálni, hogy honnan fenyeget a veszély.

Pedig ha tudta volna, mily pokoli tervet kovácsoltak a szerb atyafiak!

Jarkovác Torontál megyében a Berzava csatorna mellett fekszik. Virágzó gazdag szerb község, lakosainak száma akkor több volt kétezernél. A csatornán hid vezet keresztül és erre visz az út Neuzina felé, ahová Damjanich igyekezett. Jarkovácczal csaknem szomszédos Tomasovác. A tomasovácsi táborban történetünk idején Knizsánin volt a parancsoló, hateret fegyveres és hús ágyú állott a rendelkezésére.

Knizsáninnak, aki igen fortélyos ember volt, érté- sére jutott Kiss Ernő támadó szándéka. Megijedt. Nagyon jól tudta, hogy ha a két magyar sereg egyesülten üt reá: Tomasovácznak vége. Hogy ezt meg-

akadályozza, cselhez fordult. Átüzent a jarkováczi szerbeknek, hogy csak fogadják szívesen Damjanichot, adjanak katonáinak kalácsot, lágy kenyeret és ringasák őket abban a csalóka hitben, hogy nincs semmi baj. Ő azalatt deczember tizenötödikén este seregével Jarkovácza alá lopózik, s kezét fogván a jarkovácziakkal, rátörnek az alvó honvédekre.

Ezért esküdött hűséget a jarkováczi álnok szerb Damjanichnak, ezért volt hát a pazar vendéglátás.

A délután folyamán a község korcsmájában a magyar legények tiszteletére táncmulatságot rendezett a szerb polgárság. Egyuttal a Dimitrievics-féle szerb tamburás banda húzta a szebbnél-szebb nótákat s a táncmulatságon megjelentek a falu szép szerb leányai is, kik eddig szinte elbujtak a magyarok előtt.

Ott volt a táncmulatságon Darinka is, a borbély szép leánya, kit Rózsa Sándor mentett ki a bakancsok karjaiból és ott volt a táncmulatságon Rózsa Sándor is az ő legényeivel.

A szerbek, mintha csak kicserélték volna őket, úgy viselkedtek a magyarokkal szemben. Mintha sohasem lettek volna a magyarok ellenségei, oly nyájasan, oly hízelgően kínálhatták a magyar legényeknek a bort, meg az ürmöst, míg az asszonyok folyton körül vitték a malacz- és libapecsenyét, a fehér kalácsot, meg a süteményeket. Hát még a szerb leányok! Mintha nem is lett volna szerb legény a világon, úgy kaczkodtak a magyar legényekkel és csakis velük mentek tánczra.

Darinka apjával, az öreg Poznarovics borbélylyal egy sarokban állt és atyjával beszélgetett. A szép leány a gazdag szerb leányok színes ünnepi ruházatában fölülmulta szépségével valamennyit, de a szép Darinka éppenséggel nem akart tánczolni senkivel és kikoszorazta egyaránt a magyar honvédeket és a jelenvolt szerb legényeket.

— Darinka dusa moja, suttogott az öreg Poznarovics a leányhoz. miért nem tánczolsz?

— Utálok a magyarokat, nem tánczolok velük, felelt daczosan Darinka.

— Tudom, tudom, Darinka, hogy derék szerb

leány vagy, suttogott Poznarovics, de ma a mi érdekünk kéri, követeli, hogy tánczoljál, hogy ne tűntess a magyarok ellen.

— Nem vagyok én képmutató, felelt a leány, és akit én gyűlölök, avval én nem tánczolk.

— De ha az érdekünk kívánja? szólt Poznarovics. Nézd csak Darinka, már mindenütt sugdossák, hogy te nem akarsz magyar legénnyel tánczolni, és könnyen ébredhet bennük az a gyanu, hogy bizony egyikünk sem szereti őket, és csak várunk arra a pillanatra...

— Ah, felelt keserű hangon a leány, mindig az a pillanat! Mióta várjuk mi már azt a pillanatot, a mikor ezek az átkozott magyarok a kezünkbe kerülnek!

— Hallgass dusinka, suttogott az öreg, — az a pillanat elérkezett.

— Hogyan, atyám?

— Ma éjjel itt lesz Knizsánin a vitézeivel — és aztán sorra felkonczoljuk a részegen alvó honvédeket. Egy sem fog innen elmenekülni. Érted? Egy sem! És most már érted azt is, hogy miért rendeztük ezt a mulatságot, és hogy miért kívánom, hogy tánczolj a magyarokkal!?

A leány egy pillanatig gondolkozott, aztán felállt és daczosan mondá:

— Most már azért sem tánczolk! Ez gyávaság! Alvó katonákat lemészárolni!

— Hiszen ellenségeink! felelt suttogva Poznarovics, és gondold csak meg, másképpen sohasem birunk velük. A császár parancsolta ezt, és a császár Bécsben csak tudja, hogy mi jó az ő hűséges szerb népének! És aztán tudod Darinka, ha most nem végezőnk a magyarokkal, akkor azok legyőzik a császár hadseregét és akkor sohasem lesz semmi az önálló szerb császárságból.

A leány nem is figyelt az apja beszédjére, hanem gondolataiban elmerülve ült ott a székén. Most, hogy az apja elhallgatott, a leány, mintha álomból ébredt volna, kérdezte:

— És te azt mondod atyám, hogy egy sem fog menekülni?

— Egy sem! felelt Poznarovics, lemészároljuk mindnyájukat!

— Az én megmentőmet is? kérdezte ijedten Darinka.

— Azt is! Meghal az éjjel minden magyar katona.

— A vezérük is? kérdezte borzongva a leány.

— Damjanich? Az áruló? Aki elfelejtette, hogy szerb anya szülte és most a magyarokat vezeti a saját vérei ellen? Azt én magam fogom kivégeztetni, és tudom Istenem, annyi kint, mint az az átkozott fog szenvedni, — még ember nem szenvedett!

— Szabad kérnem, szép kisasszony, szólt e pillanatban egy hang, és mikor Darinka ijedten felnézett, ott állt előtte egy szép honvéd tizedes, ki feszesen tisztelegve, tánczra kérte a szép Darinkát.

— Köszönöm, — de nem tánczolok senkivel, felelt daczosan a leány.

— De kérlek, dusinka, szólt félig könyörgő, félig pedig parancsoló hangon Poznarovics, kérlek, tánczolj egyet, — aztán hazamegyünk.

— Mondtam már, nem tánczolok, szólt szilárd hangon Darinka, mire a szép tizedes szó nélkül visszahúzódott.

— Nem értelek, nem értelek, suttogott az öreg, — hiszen már megmondtam...

— Ugyan kérlek apám, hagyj engem, nekem ez az egész dolog nem tetszik.

— Mi nem tetszik, leányom?

— Semmi! Menjünk haza!

— Még korán van, távozásunk feltűnne! szólt Poznarovics, mire a leány ismét leült.

E pillanatban haladt el Poznárovicsék mellett Rózsa Sándor és Veszélka János. Rózsa Sándor mosolyogva tisztelgett a szép leánynak, aki mélyen elpirulva, illedelmesen meghajtotta magát a csikóshuszárok vezére és az ő megmentője előtt. Mikor aztán Rózsa Sándor elegendő távolságban volt tőle, a leány hevesen megragadta az apja karját és szemeivel a délczeg csikóst kísérve, idegesen suttogta:

— Ez ő volt! Ez ő volt!

— Kicsoda?

— Az ott ni! Az volt az, aki megmentett!

— Verje meg az Isten őt is! szólt mérgesen Poznarovics.

— Hogyan mondhat ilyent apám?

— Mert ő is magyar, neki is pusztulnia kell!

— Abból bizony nem lesz semmi, suttogta Darinka.

— Miért nem?

— Mert nem engedem, felelt a leány.

— Nem engeded? Hohó leányom, ki kérdez téged — és aztán, hogy akarnád te megakadályozni azt, aminek meg kell lennie? Talán el akarsz árulni bennünket?

— Atyám!

— Hallgass! Öreg atyádat a bitófára akarod hozni?

— Atyám . . . én . . .

— Hallgass és engedelmeskedjél! Értetted? Úgy akarom! És most azt mondom, hogy tánczolj! Tánczolj, bárki is jön érted! Értettél?

— Értettem, atyám, suttogott a leány.

— Jó estét, Darinka, szólt most egy hang, melynek hallásánál Darinka összerezcent és elpirult.

A leány egész testében reszkette látta maga előtt tegnapi megmentőjét, Rózsa Sándort.

— Hát mi az, maga nem tánczol, Darinka? kérdezte Rózsa Sándor.

— Nem, nem, a fejem fáj, válaszolt hebegve a leány és atyjához fordulva mondá:

— Édes atyám, ez az a derék ember, aki engem tegnap azoknak a gazembereknek kezéből kimentett.

— Ah maga az! kiáltott tettetett szívésséggel Poznarovics. Ön derék, vitéz ember, uram! Köszönöm, szívem mélyéből köszönöm, áldja meg a jó Isten és ha egyszer veszélyben forog az élete, akkor küldjön az Úr Isten Önnek is egy mentő angyalt, mint amilyen védőangyala Ön volt a leányomnak.

— Amen! szólt Darinka oly ünnepélyes hangon, hogy az apja szinte összerezcent.

— De kérem, tiltakozott Rózsa Sándor, az egész csekélység volt, szót sem érdemel. Kedves Darinka, szépen kérem, velem csak eltánczol egy csárdást, úgy-e?

A leány arca vöröspiros lett, fekete szemei csak

úgy ragyogtak örömében, amikor remegve szabadkozott:

— Jaj, kérem, nem tudok táncolni, a fejem —

— Csak nem fogod a megmentődet kikosarazni? szólt fenyegető hangon Poznarovics.

— Nem, nem, de . . . hebegett a leány.

— Itt nincs mentség, nevetett Rózsa Sándor, mutassa meg, hogy szerb leány is tudja a csárdást járni!

Evvel Rózsa Sándor a karját nyújtotta Darinkának és a tánczosok közé vezette.

A Dimitrievics bandája ráhúzott a csárdásra.

Darinka vérpiros arczezal, szótlanul tánczolta Sándorral a csárdást, fejét a legény vállára lehajtotta és erősen ziháló keble elárulta nagy izgatottságát. Mikor a zene először ismételte a «Piros, piros, piros»,

— Rózsa Sándor kérdezte tánczosnőjétől:

— Mondja csak, Darinka, miért nem tánczolt előbb? A leány bogárfekete szemét a legényre szegezte és ajkát bigyesztve így felelt:

— Mert nem jött olyan, akivel szívesen tánczolk!

— Hát velem szívesen tánczol? kérdezte Rózsa Sándor.

Egy darabig némán tánczolt a legény oldalán, mikor ez ismét kérdezte:

— Hát velem szívesen tánczol, Darinka?

A leány érezte, hogy most már válaszolni kell és fejét Rózsa Sándor vállára hajtva, suttogetta:

— Magával igen!

— Köszönöm, — te kedves, — drága, köszönöm!

Es Rózsa Sándor átkarolta a leányt, magához szorította és egy forró csókot nyomott a nem valami nagyon tiltakozó leány ajkára.

— Ejnye de jó volt, koma, — szólt most egy durva hang Rózsa Sándor mögött, míg a szerb leányok minden oldalról kaczagva néztek Darinkára, ki daczosan állt Rózsa Sándor mellett.

— Kinek mi köze hozzá, hogy mint volt, szólt Rózsa Sándor és hátrafordulva, maga előtt látta azt a tizedest, akit Darinka az imént kikosarazott.

— Nincs semmi közöm hozzá, szólt hetykén a tizedes, csak örülök annak, hogy megláttam azt a

legényt, kit ez a kisasszony méltóbbnak talált a tánczra, mint engemet. No, mondhatom, fene jó gusztusa van!

A tizedes gúnyosan tisztelgett Darinkának, mire a szerb leányok hangosan felkaczagtak.

— Hallja, tizedes. szólt most fenyegető hangon Rózsa Sándor, de most pusztuljon innen, különben úgy találom kilóditani, hogy holnaputánig hempereg!

— Kit? Engem? kérdezte dühösen, oldalfegyvere után kapva a tizedes.

— Bizony téged, öcsém, felelte nyugodtan Rózsa Sándor és csípőjén ragadva a tizedest, magasra emelte és az ajtó felé vitte.

— Hohó! — Ni, a csikós mit művel a tizedesünkkel! kiáltott egy baka.

— Ezt nem tűrjük!

— Éljen Sándor! kiáltott Veszélka nevetve.

— Ki a bakával! kiáltott Virág Marczy.

— Előre bakák, mutassuk meg annak a gatyás huszárnak, hogy velünk nem henczegethet!

— Rajta fiuk! Ussük agyon! Le a gatyás huszárokkal! kiáltották a bakák és nekimentek az éppen az ajtóhoz ért Rózsa Sándornak.

— Ide huszárok! kiáltott harsány hangon Veszélka János, a bakancsosok verést akarnak!

Az ajtó mellett dulakodásra került a sor. A bakancsosok megtámadták a huszárokat, a szerb polgárok pedig igyekeztek a békét helyreállítani. A szerb leányok sikoltozva húzódtak vissza a háttérbe. A csikós-huszárok gyorsan viasszaszorították a bakákat és diadalmasan éljeneztek Rózsa Sándort, aki e pillanatban tényleg az utczára dobta a szegény tizedest és most visszaérkezve a terembe, kérdezte Veszélkát:

— Mi az? Mi történik itt?

— Hát azok kezdték! felelt Veszélka.

Rózsa Sándor a falon függő órára nézett és hangosan szólt huszárjaihoz:

— Bajtársak! Tíz percz múlva kilencz óra lesz. Megszűnt a multság, menjünk haza!

— Menjünk! Menjünk! kiáltották a legények és Rózsa Sándorral együtt az ajtó felé fordultak.

— Ah, a gyávák retirálnak! Gyáva gatyás-huszárok! kiáltotta egy baka.

— Ki mondta ezt? ordított vad haraggal Veszelka és egy szökéssel a bakák között termett, mindegyik kezével egy-egy bakát ragadott meg a ruhájánál fogva, magasra emelte és a terem közepére sietve, a két magasan tartott bakával kezdett csárdást tánczolni.

— Hunczut gazember, aki ezt tűri! kiáltotta most egy bakakáplár és oldalfegyverét kirántva, rohant Veszelka felé.

— Utánam legények! kiáltotta a káplár.

— Éljen a káplár úr! Halál a gatyás-huszárokra! ordították a bakák és oldalfegyverüket kirántva rohantak a csikósok felé.

Veszelka János gyorsan felfogta a nagy veszélyt, melybe fegyver nélkül megjelent embereit hirtelen cselekedete által sodorta, gyors elhatározással a feléje rohanó bakákra dobta a kezében tartott két bakát és egy széket kapva a kezébe, azt feje felett megforgatva, kiáltotta:

— Halál fia, ki hozzám közeledik!

A bakák hátráltak az óriási csikós-huszárról, míg a többi csikós-huszárok követték Veszelka példáját és széklábakkal fegyverkezve támadtak a bakákra, akik futásnak akartak már indulni, mikor káplárjuk dühösen reájuk kiáltott:

— Szégyen, gyalázat! félnek a gyávák egynéhány széklábtól! Előre! Utánam fiuk!

És a káplár az oldalfegyverét forgatva, vad dühében nekiszaladt a csikós-huszároknak. A bakák a káplár példáját követték és most az őrző emberek között ádáz harc kezdett. A bakák szuronyaikkal támadtak a csikós-huszárokra, míg ezek széklábakkal próbálták ki, hogy milyen kemény a bakák koponyája. Már több baka és csikós-huszárral terült el a földön. A harc mind elkeseredettebb lett, mikor egyszerre az utcáról behallatszott a takarodó. Ez a hang itt sem maradt hatás nélkül, mert egy pillanatra, a szokás hatalma alatt, megszűnt a harc és a verekedők tétozva néztek az ajtó felé, vajjon nem volna-e legjobb most abbahagyni a verekedést és hazamenni a szállásra.

De ez a józan gondolat csak egy pillanatig tartott, mert a következő pillanatban a bakák ismét a huszárok felé rohantak és ismét verték és püffölték egymást, annak rendje-módja szerint.

A harc az akkor sem szűnt meg, mikor az ezredtrombitás most már közvetlenül a nagy korcsma előtt fujta.

A szerb polgárok, látva, hogy nem birnak véget vetni a verekezésnek, nagy kárörömmel távoztak lassanként a korcsmából. Poznárovics is készült már a távozásra, csak Darinka leányát kereste még, kit sehol sem birt látni.

Darinka pedig ott volt a verekedő csikós-huszárok között. Mikor az apja a legnagyobb érdeklődéssel figyelte a harcot, a leánya fölhasznált egy alkalmas pillanatot és elosont az apjától. Gyorsan kisiklott az udvarra és onnan az utcára érve, a korcsma utczai ajtajához sietett, melyet felnyitott. Így jutott most Darinka a harczoló csikós-huszárok háta mögé. Egy pillantással észrevette Rózsa Sándort, ki természetesen a harczoló huszárok első soraiban verekedett és éppen egy bakát terített a földhöz, mikor érezte, hogy valaki hátulról a kezét megragadja és hátrafelé húzza. Rózsa Sándor gyorsan visszafordult és ijedten látta maga előtt Darinkát.

— Darinka! Te vagy? Az Istenért, mit keresel itt?

— Gyere, gyere egy szóra, gyorsan, suttogott a leány.

— Lehetetlen, — most nem mehetek!

— Sürgős mondani valóm van, — gyere!

— Gyávának mondanának. Nem mehetek. Menj innen!

— Sándor, szeretlek, lakásodon várlak, suttogta könyörgő hangon a leány.

— Mindjárt jövök, felelt Rózsa Sándor és kiszabadítva karját a leány kezéből, ismét a verekedők élére rohant.

A harc nagy elkeseredéssel folyt. A harczolók mindinkább neki dühösödtek, kiáltásaik az utcára hatoltak, hol a szerb lakosság összecsődült és nem is

titkolt kárörömmel várta a verekedés végét. Bent a koresmában a verekedők szinte marczangolták egymást, mikor egyszerre az utczai ajtó felnyílt és egy mély, öblös hang kiáltott:

— Mi történik itt? Csend legyen! Halál fia, aki tovább verekszik!

A verekedők az ajtó felé néztek és ijedten látták ott Damjanich ezredes daliás alakját. Az ezredest a katonái éppoly rajongva szerették, mint ahogy reszkettek haragjától. Egy pillanat alatt vége volt a harcnak és úgy a bakák, mint a csikós-huszárok szégyenkezve álltak az ezredes előtt, ki most a terem közepéig haladva, haragosan, harsány hangon mondá:

— Takarodót fujtak és ti itt verekedtek a szerbek örömére. Szégyen, gyalázat! Katonák vagytok?!... Takarodjatok haza, — és holnap jelentkezzék mindegyik rapportra. Indulj! Mars!

A katonák gyorsan távoztak. Egy pillanat alatt a terem üres lett. Damjanich kilépett az utczára és utána nézett embereinek, vajjon nem kezdik-e újra az utczán a verekedést. Dehogya is kezdték! Örült mindegyik, hogy szállására jutott.

Rózsa Sándor csak úgy futott szállása felé. Biztosra vette, hogy Darinka ott fog reá várni. Annyi-val inkább meglepte őt az, hogy a leányt nem találta a lakásán és háznépe az ő kérdésére, hogy nem kereste-e őt valaki, azt felelte, hogy nem.

— Talán megharagudott az a bolondos leány azért, mert nem mentem vele rögtön. Igaza volna, mert bizony...

Már éppen le akart feküdni, mikor az udvarra nyíló ablakon halk kopogás hallatszott.

Rózsa Sándor az ablakhoz sietett és majd hogy fel nem kiáltott örömében, mikor az udvaron ablaka előtt Darinkát látta, amint integetett neki, hogy jöjjön az udvarra. Persze ezt sem hagyta a csikós-huszárok kétszer parancsolni magának, hanem a következő pillanatban már az udvaron volt és a leányt megölelte.

— Darinka! — suttogott Rózsa Sándor, hát eljöttél?

— Eljöttem és most gyere velem, felelt Darinka és Rózsa Sándort a karjánál fogva a kapu felé vonszolta.

— Hová? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Nem bánom, a világ végére, de gyere, itt nem maradhatsz.

— Darinka, mi legyen ez? — nem értelek...

— Nem tesz semmit, szeretlek és az elég legyen. Gyere, kedves, drága, gyere — az idő sürget, gyere, itt nem maradhatsz.

— Darinka, ha szeretsz, szólj, mit jelent mindez?

— Megmondom, de esküdj meg, hogy velem jössz és senkit sem hívsz magaddal.

— Nem értem, mit akarsz...

— Nem baj, szeretlek, gyere... gyere... jönnek...

— Hah, mi legyen ez? Árulás?...

— Igen, fel akarnak benneteket konczolni, — Knizsánin rögtön itt lesz.

— Ah és én gyáván szökjem? Nem, köszönöm Darinka, én maradok!

— Gyere, már jönnek Knizsánin vitézei.

— Annál inkább kell maradnom, kiáltott Rózsa Sándor és pisztolyait övéből kihúzva, azokat elsütötte.

A pisztolyok durranására összefutottak a csikóshuszárok. Minden oldalról jöttek a derék legények és kérdezték:

— Mi történt?

— Itt az ellenség! — kiáltott Rózsa Sándor. A fegyverekhez legények, előre a lovakkal!

A legények a lovakért siettek, Rózsa Sándor pedig az utcára rohant. Éppen szemközt jött vele az ezredtrombitás, ki a czapistráng elfuvása után a koresmában nedvesítette meg kiszáradt torkát. Rózsa Sándor odarohant a részeg trombitáshoz és rákiáltott:

— Az Isten áldjon meg, hogy jöttél pajtás, fujjál riasztót!

— Van eszem, felelt a részeg, hogy holnap 50 botot kapjak!

— A riasztót, vagy golyót röpítek a fejedbe, kiáltott Rózsa Sándor és pisztolyát a trombitás fejének szegezte.

A megijedt trombitás a trombitát a szájához vette. E pillanatban megkondult a szerb templomban a vészharang és most egyszerre, mintha a pokol lökte volna ki őket, minden házból vad kiáltással kirohantak a puskákkal, kardokkal, vagy dorongokkal felfegyverezett szerbek és vad ordítással rohantak a főtér felé.

Most már az ezredtrombitás is kijózanodott. Most már értette, hogy miért fujjon riasztót?

És fujta is torkaszakadtából. Rózsa Sándor a riasztó első hangjainál csikós-husárjai élére állott és gyors galoppal nekirohant a templomtéren összegyűlt tömegnek, mely a váratlan támadásra eszeveszetten szerteszét futott. A csikós-husárok üldözőbe vették az áruló szerbeket, mikor egyszerre a falu végén hallatszott a császári csapatok trombitaszava. Erre a szétvert polgárok vérszemet kapván, ismét nekimentek a csikós-husároknak.

És most a tomasováczi országútról bevonultak Jarkovácza Knizsánin csapatai. Érkezését ágyúlövés jelezte. De Knizsánin már talpon találta a magyar katonákat. Rózsa Sándor még jókor felriasztotta őket. A honvédek félálmosan, mámoros, kábult fővel ugráltak ki ágyaikból, fegyvert ragadtak és az utcára rohantak.

— El vagyunk árulva! Itt az ellenség! halkatszott minden háznál. Az utcán szörnyű meglepetés várt a szegény katonákra. Mindenfelé ellenség, körül voltak véve. Rózsa Sándor és legényei, mint a mesebeli hősök harczoltak, de még náluk is hősiebben harczolt Damjanich ezredes, kinek óriási alakja mindig ott volt látható, ahol a legnagyobb veszély fenyegette az elárult honvédeket.

Derék honvédeink most két ellenséggel küzdöttek. Knizsánin katonáival és a falu népével, mely a padláslyukakból és a fák tetejéről lövöldözött közéjük.

Ez nem is csata, hanem rettenetes zűrzavar volt. A sötétben alig lehetett megkülönböztetni a jóbarátot az ellenségtől. A vadráczok szörnyű ordítása, a puskaropogás, a megsebesültek szívig ható jajgatásai, mindez szörnyű hangegyveleggé olvadt össze.

A csikós-husárok után előbb a 9-ik honvéd

zászlóalj, aztán pedig a vitéz Wasa zászlóalj szedte magát össze. A katonák csoportosultak és most rémséges viadal kezdődött. A két zászlóalj Kiss Pál és Aschermann ezredek vezetése alatt szuronyra kap és úgy tör magának utat, folyton küzdve, harczolva, roppant erőfeszítéssel Dobricza felé.

A község északi részén Damjanich küzd hasonló elszánással. Itt is a szurony segít és ő is szerencsésen keresztül vágja magát. A Borzava csatorna túlsó partján megállítja csapatait. Itt Damjanich megtudja, hogy ágyúi a csatornába estek. Az ellenség folytonos tüzelése alatt kihuzatja ágyúit a csatornából és most már ő kerekedik fölül. Olyan kartácstüzet zúdít a felkelőkre, hogy nem mernek feléje közeledni.

E közben megvirradt. Damjanich most elszakított két zászlóaljának felkeresésére indul. Seregével, mint a haragos fürgeteg beront a faluba és utczárol-utczára küzdve, nyomul Dobriczára, ahol csakugyan meglátja szorongatott vitézeit.

Rózsa Sándort meglátva, odakiáltott Damjanich

— Derekasán viselkedtél, fiam, ezért megbocsátom az estei verekedést!

S mégegyszer rohamra vezényli szuronyos honvédeit, mégegyszer végig söpör a községen, mire Knizsánin annyira megrémült, hogy Tomasovácztől adásával egyenesen Pancsovára futott.

Mikor aztán világos lett, tüntek csak fel az éjjeli harcz rémítő pusztításai. Szerte az utcákon több mint ezer holttest hevert, közte 300 honvéd!

A honvédek bevonultak a megszökött szerbektől elhagyott faluba. Ki-ki a volt szállására ment. Rózsa Sándor is sietett az ő szállására. Rossz sejtelmektől kergetve, Rózsa Sándor Poznárovics borbély házához sietett. Mikor a zárt kapu elé ért, már távolról hallotta egy női hang rimánkodását és segítségkiáltásait. Borzalommal ismerte fel Darinka hangját. Leszállt lováról és a zárt kaput döngette. De ez nem engedett. Ellenben hallotta a leány kétségbeesett segélykiáltásait.

— Segítség! Segítség! Megölnek! kiáltott bent a házban Darinka.

— Jövök Darinka! kiáltott Rózsa Sándor és egy szökéssel lova hátára ugrott, onnan a kapu tetejére mászott és egy merész ugrással leugrott az udvarba. Borzalmas látvány tárult itt föl előtte. Az öreg Poznárovics és két szerb legény vastag korbáccsal verték, ütötték a kút gémjéhez kötött övig meztelen Darinkát! Rózsa Sándor egy pillanatig megdermedve nézte a borzalmas jelenetet, de aztán villámgyorsan kirántotta pisztolyát és rálőtt a korbácsoló legényekre. A golyó talált. Az egyik legény felsikoltott és a földre rogyott.

— Ah! kiáltott az öreg Poznárovics, itt a szeretőd, aki miatt elárultad ügyünket! No gyere csak fiam, itt a szeretőd, vidd el, ha kell!

És mielőtt Rózsa Sándor megakadályozhatta volna, az öreg borbély markolatig döfte törét leányának keblébe, ki hang nélkül, holtan rogyott a kútgémre.

— Átkozott! kiáltott Rózsa Sándor és másik pisztolyával leterítette Poznárovicsot. A harmadik szerb futásnak eredt. Rózsa Sándor nem törődött vele. Zokogva borult Darinka testére és csókot nyomva ajkaira, vad fájdalomában felkiáltott:

— Istenem, Istenem! hát te magadhoz veszel mindenkit, akit én szeretek?!

És zokogva borult ismét Darinka tetemére.

A fegyelem áldozata. — Kercsey főhadbiztos.

Damjanichnak kiváló öröme szolgált, hogy úgy a stázsai, mint a jarkováci utközet után jelentést tehetett Rózsa Sándor rendkívüli bátorságáról s Kossuth Lajos, valahányszor az ilyen jelentés csak hozzá érkezett, mindig felolvasta a honvédelmi bizottságban, s soha sem mulasztotta el mondani:

— Lám, lám, a haza szolgálatában még megjavul a puszták réme is!

A csikós-huszárok harcsmódoráról így nyilatkozott Damjanich egyik jelentésében:

«Rózsa Sándor csapatának vívása látásakor akaratlanul is a sivatag gyermekei öltének szemünkbe. Majd hegyen és ismét völgyben a legnagyobb gyorsasággal látja őket az ember száguldó paripáikon az ellenséget üzni, majd pedig ravasz vigyázattal a zsákmányos marhát hajtani, s ha az ellenségtől észrevéttetnek, zsákmányaikat elhagyva, azt azonnal üzőbe veszik, aztán megint zsákmányaikhoz térnek vissza. Karikásaikkal nagyszerűen tudnak bánni, kiverik vele az ellenséges lovas szemét, vagy hurkot nyomnak a nyakába s úgy rántják le a nyeregéből.»

De daczára ezen bátorságuknak, mégsem szerette a táborban Rózsa Sándort és csapatját senki. Sem a katonák, sem a tisztek. Betolakodóknak tartották őket, olyan embereknek, kik még merészségük és bátorságuk mellett is inkább szégyenére, mint dicsőségére szolgálnak a magyar hadseregnek.

Rózsa Sándor, a mi őt magát illette, megtett mindent, hogy tiszteletet szerezzen csapatjának. Vaskézze fentartotta legényei között a fegyelmet és nem engedte meg ezeknek még a legcsekélyebb harácsolást sem. Egy nap Rózsa Sándor megtudta, hogy egyik kedvencz embere, Szabó Garzsó János Jarkováciban a kivonulás előtt berontott egy szerb asszony házába és az öreg asszonytól hatvan darab aranyat kiereszszakolt. Rózsa Sándor, kinek már napok óta feltűnt, hogy Szabó Garzsó János csak úgy dobálódzik az aranyakkal, összehívatta legényeit és miután ezek együtt voltak, magához intette Szabó Garzsó Jánost.

— Te Jancsi, szolt Rózsa Sándor, hallom, hogy gazdag ember lettél. Kitől örökölted azt a sok szép aranyat?

— Nem örököltém én azokat, felelt ijedten Szabó, hanem . . .

— Hanem? — kérdezte szigorúan Rózsa Sándor.

— Egy öreg szerb asszonytól kaptam . . .

— Kaptad? Nem szégyenled magadat magyar legény létedre ily csúnyául hazudni? — dörmögött vésztjósító hangon Rózsa Sándor. Szólj, hogyan szerezted azokat az aranyakat?

— Hát, hát elvettem azokat az öreg asszonytól

felelt daczosan Szabó Garzsó János, hiszen utóvégre is háborúban vagyunk!

— Igen, háborúban vagyunk, kiáltott Rózsa Sándor, olyan háborúban, melyben minden harácsolás halálbüntetés mellett tiltva van. Te megszegted a tilalmat, meg kell halnod!

Szabó Garzsó János összerezzen és a többi legény is borzalommal nézett a vezérre, ki most övéből kivett egy pisztolyt és azt megtöltve, barátságos hangon mondta Szabóhoz:

— Gyere közelebb, Jancsi öcsém!

Szabó Garzsó János erős lépésekkel közeledett Rózsa Sándorhoz, ki most pisztolyát magasra emelve a legény fejére czélozott.

Sándor! — kiáltott e pillanatban Veszélka János, kérlek, kegyelmezz meg neki!

— Hallgass! — felelt Rózsa Sándor, neki meg kell halnia!

A következő pillanatban Rózsa Sándor elsütötte pisztolyát, a fegyver durrant és Szabó Garzsó János szétroncsolt fővel, holtan terült el a földön.

A legények morogni kezdtek és egyik-másik hangosan is kimondotta, hogy nem is érdemes háborúskodni, ha nem engedik meg a harácsolást.

— Nem engedem! — kiáltott Rózsa Sándor, és Isten engem úgy segítsen, mint hogy mindenki így fog járni, a ki harácsolni merészkedik.

Rózsa Sándor maga még az ellenséggel szemben is mindig emberségesen viselkedett. Főleg az asszonyokat és gyermekeket sohasem bántotta. Gyakran a saját részéből megajándékozta a rimáncodó asszonyokat és ha a gyermekek sírva-ríva akartak előle elfutni, megczirógatta a gyermekek arczát és nevetve mondá:

— No ne félj, nem eszlek meg!

És daczára nagy szigorának, mégsem tudta féken tartani legényeit. Kitört rajtuk a pusztai betegség, a rablás vágya. Ugy voltak, mint a ketreczbe csukott tigris, amely ideig-óráig csak meglapul a szelidítő vasrúdja előtt, de ha kiszabadul, nem lehet többé birni vele. És Rózsa Sándor sem birt többé legényeivel. Ezek lassanként megszöktek csapatjától és összeállva,

kisebb csapatokban követték mindenütt rabolva, pusztítva és harácsolva a hadsereget.

Ekkor már Rózsa Sándor is belátta, hogy vagy megengedi legényeinek a harácsolást, vagy belenyugszik abba, hogy egy nap legénység nélkül marad. És Rózsa Sándor elég hiú és gyenge volt arra, hogy az elsőt választotta. Ettől fogva hallgatag nézte és tűrte, ha legényei harácsoltak. Újra a régi betyárok lettek. Nemsokára a strázsai viadal után Perla és Oresicza szerb községekben oly szörnyű garázdaságot műveltek, a mely bizony sehogysem illet a magyar hadviselés kimélő modorához. Igaz, hogy a két helység lakói az átvonuló magyar csapatokra lövöldöztek, de a megtorlás mégis messze túlment a megengedhetőség határán. Több mint húsz embert mészároltak le, s ráadásul még a falukat is kirabolták és felgyújtották.

Vetter tábornok erős szemrehányást tett e kegyetlenkedés miatt Damjanichnak, ki amennyire csak lehetett, védte Rózsa Sándort. De azért Damjanich mégis a legelső kínálkozó alkalommal igyekezett Rózsa Sándortól és huszárjaitól megszabadulni és átküldte a csikós-huszárokat vezérükkel együtt Oraviczára Asbóth Lajos dandárához.

Igy vesztette el Rózsa Sándor egyetlen pártfogóját, Damjanich Jánost.

Asbóthnak éppen kapóra jött Rózsa Sándor az ő csikós-huszáraival. Asbóth éppen akkor Appel báró tábornok csapataival csatározott Bogsán környékén. Hősiesen küzdött Appel túlhatalma ellen. E csatározások folyamán tömérdek bajt okozott Asbóthnak egy szomszédos kis falu: Ezeres, melynek oláhajkú népe lángoló gyűlölettel volt eltelve a magyarok iránt. Többnyire itt, Ezeresen csoportosult a felkelők tömege; innen indult ki rablójárataira.

Asbóth elhatározta hogy beleüt az ezeresiek közé. Epp akkor érkezett Rózsa Sándor a táborba. Asbóth nyomban magához rendelte és utasította, hogy ötvenhatvan legénynyel ránduljon át Ezeresre és fegyverezze le a falu népét.

— De figyelmeztetem, szólt Asbóth, hogy senkit nem szabad bántani. A néptől szedje be a fegyvert, a

főkolomposokat fogja be és hozza ide. Ebből áll a feladata.

— Úgy lesz, a mint őrnagy úr parancsolja, felelt Rózsa Sándor.

De nem úgy lett ám. Legényei rettenetes módon bántak el a zendülőkkel. Valóságos vérfürdőt rendeztek a faluban. Harminczhét ember vérzett el kardcsapásaik alatt. A pópát, misemondó ruhába öltöztetve, háttal felültették egy számarra s nagy kaczagás közt úgy hajszolták fel-alá a faluban. Aztán nekifogtak a rablásnak. Hiába igyekezett Rózsa Sándor legényeit visszatartani, nem birt velük. Elhagyták a tábort s saját kezükre kezdték dolgozni. S harácsolásaik közben bizony nem igen nézték, ki az ellenség, ki a jóbarát.

Most már Partecsics őrnagy, a csikós-huszárok felügyelője is megsokalta garázdálkodásaikat és felírt a honvédelmi bizottmányhoz, hogy sürgősen intézkedjék. «E zshiványcsapat, — így szól jelentésében, — rémületben tartja az egész vidéket. Egyfelőlők, másfelől az ellenség pusztít s miután már ügyis hazakiváncsoznak, a csapat feloszlatásáról kell gondoskodni.»

Hasonló értelmű kérvényt küldött Graenzenstein, a bányakerület parancsnoka is a kormányhoz.

S míg most Kossuth Lajos azon gondolkozott, hogy milyen ürügy alatt oszlassa fel a csikós-huszárcsapatot, bekövetkezett egy esemény, a mely szükség-telenné tett minden további gondolkozást.

Egy nap Partecsics őrnagy, ki a csikós-huszárokkal és egy század bakával akkor Bogsánban feküdt, magához hívatta Rózsa Sándort és mikor ez belépett szobájába, így szólt hozzá:

— Rózsa! Ma délben érkezik Verseczről Kercsey főhadbiztos úr és holnap tovább utazik Szegedre. Mivel a főhadbiztos úr nagyobb összegű kormánypénzeket visz magával, negyven gyalog ember és húsz csikós-huszárral fogja őt kísélni. Válassza ki embereit, holnap reggel hatkor indul velük. Értette?

— Értettem, őrnagy uram, csak azt nem értettem, hogy mi a neve a főhadbiztos úrnak?

— Kercsei Kercsey Andor, felelt az őrnagy.

— Kercsey Andor? Őrnagy úr, jelentem alázatosan, azt az embert én nem kísérek.

— Hogy-hogy Rózsa, Ön megtagadja az engedelmességet?

— Ez esetben igen, őrnagy uram!

— Rózsa Sándor! — kiáltott Partecsics őrnagy. Ön a fejével játszik!

— Nem bánom, — felelt Rózsa Sándor, de ne kérje tőlem őrnagy úr azt, hogy én annak az őre legyek, ki azzá tett, amivé lettem!

— Ahoz nincsen semmi közöm, kiáltott Partecsics őrnagy, itt én parancsolok és önnek engedelmeskednie kell. Ön el fogja kísérek a főhadbiztos urat. Értette?

— Értettem, de nem fogom elkísérek, szólt Rózsa Sándor rendíthetetlen szilárdsággal.

— Hát ön megtagadja az engedelmességet?

— Igen, őrnagy uram!

— Akkor menjen rögtön a szállására és tekintse magát addig is fogolynak, míg Damjanich tábornok úr rapportra hívja.

Rózsa Sándor tisztelgett és távozott. Mikor szállása felé haladva, a templom-téren átment, szemközt jött vele két kocs, nagyobb katonai fedezet alatt. Rózsa Sándor mintha megdermedt volna, megállt és mereven nézett az első hintóban ülő főtisztre, ki nem volt más, mint régi ismerősünk, Kercsey Andor. Rózsa Sándor az övéhez kapott, de abban nem volt pisztoly.

A csikós-huszárok vezére dühösen emelte karját az ég felé és fogcsikorgatva mormogott:

— Kercsey Andor, balsorsod ismét utamba vezett. Most majd leszámolok veled!

És Rózsa Sándor folytatta az útját szállása felé. De Kercsey Andor is észrevette régi haragosát és rögtön felismerte a volt csikósbojtárt. A katonai fedezetet vezető hadnagyhoz fordult és a távozó Rózsa Sándorra mutatva, közömbös hangon kérdezte:

— Mondja csak hadnagy úr, miféle ember az ott?

— Az, főhadbiztos úr, az egy igen érdekes alak. Csikós-husár, sőt mi több, a hírhedt csikós-huszárok vezére, Rózsa Sándor!

— Rózsa Sándor!? Ah, ah, az érdekes, nagyon

érdekes, szólt orrhangon Kercsey. Hát az ott az a hirhedt Rózsa Sándor?

— Igenis, főhadbiztos uram, felelt a hadnagy.

— Nagyon érdekes, hiszen ha jól tudom, ez a Rózsa Sándor valami futóbetyár, vagy olyanforma alföldi rablóvezér volt! Nem, hadnagy úr?

— Igenis, főhadbiztos úr, az volt, felelt a hadnagy.

— De hogyan fogadhatott a kormány ilyen embert a szolgálatába, kiáltott Kercsey, hiszen ez lealacsonyítja az egész hadsereget! Amint Debreczenbe érkezem, kérdést intézek a kormányzó úrhoz.

A főhadbiztos kocsija ezalatt lassan a bíró házához ért, ahol, amint tudjuk, Damjanich ezredes tartotta hadiszállását. A ház kapujánál Damjanich ezredes, Partecsics őrnagygyal és több más tiszttel várta a főhadbiztos érkezését.

A kölcsönös üdvözlés után Damjanich bevezette a főhadbiztost a részére berendezett szobába, hogy ott pihenje ki a hosszú utazás fáradtságát, s mikor aztán visszajött a hivatalos helyiségébe, azt mondta Partecsics őrnagyhoz:

— Őrnagy úr! A főhadbiztos úr még ma este tovább akar utazni Szegedre, szíveskedjék intézkedni, hogy a fedezet készen álljon.

— Igenis, ezredes uram, minden rendben lesz. Csakhogy nem adhatok lovas kíséretet.

— Miért nem?

— Rózsa Sándor megtagadta az engedelmességet, — szólt Partecsics.

— Még csak ez kellett most, hogy nincs más lovasság a táborban, dörögött Damjanich. Mit mond, miért nem akar tovább szolgálni?

— Ah, ezredes uram, szólt az őrnagy, ő csak azt mondta, hogy nem akarja a főhadbiztost Szegedre kísérni!

— Ostobaság! kiáltott Damjanich, — Ön rosszul értette őt őrnagy úr.

— Nem én, ezredes uram, én jól értettem. Rózsa Sándor régóta haragosa a főhadbiztos úrnak, azt állítja, hogy az okozta, hogy ő rabló lett.

— Ah, kiáltott Damjanich, most már értem. A

szegény fiú nem akar régi ellenségével találkozni. Hol van Rózsa Sándor?

— A lakásán lesz, szobafogságba helyeztem.

— Hogyan, őrnagy úr? . . .

— Megszegte a katonai fegyelmet, ezredes uram és én szobafogságra helyeztem, míg ezredes úrnak jelentést tettem ügyéről.

— Helyes, helyes őrnagy úr, de most kérem, küldje nekem ide azt az embert.

— Kit, ezredes uram?

— Rózsa Sándort!

— Mondtam már, ezredes uram, hogy házfogságban van.

— Hát hozassa ide szuronyos fedezet alatt, szólt Damjanich kedvetlenül, mire Partecsics őrnagy távozott.

Néhány percz mulva Rózsa Sándort a katonai rabok módja szerint két szuronyos katona hozta az ezredes szobájába.

— Mi az, Rózsa Sándor, mit kell magáról hallanom, szólt komoly hangon Damjanich, maga megtagadta a katonai engedelmességet?

— Igenis kérem, nem akarom azt a hadbiztost Szegedre kísérni.

— S miért nem?

— Mert az úton megölném, felelt Rózsa Sándor.

— Hogyan, — ön annyira gyűlöli Kercsey főhadbiztost?

— Ezredes úr, az az ember földönfutóvá tett, miután kedvesemet meggyalázta, meggyilkolta. Én még azzal az emberrel számolni fogok, még pedig minel előbb. Én azt az embert mindenre képesnek tartom és kérem, vitéz ezredes uram, óvakodjék attól az embertől.

Damjanich ezredes nagy lépésekkel ment fel és alá szobájában. Egyszerre aztán megállt Rózsa Sándor előtt és szelid kék szemeit a csikós-huszárnak szegezve, komoly hangon így szólt:

— Rózsa Sándor! Ami önök között történt, ahhoz nekem semmi közöm. Most ön katona és a katonai rendhez kell hogy magát tartsa. Ezt a rendet ön, amikor megtagadta az engedelmességet, súlyosan meg-

sértette és ezért ön a katonai törvény rendelkezése szerint súlyos büntetés alá esik. De tekintetbe akarom venni minapi derék viselkedését és enyhén akarnék magával bánni. Nézze Rózsa, maga derék, igen derék, jóra való ember és én magát nagyon megszerettem, de társai . . . azok nem katonasághoz valók.

— Tudom, ezredes uram!

— Ön maga sem tudja már féken tartani, részint megszöknek, részint itt folytatják garázdálkodásaikat. Ez így nem mehet tovább és én már megtettem a kellő lépéseket a csapat feloszlátása iránt.

— Ezredes úr tehát elkerget? kérdezte Rózsa Sándor fájdalmasan.

— Nem önt, Rózsa Sándor, csak a társait, felelt Damjanich, ön maradhat.

— Minek, ezredes uram? Én csakis a csapatom élén tehetek hazámnak jó szolgálatot.

— Hát nem akar maradni? Haza akar menni? kérdezte Damjanich.

— Van is nekem otthonom, felelt keserű hangon Rózsa Sándor, ha innen elmegyek, ismét földönfutóvá leszek.

— Nem, azt nem akarom, a világért sem akarom szólt Damjanich. Önnek a kormány kegyelmet adott még ma írok Debreczenbe, ha haza fog menni, magával fogja vinni a kormány megbocsátó levelét, úgy hogy ismét tisztességes ember lehet. Menjen szépen a szállására és ne mozduljon onnan, míg én nem hívatom. Egyelőre még továbbra is szobafogságban marad; amint megérkezik a megbocsátási levele, rögtön hívatom. Mehet!

Rózsa Sándor tisztelgett és távozott. Egyenesen szállására ment, ahol nagy meglepetésére ott találta Veszélka Jánost és Veszélka Józsefet, Peti cigányt, Virág Marczit, Maczalka Bandit és Nagy Szabó Mihályt, kik mind az ő leghűségesebb emberei voltak.

— Adjon Isten jó napot, Sándor, szólt Veszélka János, hol voltál, már régóta várunk.

Rózsa Sándor meglepetten nézett bajtársaira, aztán halk hangon felelt:

— Az ezredes úrtól jövök . . .

— Úgy, az ezredes úrtól? -- kérdezte Veszélka János, úgy hiszem, az sem lát bennünket szívesen...

— Bizony úgy van, sóhajtott Rózsa Sándor, pedig az ezredes úr áldott jó ember, de ki tehet róla, ha embereink nem viselkednek rendesen.

— Te Sándor, mondd meg az igazat, szólt Veszélka és mereven szegezte szürke szemeit Rózsa Sándorra, szólj igazat, úgy-e fel akarják oszlatni a csapatunkat?

— Igen, az ezredes úr most mondta nekem, felelt Rózsa Sándor.

— És te Sándor, mi lesz aztán veled? Te itt maradsz a táborban?

— Nem én, felelt Rózsa Sándor, én hazamegyek Kis-Telekre.

Veszélka nagyot nevetett.

— Mit nevetsz János? kérdezte csudálkozva Rózsa Sándor.

— Hát én csak azon nevetek, hogy milyen könnyen mondod te azt, hogy: Hazamegyek Kis-Telekre!

— Persze, hogy hazamegyek, szólt Rózsa Sándor.

— Azt mondom, hogy meg ne próbáld, nevetett Veszélka, mert amint hazaérsz, nyakon csípnek régi bűneidért.

— Kapok a kormánytól megbocsátási levelet.

— Az már más! szólt Veszélka gúnyos hangon, így persze te nyugton lehetsz. De valami kis kérésem volna, Sándor. Te kapsz megbocsátási levelet, de mi legyen aztán belőlünk?

— Istenem, arra nem gondoltam! felelte elhűlve Rózsa Sándor.

— Vagy azt hiszed, hogy a te megbocsátási leveled megment minket is az akasztófától?

— Nem, nem...

— Így hát most mit akarsz tenni? kérdezte Veszélka.

— Természetes, hogy nem fogadom el azt a nekem kínált levelet.

— Hanem? kérdezte Veszélka.

— Hanem itt maradok nálatok. Veletek jöttem, veletek megyek, felelte egyszerűen Rózsa Sándor.

— Ez szép, ezt vártam én tőled, szólt Veszelka, és úgy-e ebben bízhatunk?

— Hát hazudtam én már? kérdezte sértődött hangon Rózsa Sándor.

— Nem, nem, és ha te mondd, akkor elhiszem, és a többiek is bízna a szavadban, szólt Veszelka.

— Bizhatnak is!... De mit akarsz még, János?

— Tudod, ki van a táborban?

— Tudom, felelt Rózsa Sándor, láttam.

— Nos és mit akarsz tenni?

— Egyelőre semmit. Szobafogságom van.

— Miért?

— Kercsey ma éjjel tovább utazik. Azt akarták, hogy én kísérem embereimmel. Megtagadtam, hát szobafogságra ítélték. Különben is felosztatják csapataunkat.

— Éljen! kiáltott Veszelka.

— Te ennek örülsz?

— Örülök, őszintén örülök, felelt Veszelka.

— Miért?

— Nem volt ez nekünk való szolgálat, felelte őszinte hangon Veszelka.

— Magam is azt hiszem.

— Te Sándor!

— Nos?

— Kár, hogy nem fogadtad el annak az embernek a kísérését, szólt egy kis szünet után Veszelka.

— Kár? Miért?

— Az az ember a kormány pénzeit viszi magával. Nagy összegek vannak nála...

— És aztán?

— Hát úgy hiszem, ez jó alkalom lett volna a bosszúdra.

— Mondasz valamit, János, felelte Sándor gondolkozva.

— Úgy-e?

— De ez még sem járja, szólt némi gondolkodás után Rózsa Sándor. Nem...

— Mi?

— Hát, hogy így távozzak a táborból, — felelte Rózsa Sándor és aztán... — Eh, hiszen most már

ügyis elkésett dolog. Meg későn is van. Megmondtam már, hogy nem kísérem.

— Igazad van, Sándor, elkésett dolog.

— Ne is beszéljünk többet róla.

— Igazad van Sándor, ne beszéljünk többet róla... — Hát te nem fogadod el a megbocsájtási levelet?

— Nem, mondtam már, hogy nem!

— És velünk jössz?

— Igen, veletek megyek, felelt Rózsa Sándor türelmetlenül.

— És mondd csak Sándor, mihez fogunk mi azután kezdeni?

— Mit tudom én?

— Azok leszünk, amik voltunk?

— Talán!...

— Mit is kezdenénk mást?

— Bizony, igazad van, Veszélka.

Rózsa Sándor gondolataiba elmerülve járkált fel és alá a szobában. Veszélka egy ideig türelmesen várta, hogy Rózsa megálljon, de mikor látta, hogy ez más gondolatokkal van elfoglalva, némi szünet után megszólalt:

— Te... Sándor!

— Mit akarsz, János?

— Egy kis beszédem volna veled.

— Hát csak beszélj!

— Nézd csak Sándor, én hiszek neked, és biztos vagyok abban, hogy te nem fogadod el a megbocsájtási levelet. Jól tudom, hogy már a legközelebbi napokban felosztatják a csapatunkat. Aztán mehetünk, ahová akarunk, és ha akarsz, velünk jöhetsz. De hová menjünk — és mit kezdjünk? Haza nem mehetünk, mert ott elfognak a pandurok, idegen földre pedig nem mehetünk, mert ott nem birunk megélni!

— Az igaz, — szólt Rózsa Sándor, — de ezen én nem segíthetek.

— De segíthetsz, Sándor, ha akarsz! kiáltott elkeseredett hangon Veszélka.

— Én? — kiáltott Rózsa Sándor, szeretném tudni, hogyan segíthetnék én?

— Könnyen, Sándor, nagyon könnyen. Maradj nálunk, maradj az élünkön.

— Hogyan, én, én?

— Te sem kezdhetsz mást, mint mi, Sándor. Vagy elfogadod azt a levelet, vagy nem. Ha elfogadod... — ah akkor kitűnően áll a dolgod. — Szépen hazamehetsz Kis-Telekre, mintha semmise történt volna és ismét szolgálatot vállalhatsz, vagy beülhetsz apád birtokába és segítesz a gazdaságban. Ami pedig minket illet, persze, hogy velünk nem kell törődnöd. Mi bolondok belemásztunk veled a hinárba és most lássuk, hogy miként szabadulhatunk belőle. És míg te senkitől sem bántva, otthon ülsz a meleg kályha mellett, addig bennünket hajszol a pandurok serege. Hajtóvadászatot indítanak ellenünk, és aki közülünk kezeikbe esik, annak biztos a hóhér kötele. Így állna a dolog Sándor, ha mi belenyugodnánk a dologba. De úgy éltesen engem a jó Isten, mint hogy te Sándor egyikünk, vagy másikunk keze által vesznél el, ha elfogadnád a megbocsátási levelet.

— Mondtam már, hogy nem fogadom el...

— Nem is tanácsolnám, szólt nyugodtan Veszélka.

— Te fenyegetsz, János?

— Nem fenyegetlek, hanem csak azt mondom, hogy ezt nem tűrnénk.

— Mit tehetnétek ellene? — kérdezte Rózsa Sándor gúnyos mosolygással.

— Mit? Sokat! Mondtam már, hogy egy perczig sem volna életed biztonságbán.

— Elhiszem, szólt gondolataiba merülve Rózsa Sándor.

— El is hiheted, kiáltott Veszélka. De én nem erről akartam veled beszélni, hanem másról, fontosabbról. Mondtam, hogy hiszem, hogy nem fogadod el a kegyelemlevelet. Velünk maradsz. Jól van. Hát mit akarsz aztán kezdeni? A pandurok kezeibe akarsz kerülni? Mit? És ha azt nem akarod, hát mit akarsz?

— Magam sem tudom, János, magam sem tudom!

— Részedre csak egy marad hátra, ugyanaz leszel, ami mink leszünk, amik azelőtt voltunk.

— János!

— Itt nincs más mentség, Sándor! Ennek meg kell lennie. Maradjunk, amik voltunk. És aztán Sándor, ne felejtkezzél meg egyről...

— Hadd halljam, miről?

— Mi annak idején egyezkedtünk a te bosszudra, betyárok lettünk a te kívánságodra, hogy segítségedre lehessünk bosszudban. Nos, mi történt? Végeztél már azzal az emberrel, ki kedvesedet a halálba kergette, neked pedig véghetetlen fájdalmat okozott és földönfutóvá csinált? Megbosszultad mindezt? Nem! Az az ember él! Egy hajaszála se görbült meg... Itt van közöttünk — és te kérdezed: Mihez fogjunk?

— Igazad van, János, igazad van!

— Mondom, Sándor, az az ember itt van... Ma este elutazik.

— Igen, János, elutazik.

— Sándor, most itt volna az alkalom a bosszúra...

— Hogyan?

— Annak az embernek nem szabad Szegedre érnie.

— Meg akarod gátolni?

— Meg fogjuk gátolni, Sándor, és ez alkalommal segíteni is fogunk magunkon. Figyelj reám Sándor, kérlek, figyelj reám.

— Beszélj!

— A főhadbiztos ma elutazik. Sok pénzt visz magával, ezüst- és aranypénzt. Több, mint kétszáz-ezer forintot. Minek várjuk mi be a felosztatásunkat? Hagyjuk itt a tábort és menjünk hazafelé. Útközben Vojtek mellett megvárjuk a főhadbiztost, megtámadjuk a kíséretét, végezzük vele és osztozkodunk a pénzen. Ha ez megtörtént, a határ felé vonulunk és átmegyünk Oláhországba, vagy Törökországba. Mit szólsz ehhez?

— Kitűnő a terved, Jancsi, ha csak a szökés nem volna!

— Szökés, miféle szökés? kérdezte dühösen Veszélka.

— Hát a szökés a táborból, szökevények leszünk!

— Szökevények? Sándor, te megbolondultál. Hisz úgylis felosztatják a csapatunkat —

— Igaz, igaz, felelt Sándor. De a kormány pénzét rabolnánk el...

— Van a kormánynak elég pénze, nevetett Veszelka, és aztán törődik a kormány velünk? Miniket a kormány éhen hagyna veszni...

— Ah, felelte Rózsa Sándor, ne beszélj így.

— Tehát nem akarsz velünk tartani, Sándor!

— Nem! —

— Félted a megbocsátási levelet, úgye?

— Jancsi, ne mondd ezt mégegyszer, — kiáltotta dühösen Rózsa Sándor.

— No, no, gúnyolódott Veszelka, legalább olyatén a tartózkodásod —

— Istenem, Istenem, hát én csakugyan megint csak rabló legyek? szólt fájdalmasan Rózsa Sándor.

— Bizony, Sándor öcsém, az leszel, mert úgy látszik, hogy püspök már nem lesz belőled!

Veszelka fölkaczagott és aztán kíváncsian várta, hogy mit mond majd Rózsa Sándor, ki még mindig azon gondolkozott, hogy mit tevő legyen. Egyszerre aztán az utczáról nagy éljenzés hallatszott. Rózsa Sándor az ablakhoz sietett, de csakhamar halálsápadtan visszatántorgott. Halk hangon suttozta:

— Igazad van, Jancsi, igazad van! Ott kell kezdenünk, ahol elhagytuk, mielőtt ide jöttünk. Nézz oda, Jancsi, nézz oda!

És Rózsa Sándor kimutatott. Veszelka kinézett és ott látta Damjanich ezredest, amint Kercsey Andorral a falun át sétált. A honvédek, meg a polgárok pedig egyaránt éljeneztek a derék hős ezredest és a gaz földbirtokost!

— Lám, lám, milyen tiszteletben áll a főhadbiztos úr! gúnyolódott Veszelka.

— Ne csúfolkodj! — veled megyek. Mondd meg a legényeknek, hogy egy félóra múlva indulunk!

— Egy félóra múlva? kérdezte csodálkozva Veszelka. Ez föltünést fog kelteni a táborban.

— Egy cseppet sem. Vezesd ki helyettem a csapatot a falu előtti gyakorlótérre. Ezt te, helyettesem, megteheted. A Marczi vezesse magával az én lovamat

is. Én innen gyalog megyek oda, onnan pedig kisebb csapatokban lovagolunk Szeged felé.

— És hol várjuk meg a főhadbiztos urat? kérdezte Veszelka.

— Magad mondtad, Jancsi, legjobb lesz öt Vojtek közelében megvárni. Ott már túl vagyunk a magyar csapatokon, és még nem értük el az osztrák előőrsöket.

— Igen, ott megtámadjuk, kiáltotta Veszelka, birtokunkba kerítjük a vasládát és aztán — el Törökországba! Sándor pajtás, szép élet lesz az, ha mi is egyszer gazdagok leszünk!

— Legyen, amint mondtad, Jancsi, veletek tartok. És most siess a legényekhez. Legfeljebb egy óra múlva nálatok leszek.

A két barát elvált. Veszelka a csikósokhoz sietett és nemsokára kinyargalt velük a gyakorlótérre. Ez csakugyan nem tűnt fel senkinek és senkiben sem keltett gyanút. És nemsokára sikerült Rózsa Sándornak is észrevétlenül elhagyni a szállását és a gyakorlótérre érve csikósaihoz csatlakozni.

A csikósok szökését mégis hamarébb vették észre a táborban, mint ahogyan Rózsa Sándor gondolta. És pedig senki más, mint Kercsey Andor volt az oka annak, hogy a csikósok szökését észrevették. Mikor Kercsey Damjanich oldalán keresztülhaladt a falu nagy utcáján, éles szeme egy ablaknál észrevette Rózsa Sándort, ki, mint tudjuk, az általános éljenzésre az ablakhoz rohant. Kercsey igen jól tudta, hogy a kormány Rózsa Sándort és csikósait szolgálatába fogadta, de világért sem szeretett volna Rózsa Sándorral találkozni. Amikor megtudta, hogy Rózsa Sándor embereivel Damjanich táborában van, kellemetlenül lepte meg, mikor oly váratlanul látta az ablaknál régi haragosát. Nem csoda tehát, hogy Kercsey Rózsa Sándor láttára elsápadt, és annyira összerendezte, hogy még Damjanich is észrevette.

— Az istenért! főhadbiztos úr! kiáltott Damjanich, mi ez? Rosszul érzi magát?

— Nem, nem, ezredes uram, felelt Kercsey visszanyerve nyugalmát, csak a fejem szédült egy pillá-

natig. Régi bajom ért. De most már jól érzem magamat! Menjünk ezredes úr!

E pillanatban Damjanich is meglátta az ablaknál álló Rózsa Sándort, és most a derék ezredes már tudta, hogy mitől szédült meg a főhadbiztos úr feje!

Damjanich Kercseyvel lassan tovább haladt egészen a falu végéig, ahol az utolsó ház előtt levő padra ültek és beszélgettek. Kercsey elbeszélte, hogy mennyi veszedelem kíséri útjait, hogy hányszor lett már rablók által megtámadva, és miképp sikerült neki mindig a reábizott pénzeket megmenteni. Damjanich végighallgatta a főhadbiztost, és aztán szelid mosolygással mondá:

— No, ami azt illeti, remélem, hogy itt főhadbiztos urat semmi veszély sem fenyegeti. E vidéken nincsenek rablók, és különben is erős fedezetet fogok Önnek küldeni. Csakhogy lovasokban egy kissé szűken vagyok.

— Hogyan, ezredes úr?

— Hát, bizony ez furcsa dolog, szólt Damjanich olyan dolog, amilyen még velem meg nem történt. Képzeld csak, főhadbiztos úr, az a lovascsapat, melyet kíséretére kiszemeltem, megtagadta az engedelmességet.

— Ah, kiáltott elsápadva Kercsey. Hogyan ezredes úr? Nem értem!

— Én sem, felelt nyugodtan Damjanich, de azért úgy van, amint mondtam. Rózsa Sándor, a csikós-huszárok vezetője ...

— Ezredes úr, csak nem Rózsa Sándort akarta velem küldeni? kiáltott ijedten Kercsey.

— Éppen azt, főhadbiztos úr, — ő a legderekből katonám. De ő azt mondta, hogy nem kíséri el méltóságodat.

— Ugy? És ezredes úr ezek után a törvény szerint bánt el vele, nemde?

— Igen, azaz én egyelőre házfogságba küldtem őt, felelt Damjanich.

— Ez nagyon, de nagyon enyhe büntetés, szólt kis szünet után fagyos hangon Kercsey. A haditörvények értelmében az engedelmesség megtagadása háború idejében golyó általi halállal büntetendő.

— Ezt én jól tudom, főhadbiztos uram, felelt Damjanich, kit ez a megleczkéztetés mód felett boszszantott, de Rózsa Sándor és csikósai nem rendes katonák és ilyformán őket tudtommal nem is esketék fel...

— Ez nem változtat a dolgon, szolt Kercsey.

— Ez sokat változtat, felelt Damjanich kemény hangon, mert fel nem esketett katonával szemben nem lehet a haditörvény teljes szigorát alkalmazni.

— Éppen ellenkezőleg, ezredes úr, én azt vélem.

— Főhadbiztos úr, e tekintetben senkitől sem fogadok el oktatást. Különben is Rózsa Sándor oly hőiesen viselkedett és oly nagy szolgálatot tett az országnak, hogy még ha rendes katona lett volna, még akkor elnézéssel is kellene lenni vele szemben.

— Az egész oly csekélység, kedves ezredes úr, hogy szót sem érdemel. Különben is úgy hiszem, hogy lesznek még a táborban más lovasok is.

— Vannak, felelt Damjanich hidegen, de azokat semmi körülmények között sem adhatom át.

— Miért nem, ha szabad kérdezni? pattant fel Kercsey.

— Mert nem nélkülözhetem azt a két század huszárt, ami a táborban van. Nem maradhatok lovasság nélkül, és azért e két századból egy embert sem eresztetek el.

— De kérem ezredes úr, hiszen itt maradnak a csikós huszárok, szolt izgatott hangon Kercsey.

— Mondtam már, kedves főhadbiztos úr, hogy azok fel nem esketett katonák, felelt szilárdan Damjanich.

— Akkor a kormány nyílt parancsa alapján kénytelen vagyok Öntől, ezredes úr, húsz huszárt követelni, mondá Kercsey.

— Minden tiszteletet a kormány nyílt parancsainak, de a magas kormány Debreczenben nem tudhatja az itteni viszonyokat, és így én a kormány parancsaival szemben is megtagadom a kért huszárokat.

— De ezért felelősségre fogják vonni, ezredes úr!

— Mindig felelősséget vállaltam tetteimért, felelt Damjanich, és felállva a padról, mondta:

— Nem mennénk vissza a táborba, főhadbiztos úr?

— Egészen tetszése szerint, ezredes úr!

A két férfi visszafelé fordult és lassan haladtak az ezredes szállása felé. Mikor a templomtérhez érkeztek, szemközt jöttek velük a csikós-huszárok, kik Veszélka János vezetése alatt lépésben mentek a gyakorlótér felé. Veszélka a csapat élén a szokásos módon tisztelgett ezredesének, ki, miután a csapat elvonult előtte, halk hangon mondta Kercseyhez:

— Derék fiúk, igen sajnálom, hogy nem akarják önt elkísérni.

— Majd csak elmegyek nélkülok is. Különben nem láttam a vezérüket.

— Hiszen az szobafogságban van, felelt Damjanich, talán megpuhul még estig.

Eközben Damjanich ezredes a lakására ért, hol szárnysegéde jelentette, hogy a tisztikar a főhadbiztos tiszteletére a korcsmában lakomát rendezett, melyre tisztelettel meghívja a vendég főhadbiztost és az ezredes urat is. Damjanich és Kercsey tehát a szárnysegédttől kísérve a korcsmába mentek, hol már együtt találták a tisztikart, mely a vendégeket nagy éljenzéssel fogadta.

Vígán folyt a lakoma és este volt már, mikor Damjanich ezredes Kercseyvel szállására ért. A főhadbiztos útra készült, Damjanich pedig elküldte ordonnánczát Rózsa Sándorért, hogy azt az engedelmesség útjára terelje.

Alig tíz percz múlva visszatért az ordonnáncz és jelentette az ezredesnek, hogy Rózsa Sándort nem találta otthon.

— Hohó, kiáltott Damjanich, hiszen ez lehetetlen! Tudod, hogy hol van Rózsa Sándor szállása?

— Jelentem alásan ezredes uram, tudom, felelt az ordonnáncz.

— Tudod, hol lakik Veszélka János?

— Tudom.

— Szaladj, keresd Rózsa Sándort nála és hozd ide.

— Jelentem alázatosan, ezredes uram, az lehetetlen.

— Miért?

— Mert Veszélka János délután a csikós-huszá-

rokkal a gyakorlótérre lovagolt és azóta vissza nem tért.

— Ördög és pokol! kiáltott Damjanich dühösen, megszöktek a csikós huszárok!

Damjanich magához hívatta Heltay Gábor szárnysegédet és egy csapat huszárral a csikósok keresésére küldötte.

Heltay hadnagy távozott, de már negyedóra múlva visszatért és jelentette, hogy a csikós-huszárok nyomtalanul eltűntek.

Damjanich tanácskozássra hívta össze a törzstisztjeit, de mielőtt még azok megjelentek, Kercsey főhadbiztos belépett a szobába s utazó ruhájára mutatva, mondta:

— Kedves ezredes úr, én készen vagyok, egy fél óra múlva utazom.

— Tudomásul veszem, főhadbiztos úr, és kirendelek hatvan embert.

— És ezek között hány lovas lesz?

— Egy sem.

— Tehát a csikós-huszárok?

— A csikós-huszárok megszöktek a táborból, felelt szárazon Damjanich.

— Terringettét! kiáltott Kercsey, ezredes úr, ha azok megszöktek, akkor én kétszáz gyalogember kíséretében sem mozdulok innen!

— Egészen tetszése szerint, főhadbiztos úr, szívesen látom továbbra is vendégül.

— De az lehetetlen, kiáltott Kercsey, nekem három nap múlva okvetlenül Szegeden kell lennem!

Damjanich vállat vont és hallgatott.

— Ezredes úr, a kezemben levő nyílt parancs alapján felszólítom: adjon legalább is húsz huszárt.

— Egyet sem adhatok, felelt hajthatatlanul Damjanich.

— Jól van, ezredes úr, szólt egy kis szünet után Kercsey, akkor a huszárok nélkül utazom. De egyre figyelemztetem, ezredes úr...

— Kérem, főhadbiztos úr?

— Figyelemztetem arra, hogy a csikós-huszárok megszöktek mert rám akarnak támadni.

Damjanich meghökkent és némi ijedséggel mondta :

— Terringettét! Ez lehetséges! Erre tényleg nem gondoltam.

— Ugye? És most, ezredes úr, ismételve kérem, adjon legalább is húsz huszárt.

— Nem adhatok egyet sem, de mivel a dolog így áll, azt tanácsolhatnám, ne utazzék főhadbiztos úr ma éjjel.

— Ez lehetetlen, ezredes uram, felelt Kercsey.

— Akkor nem segíthetek, felelt Damjanich és órájára nézve, mondta :

— Tíz percz múlva itt lesz a kísérete.

Evvel aztán kezét fogott Kercseyvel és szívélyesen elbúcsúzott tőle. Tíz perczczel később Zahoreczky főhadnagy, mint a katonai fedezet parancsnoka jelentkezett Kercseynél, ki a főhadnagy előtt a pénzes ládát a kocsijára tétette, és aztán a főhadnagyal együtt felült a kocsira. A főhadnagy tíz embert előőrsnek előre küldött, a többi katona pedig parancsára körülvette a kocsit, mire aztán a főhadnagy harsány hangon kiáltott :

— Előre! Indulj!

A koci kirobogott az udvarból és néhány percz múlva eltűnt a sötétségben.

Rózsa Sándor a csapatával óvatosan haladt előre a temesvári országúton. Tudta, hogy az egész környék csak úgy hemzseg az osztrák katonáktól és tudta azt is, hogy akár Temesváron, akár Becskereken át megy Szeged felé, mindig találkoznia kell az osztrák csapatokkal és mind a két úton át kell haladnia a ráczoktól lakon vidéken. Ezért is, mikor a csapat estére a tomasováczi határban egy csárdához ért, Rózsa Sándor elhatározta, hogy ott tartják az első pihenőt és éjfélig ott maradnak a csárdában.

A csárdás öreg szerb paraszt volt, ki némi csodálkozással látta a nagy lovas csapatot. Gyorsan lekapta a sapkáját és fedetlen fővel üdvözölte a szokatlan vendégeket.

— Isten hozta az urakat. Mivel szolgálhatok?

— Van jó bora, korcsmáros?

— De még milyen a borom, tudom, hogy egyhamar az urak nem ittak olyant.

— Akkor csapoljon egy két akós hordót. Mi a bornak az ára?

— Itczéje hat krajczár.

— Ugy! Hát itt van húsz forint a két akóért.

Evvel Rózsa Sándor két Kossuth tizest nyújtott át a korcsmárosnak. De ez nem fogadta el a két bankót, hanem egy lépést hátrálva, kissé gúnyosan mondta:

— Hja kérem, én hat krajczárt mondtam, de ezüstben. Papirpénzt nem fogadok el.

Rózsa Sándor szó nélkül zsebre dugta a két bankót és a másik zsebéből egy csomó ezüst forintot vett ki és odadobta a korcsmárosnak.

— Itt van 20 forint ezüstben, de most csapolja kend azt a két akóst szaporán.

— Megbocsásson az úr, de csak két akóm van, és azt nem adhatom el.

— Miért nem? kérdezte Rózsa Sándor dühösen.

— Mert egy óra mulva ideérkezik egy háromszáz emberből álló csapat császári katona.

— Csak háromszáz? No, megvárjuk őket! De most hozza már azt a bort, mert baj lesz!

— Nem hozhatom, mert én a boromat már a császáriaknak eladtam.

— Hallja, korcsmáros!

— Parancsoljon, huszár uram!

— Ha öt percz mulva nem lesz az a bor itt ezen a helyen, akkor a legényeim fognak csapolni. Ertette?

— Értettem!

A korcsmáros lassan az ajtó felé sompolygott. Mikor az ajtóhoz ért, Rózsa Sándor odakiáltott:

— Hallja korcsmáros!

A korcsmáros visszafordult és morogva mondta:

— Mit akar az úr még?

— Kenyeret, szalonnát, sőt és paprikát is hozzon hatvan embernek.

— Az nincs.

— Nincs? No várjon, szolt Rózsa Sándor és odamenve az ajtóhoz, kikiáltott:

— Jancsi, Józsi, Marczi! Gyertek csak!

A következő pillanatban Veszélka János és József és Sibrik Marczi, kik a három legnagyobb és legmar-

czonább emberek voltak a csikós huszárok között, beléptek.

— Fiúk, szólt Rózsa Sándor, ez a rácz gazember még pénzért sem akar ételt adni, tehát vigyétek magatokkal és kutassátok át a pinczéket és éléskamarákat.

Veszélka János ott termett a korcsmáros mellett és nyakánál fogva magasra emelve, kifelé vitte.

— Nagyságos uram, kiáltott a korcsmáros, mondja neki, hogy eresszen el, hozok én, amit csak akarnak.

— Ez már beszéd, nevetett Rózsa Sándor és elfogadod a Kossuth-bankót is?

— Azt is elfogadom, nyögte a rácz, mire Veszélka leresztette a nyakát és lassan a földre állította.

— Tehát előre, egy-kettő, szólt most Veszélka a korcsmároshoz, mire ez kisietett az udvarra.

Néhány percz múlva csapra volt ütve egy két akós hordó és Loncsarics Spiridion, a korcsmáros kosárban hozta a paprikás szalonnát, a kolbászt, sonkát, meg a szép fehér búzakenyeret. Rózsa Sándor nagyon óvatos volt, és mindenből, amit a korcsmáros hozott, előbb ennek kellett ennie és innia, és csak aztán engedte meg legényeinek, hogy egyenek és igyanak. Volt is aztán muri a szerb csárdában. A legények örülve, hogy megszabadultak a katonai fegyelem alól, vígan énekeltek és tánczoltak, míg Rózsa Sándor a két Veszélkéval, Sibrik Marczival és Petivel egy sarokban tanácskozott a további teendők felől.

— Szem előtt kell tartanunk, szólt Rózsa Sándor és minél hamarább Szegedébe kell érnünk.

— Bizony ez jó volna, sóhajtott Sibrik Marczy, de még addig sok víz folyik le a Tiszán.

— Igazad van, Marczy, szólt komolyan Rózsa Sándor, de ezen most már nem segíthetünk. Ami a főhadbiztost illeti, úgy hiszem, avval most már gyorsan fogunk végezni. Hiszen jól tudjátok mindnyájan, hogy négy megbízható legényt hagytam Darkováczon, kik a főhadbiztos minden lépésére ügyelnek. Ugy hírlett, hogy Kercsey ma este utazik el Jankováczból Szegedre. Ha Temesvár felé utazna, amit nem hiszek, a négy emberből három kíséri őt bizonyos távolság-

ban, míg a negyedik lóhalálában nyargalva ide jön és jelentést tesz, hogy melyik utat választotta a főhadbiztos. Az nem menekül meg ez egyszer, mert mindig előtte leszünk és ha alkalmas helyet találunk, megvárjuk, megtámadjuk, kioltjuk az életét.

— És osztozkodunk a vasláda tartalmán, szólta Sibrik Marczy.

— Igen, mondta Rózsa Sándor egy kis szünet után, osztozkodunk a kormány pénzén, eláruljuk hazánkat...

— Bánom is én, kiáltott Veszelka János, nem értlek Sándor, te úgy beszélsz, mintha tudja a jó Isten, mennyi jót tett volna velünk ez a haza.

— Hallgass Jancsi, nem közös anyánk-e a föld?

— No, nevetett ridegen Veszelka, ha ez a haza az anyánk, akkor csak mostoha anyánk volt, ami engemet illet, én csak amellett maradok, hogy osztozkodunk a pénzen, és aztán kifelé Törökországba!

— Igen, igen, kiáltott Veszelka Józsi, Peti és Sibrik Marczy, ki Törökországba!

— Nem bánom hát, menjünk Törökországba!

— Ez már beszéd, szólta Veszelka János.

— Térjünk most már a második dologra, szólta Rózsa Sándor, hogyan fogunk menekülni? Azt csak ti is belátjátok, hogy így együtt egy csapatban nem mehetünk.

— Erre már én is gondoltam, szólta Veszelka János, az lehetetlen is volna.

— És ebben a csikós-husár ruhában sem fogunk messzire jutni, szólta Peti, ösmerik ezt mindenütt és a szerbek épp oly kevésbé szeretik ezt a ruházatot, mint a császári katonák.

— Biz ez úgy van, sóhajtott Veszelka Józsi, de honnan vegyünk egyhamar más ruhát?

— A más ruházat nem is segítene semmit, míg itt a szerb vidéken vagyunk, mert nagyon kevesen beszélnek köztünk a rácز nyelvet.

— Azért is, én úgy hiszem, szólta Rózsa Sándor, hogy legjobb volna, ha együtt maradnánk éppen egyenruhánkban és igyekeznénk minél gyorsabban kijutni a szerb vidékről.

— És hol végeznénk aztán a főhadbiztossal? kérdezte Sibrik Marczy.

— Hát úgy Temesvár és Szeged között, szólt halk hangon Rózsa Sándor.

— Persze, Temesvár és Szeged között, — nevetett Veszelka, hiszen akkor, ha megvan a pénz, ismét erre felé, ezen az átkozott vidéken át kellene visszajönnünk, abból bizony nem lesz semmi.

— De hát hol akarod, hogy történjen? — kérdezte Rózsa Sándor haragosan.

— Mindenesetre Temesvár előtt, felelt Veszelka és pedig olyan helyen, ahol már nem a császáriak az urak.

— Én erre felé jól ösmerem a vidéket, szólt most Sibrik Marczy, és egészen helyeslem Veszelka véleményét. Van itt Temesvár előtt egy szép nagy magyar falu, Párdánynak hívják. Majd ha arra felé jövünk, kitudom, hogy magyar, vagy császári kézen van-e. Párdány előtt egy félórával van az országútnak egy helye, mely mintha teremtvé volna az ilyen éjjeli megtámadásra. Onnan aztán vagy Szeged felé, vagy pedig vissza erre az országhatárra szökhetsz mindegyik köztünk, amint neki tetszik. Ha Párdány a magyarok kezében van, vagy ha ott nincs semmi katonaság, akkor van nekem ott egy jó ösmerősöm, sógorságban vagyok vele, kinél a tett után néhány napig elrejtőzködhetünk.

— Egész helyes dolog, amit Marczy öcsém mond, szólt Veszelka János.

— Van benne valami, mormogta Veszelka József.

— Bizony, bizony, kiáltott Peti, ennél jobb tervet alig talál valaki.

— Hát ami igaz, az igaz, szólt Rózsa Sándor egy kis szünet után, Sibriknek jó ötlete volt, terve könnyen megvalósítható és én azt el is fogadom. Párdánynál leszámolunk a főhadbiztos úrral.

— Igen, igen, kiáltottak a többiek, Párdánynál végzünk vele.

— Most még csak egyet mondok, szólt Sibrik, kit a siker egészen büszkévé tett, még egyet mondanom kell.

— Hadd halljuk!

— Párdányig már együtt maradunk, de mégis szükséges, hogy folyton előre is, hátrafelé is tekintsünk. Azt már elhatároztuk, hogy két emberünkkel megfigyeltetjük Kercsey útját. Ez szükséges is. De szükséges az is, hogy néhány legényünkkel a vidéket előttünk is folyton kikémleltessük, nehogy aztán hirtelen császáriak által megszállt vidékre kerüljünk.

— Hiszen ez magától értetődik, — szólt Rózsa Sándor.

— Ezt már nélküled is tudtuk volna, nevetett Veszelka János.

— Jól van, jól, szólt sértődve Sibrik, hát én csak úgy mondtam, de most jön csak az, amit valóban akartam mondani. Ha már meglesz a főhadbiztos pénze, ha már megosztozkodtunk a pénzzel, úgy-e akkor menekülni akartok?

— Bolond kérdés, nevetett Veszelka, persze, hogy nem maradunk itt, hanem megszökünk.

— És úgy hiszem, hogy mindnyájan Törökország felé vesszük az utat, nemde? — kérdezte Sibrik.

— Hát a legtöbb közülünk bizony arra megy, szólt Veszelka.

— Jól van, szólt Sibrik, a legtöbb arra fog menni. Nos, csak nem hiszi kend Sándor, vagy kend János azt, hogy a pénzzel a zsebünkben is így együtt fogunk Törökország felé menni, mint most.

— Persze, hogy nem hiszem, szólt Veszelka, hiszen az butaság volna!

— No jó, hát én most azt mondom, hogy osszuk már most úgy három-négy főnyi kis csoportokba legényeinket, még pedig úgy, hogy minden csoportban legyen egy ráczul és oláhul beszélő ember.

— Ezt helyesen mondtad, Sibrik öcsém, szólt Veszelka.

— Igazad van, Marcsi, így fogunk tenni, szólt Rózsa Sándor és parancsot adott Veszelka Jánosnak, hogy keresse ki a románul és szerbül beszélő legényeket és ossza azokat be kis csoportokba.

Végre aztán Veszelka János tanácsára elhatározták, hogy az éjjel valahol elrejtőznek és maguk elé

hagyják jutni Kercsey kocsiját, úgy, hogy ők fogják követni a főhadbiztost és nem ez őket.

Éjfél után Rózsa Sándor távozott legényeivel a jámbor Loncsarics Spiridion csárdájából és folytatta útját Temesvár felé.

Spiridion vad gyűlölet kifejezésével tekintett a tovább haladó csikós-huszárok után és bizony nem a legjobb dolgokat kívánt nekik útjukra.

— Csak azt sajnálom, mormogott a derék korcsmáros, hogy nem keverhettem szerezsikát a borukba. Igaz, hogy jól megfizettettem a bor árát velük, de mégis jobban szerettem volna, ha belehalnak a kutya mágyárszvik a multságba.

Evvel aztán Loncsarics Spiridion bement a csárdába, szépen eloltotta a mécset, lehevert a kályha kuczkójában felterített bundájára és igyekezett, hogy minél hamarabb elaludjon. De az álom kerülte az éjszaka Spiridion szemét. Gondolkozni kezdett száz és százféle olyan dolgokról, a milyenekkel ő sohasem szokott törődni, eszébe jutott ama megalkotandó délvidéki szerb császárság, amelyet Rajasics, a karlóczai pátriárka és Knizsánin tábornok emlegettek folyton és amelylyel felizgatták a magyarországi szerbeket, aztán megint azon gondolkozott, hogy mennyi pénzt kapott volna, ha most a házában volt lovasokat meggyilkolta volna és mielőtt még végiggondolta ezt a gaz gondolatot, hirtelen eszébe jutott, hogy mennyire el fogják őt majd a császári katonák döngetni, ha nem találhatnak nála sem enni, sem innivalót. Ettől aztán Spiridion annyira megijedt, hogy felugrott a fekvőhelyéről.

E pillanatban úgy tetszett neki, mintha távolról katonák gyaloglását hallaná. Gyorsan az ablakhoz sietett és fülét az ablakhoz szorítva, hallgatózott. Nem tévedett. Katonák jöttek. Még pedig Darkovác felől. Tehát magyarok.

— Bozse moj, bozse moj! — kiáltott Loncsarics Spiridion a fejét vakarva, hát ma éjszaka nem lesz már nyugtom ezektől a gaz magyarszviktól?

A katonák közelebb jöttek. Most már Spiridion az ablakon keresztül a holdvilágnál a katonák szuro-

nyát is villogni látta. És látott egy kocsit is, melyben két köpenybe burkolt ember ült.

— Bozse moj, mormogott Loncsarics, ez nagy úr lehet a lázadóknál. Jaj, ha én ezt a császáriak kezébe juttathatnám.

A katonák a csárdához értek és megálltak. Az egyik ember leugrott a kocsiról és a csárda ajtajához sietett, melyet előbb öklével, aztán kardjával hatalmasan döngetni kezdett.

Loncsarics Spiridion ravasz mosolygással mozdulatlanul állt a kis ablak mellett és nagy élvezettel hallotta a kopogó tiszt szitkozódásait. Aztán mégis meggondolta, hogy nem jó lesz, ha a katonák feltörik az ajtaját, így tehát lassan az ajtóhoz csoszogott és az álmos emberek módjára mogorván kikiáltott:

— Ki az ?

— Nyissa ki, korcsmáros, katonaság áll kint.

Loncsarics kinyitotta az ajtót és az ott álló tiszt láttára süvegét megemelve, siralmas hangon mondta:

— Alázatos szolgája tiszt uram, mivel szolgálhatok?

— Bort, szalonnát és kenyeret negyven emberem részére és húst és bort két tiszt részére. Mindent készpénzben fizetek, szólt Zahoreczky főhadnagy.

— Sajnálom, főhadnagy uram, szólt Loncsarics, de nincs se bor, se szalonna, még ha arannyal is fizetne.

— Hogyan, maga nem akarja embereimet élelemmel ellátni? — kiáltott dühösen a főhadnagy.

— Hát hogyan akarnám, főhadnagy úr kérem, felelt alázatos hangon Spiridion. Akarni akarom, de ha nem tudom.

— Csak nem akarja velem elhitetni, hogy nincs bor és szalonna a házában?

— De nagyságos főhadnagy úr, kérem alázattal, elhiheti, hogy nincs. Alig egy óra előtt távozott innen körülbelül hatvan csikós-huszar, azok megitták az összes boromat és megették az összes szalonnámat.

— Ah, a csikós-huszárok itt voltak? — kiáltott Zahoreczky főhadnagy.

— Itt voltak, vad nép az, nagyságos főhadnagy uram, itt tartózkodtak három óra hosszat és mikor

távoztak, oly üres maradt az éléskamrá, mint szent Péter tarisznyája.

— És merre vették útjukat a csikós-huszárok?

A rácz korcsmáros agyában hirtelen vad eszme villant meg. Látva, hogy mennyire érdeklődött a főhadnagy a csikós-huszárok útja iránt, elhatározta, hogy a főhadnagynak hamis útirányt mond.

— Hiszen holnap úgyis bezárom a csárdámat és elmegyek Temesvárra, gondolta magában Loncsarics, hát legalább jó szolgálatot teszek a császáriaknak.

— Nem hallja kend, korcsmáros, kiáltott Zahoreczky főhadnagy, azt kérdeztem, hogy merre mentek a csikós-huszárok?

— A csikós-huszárok, nagyságos főhadnagy uram, azok bizony erre felé Nagybecskereknek vették útjukat.

A főhadnagy most kiment a csárda előtt álló kocsizhoz és halk hangon mondta:

— Jelentem főhadbiztos uram, a korcsmárosnak nincs se bora, se szalonnája, mert egy-két órával ezelőtt itt voltak a táborból megszökött csikós-huszárok.

— Ah, itt voltak? — suttogott Kercsey — és merre mentek?

— A korcsmáros azt mondja, hogy Nagybecskerek felé.

— Hála az égnek! — szólt Kercsey, akkor ettől a veszedelemtől megszabadultunk.

E pillanatban a kíséretet alkotó katonák nyugtalankodni kezdtek és elég hangosan bort és szalonnát követeltek.

— És annak a korcsmárosnak tényleg nem volna bora és szalonnája? kérdezte Kercsey.

— Legalább nekem úgy mondta, felelt a főhadnagy.

— Ej, kedves főhadnagy úr, szólt mosolyogva Kercsey, úgylátszik, hogy ön még nem tud evvel a népséggel kellő módon beszélni. Sziveskedjék csak itt maradni a katonáknál, majd én beszélek vele.

És ezzel Kercsey leszállt kocsijáról, pisztolyát a kezébe vette és lassan odament a még mindig az ajtóban álló Loncsaricshez.

— Hallja kend, szólt Kercsey, kend itt a korcsmáros?

— Igenis, könyörgöm alázattal.

— Jól van. Most ide nézzen. Ha tíz percz mulva nem hoz a katonáimnak bort, szalonnát és kenyeret, szétzúszom a fejét.

És Kercsey Loncsarics fejének szegezte pisztolyát

— Jaj, méltóságos uram, rimánkodott ijedten Loncsarics, rögtön itt lesz minden, amit csak kíván.

— Hat embert ide! — kiáltott Kercsey a katonához, mire Zahoreczky főhadnagy rögtön hat katonát küldött Kercseyhez.

— Vigyázz! vezényelt Kercsey a katonáknak. Menjetek a korcsmárossal és segítsetek neki bort és edelt idehozni. És ami a fő, vigyázzatok a kezére, nehogy mérget keverjen az ételbe vagy a borba. Előre, mars!

A katonák a korcsmárossal távoztak és nemsokára visszajöttek nagy kosarakkal, melyek jól meg voltak rakva sonkával, kolbászszal, szalonnával és kenyérrel, míg Loncsarics maga egy három akós hordó bort gurított a kocsi felé. A kocsinál megálltak, a hordót megcsapolták és a katonák enni és inni kezdtek.

Ezalatt Kercsey magához intette Zahoreczky főhadnagyot és kérte, hogy maradjon katonáival, nehogy a szerb korcsmáros bajt okozzon köztük, aztán bevittette a kocsiról a nagy pénzes ládát a korcsmába és miután a katonák, akik a ládát vitték, ismét kiementek társaikhoz, magához hívta Spiridiont.

— Hallja, korcsmáros, van-e külön szobája, melyben az ember egy-két órán át aludhatna?

— Nincs kérem, felelt a korcsmáros, szegény ember vagyok.

— No jó, szegény ember. Most vigyázzon. Itt van tíz ezüst forint. Vagy ad ezekért rögtön jó külön szobát, vagy deresre húzatom.

— Kérem alázatosan, méltóságos uram, rimánkodott a derék Spiridion, bevezetem boldogult feleségem szobájába, úgy áll ott még minden, mint amikor a szegény meghalt. Derék asszony volt, adjon neki a jó Isten örök békét és nyugalmat, úgy fog méltóságos úr ott aludni, mintha otthon volna.

— Jól van, jól, hát hozza rendbe azt a szobát és segítsen nekem ezt a ládát abba a szobába bevinni.

A korcsmáros kisietett és néhány percz mulva ismét visszatért.

— Rendben van minden, méltóságos uram, ha tetszik, pihenőre térhet.

Kercsey a korcsmáros segítségével bevitte a ládát a kibérelt szobába, ott a ládát egy sarokba levetette és Spiridionhoz fordulva mondta:

— Korcsmáros, reggelig itt maradunk, ha a katonának jó szalmát ad fekvésnek és a főhadnagy úrnak külön szobát, akkor kap tőlem ötven ezüst forintot.

— Mikor, méltóságos uram?

— Azonnal, felelt nevetve Kercsey és az asztalra olvasta az ötven ezüst forintot.

A korcsmáros a pénzt gyorsan zsebrevágta és vigyorogva mondta:

— Meg lesz velem elégedve, méltóságos uram.

Azzal azután Loncsarics Spiridion az ajtó felé ment. Mikor már az ajtóhoz ért, Kercsey visszahívta:

— Korcsmáros!

— Parancsoljon, méltóságos uram!

— Látom, maga okos ember, szólt halk hangon Kercsey, maga szereti a pénzt, nemde?

— Ki ne szeretné a pénzt, méltóságos uram?

— Úgy van, szólt Kercsey és még halkabban hozzátette:

— Ha a katonák és a főhadnagy úr lefeküdtek, jöjjön hozzám, de úgy, hogy senki se lássa. Egy kis beszédem van magával, értette?

— Ertettem, méltóságos uram, felelt a korcsmáros és kisietett az udvarra.

Kercsey pedig, amint a korcsmáros kint volt, bezárta utána kulccsal az ajtót, mellényzsebéből kivette a tárczáját és ebből két kis kulcsot vett elő. A kulcsokkal a ládához sietett és ebből gyorsan kivett egy csomó bankjegyet, a ládát ismét bezárta és a bankjegyeket a két kis kulccsal a tárczájába tette.

Aztán az ablakhoz ment és nézte a katonákat, amint pihenőre tértek. Maga is fáradt volt, de mivel nem akart elaludni, felöltözve, amint volt, az ágyra hevert.

Már az álom kerülgette szemeit, mikor hallotta a

korcsmáros közeledő lépteit. Gyorsan felült az ágy szélére, maga mellé helyezte kardját és két pisztolyát és úgy várta a korcsmárost. Néhány pillanat múlva Kercsey halk kopogást hallott az ajtón.

— Tessék, — mondta a főhadbiztos.

Az ajtó felnyílt, Loncsarics Spiridion belépett és lassan bezárta maga után az ajtót. Aztán még mindig az ajtónál állva, halk, alig hallható hangon mondta:

— Méltóságos uram, itt vagyok, parancsoljon velem.

— Lefeküdtek a katonák?

— Le. Alszanak is már.

— És a főhadnagy úr?

— Odaát van az elhunyt anyósom szobájában.

— Jól van, szólt Kercsey és gondolataiba merülve kezdett fel és alá járni.

Egy kis szünet után, mely alatt a korcsmáros mozdulatlanul, mint egy kőszobor állt a helyén, Kercsey megállt a korcsmáros előtt és halk hangon mondta:

— Maga szereti a pénzt, korcsmáros; akar sok pénzt keresni?

— Akarok, méltóságos uram.

— Még ha a megbízásom egy kis veszélylyel is jár?

— Ha sok pénzről van szó, akkor nem félek a veszélytől, felelt a korcsmáros.

— Van-e egy megbízható embere? — kérdezte kis szünet után Kercsey.

A korcsmáros a fejét vakarva mondta:

— Nincs, méltóságos uram, egyedül vagyok ebben a csárdában.

— A manóba! Ez kár. Maga nem is mehet el akkor innen néhány napra?

— Méltóságos uram, ha sok pénzről van szó, akkor itt hagyom a csárdát és elmegyek én bárhová.

Kercsey, mintha e szavakat nem hallotta volna, gondolkozva járt fel és alá a szobában, aztán ismét megállt a korcsmáros előtt és halk hangon kérdezte:

— Úgy-e, maga szerb ember?

— Igenis, méltóságos uram, az vagyok.

— Mi is a neve?

— Loncsarics Spiridion, méltóságos uram.

— Mondja csak, Loncsarics barátom, maga nem szereti a magyarokat, maga császári ember, nemde?

Loncsarics elsápadt és hebegve mondta:

— Méltóságos uram ... én ... én ...

— No, ne restelje bevallani, maga császári ember.

— Hát bizony én nem helyeslem, amit a magyarok tesznek ...

— No mondja már nyíltan, Loncsarics, maga hű császári ember, úgy-e?

— Igen, az vagyok.

— Tud szerbül olvasni?

— Tudok, méltóságos uram.

— Akkor olvassa el ezt, szólt Kercsey és kivett a zsebéből egy nagy pecséttel ellátott írást, melyet a korcsmárosnak átadott.

Loncsarics nagy meglepetéssel látta a borítékon a kétfejű császári sast és kibontva az írást, meghökkent. Az írás alatt ott volt Rajacsics pátriárkának és Knizsánin tábornoknak az aláírása, míg a szövegben minden szerb ember fölhivatott, hogy e sorok előmutatójának legjobb tehetsége szerint segítségére legyen.

A korcsmáros, miután az írást elolvasta, gondosan összehajtotta, borítékba tette és mélyen meghajolva, alázatosan mondá:

— Rendelkezésére állok, méltóságos uram.

— Hát ismételve kérdezem, Loncsarics, akar sok pénzt keresni?

— Igen, méltóságos uram s mit kell érte tennem?

— Semmit, azaz majdnem semmit. Csak egy levelet kell Temesvárra vinnie, ez az egész.

— Az nem sok, méltóságos uram és mégis nehéz dolog. Mindenütt magyar katonák vannak. És ha szabad kérdezni, kinek szól az a levél?

Kercsey óvatosan körülnézett, közelebb lépett a korcsmároshoz és suttogva mondta:

— Báró Rukavina tábornoknak, a temesvári vár parancsnokának!

— Hogyan, méltóságos uram ... Ön ...

— Csitt, egy szót sem, itt van kétszáz forint, akar Temesvárra menni, vagy nem?

— Akarok, méltóságos uram, akarok, szolt a korcsmáros és mohón kapott a sok ezüst forint után, melyet Kercsey az asztalra rakott.

Kercsey várt, míg a korcsmáros a pénzt zsebre vágta, aztán halk hangon mondta:

— Figyelmeztetem, Loncsarics, hogy mindkettőnket felakasztanak a magyarok, ha ezt a levelet megtalálják.

A korcsmáros sunyi módon nevetett és henczegve mondta:

— Bizza csak ezt reám, méltóságos uram, magam sem szeretnék hurokra kerülni.

— És mikor indul?

— Akár rögtön is befogom a lovakat.

— Hogyan? Kocsival akar menni? kérdezte Kercsey.

— Persze, hogy kocsin. Az egész vidéken jól ismerik Loncsarics kocsiját és lovait. Aztán a magyarok is ismernek engem és a kocsimban úgy elrejthetem azt a levelet, hogy ember fia meg nem találja.

— Hát nem bánom, menjen Isten hírével és igyekezzék minél előbb oda érni.

— Holnapután reggelre ott leszek.

— S a levelet csakis Rukavina báró úrnak személyesen adja át. Ha nem akarják hozzá eresztetni, mondja csak, hogy ő szentségétől jön. Értette?

— Értettem, méltóságos uram, felelt a korcsmáros.

— Hát ha mindjárt útnak akar indulni, szolt Kercsey egy kis gondolkozás után, akkor itt a levél.

És e szavakkal kivett a tárczájából egy kis levelet és átadta a korcsmárosnak.

Loncsarics óvatosan kezébe vette a levelet, hogy be ne piszkítsa, aztán kivette a zsebéből piros zsebkendőjét és a levelet óvatosan becsomagolta.

Ezzel elkészülve, odaadta a zsebkendőjét Kercseynek és halk hangon mondta:

— Tartsa csak méltóságos uram a levelet, míg befogtam.

— Jól van, Loncsarics, jól, nevetett Kercsey, látom már, hogy maga óvatos ember.

Loncsarics kiment a kocsiszinhez és onnan a ko-

csiját Kercsey szobájának ablaka alá tolta. Gondosan ülést készített magának és aztán az istállóba ment és a kocsihoz vezette két jó pej lovát és azokat gyorsan a kocsi elé fogta. Mikor ezzel elkészült, bement Kercseyhez és elkérte a levelet tartalmazó kendőjét. Ezt kivitte, odaállt a kocsirúdhoz és azt egy rántással kihúzta a helyéből. A kocsirúd lyukas volt, gyorsan bedugta a kendőt a levéllel a rúdba és a rudat visszaillesztette helyére. Aztán odament Kercseyhez, ki ezt az ajtóban állva nézte és mosolyogva mondta:

— No most találja meg valaki a kendőmet.

— Igaza van Loncsarics, jó helyen van az!

Loncsarics felugrott a kocsira és a gyeplőt a kezébe fogva mondta:

— Isten áldja meg, méltóságos uram!

— Szerencsés utat, Loncsarics.

A korcsmáros már meg akarta indítani a lovakat, mikor még egy kérdéssel fordult Kercseyhez:

— Méltóságos uram, a választ hová hozzam?

— Nem lesz válasz, szólt Kercsey és bement szobájába, ahol most már aludni tért.

Kercsey válaszára Loncsarics a lovak közé csapott és kihajtott az országútra. A katonák mélyen aludtak, hogy senki sem vette észre a korcsmáros távozását. Már jó darabon hajtotta Loncsarics a lovait, mikor hirtelen felkiáltott:

— Boga mi! Most én a méltóságos úrnak hamisan mondtam be az útirányt, melyen a csikós-huszárok távoztak. A méltóságos úr most a becskereki-úton fogja keresni őket, holott itt haladnak valahol előttem. Hej bozse moj, bozse moj, hátha én azokat utólérem, mit hazudjak nekik? És nem kellene nekem visszafordulni és a méltóságos úrnak megmondani, hogy merrefelé mentek a csikós-huszárok? Talán jó volna megfordulni, de nem teszem, mert az mindig szerencsétlenséget jelent. Menjünk csak bátran előre, Spiridion barátom, majd eligazodik a méltóságos úr.

Ezzel aztán Loncsarics a lovai közé csapott és vígan hajtott előre.

Kercsey nem tudott elaludni. Folyton forgott az eszében, hogy szerencsésen eljut-e a korcsmáros Temes-

várta, vagy nem. A mindig oly higgadt vérű gonosz emberen lázas izgatottság vett erőt, melyet semmi módon se tudott legyőzni és így örömmel üdvözölte a hajnal pirkadását, mert remélte, sőt tudta, hogy rögtön visszanyeri nyugalma, amint embereket lát maga körül.

Igy hát Kercsey, aki egész éjjel nem aludt, elsőnek volt talpon és ő keltette föl úgy Zahoreczky főhadnagyt, mint a katonákat.

Zahoreczky főhadnagy riadót fúvatott és most a katonák gyorsan elhagyták helyüket, öltözködtek és a kocsi körül sorakoztak.

Kercsey kivitette ládáját a kocsira és már fel akart szállni a kocsira, mikor Zahoreczky főhadnagy nevetve mondta:

— Méltóságos uram, egy kis papramorgó talán jól esne méltóságodnak is!

És a kocsma felé fordulva, a főhadnagy torkaszakadtából kiáltott:

— Hé, koresmáros! Koresmáros!

Senki sem jelentkezett. Kercsey egy ideig csak hallgatta a főhadnagy kiáltását, aztán a legártatlanabb arcczal odafordult Zahoreczkyhez és kérdezte:

— Főhadnagy úr a koresmárost keresi?

— Igenis, méltóságos uram, felelt a főhadnagy.

— Hja, szólt Kercsey, az már hajnalban kocsin elhajtattott, éppen mikor kihajtott a kapunál, felébredtem, utána kiáltottam, de meg sem állt a gazember.

— De miért nem keltett fel, méltóságos uram? kérdezte a főhadnagy.

— Minek, kedves főhadnagy úr, nem lett volna ennek semmi haszna, hiszen nincsen lovasunk, hogy üldözőbe vehettük volna a gazembert!

— Igaz, méltóságos uram, felelt sóhajtván a főhadnagy, erre nem gondoltam. Akkor most már bizony indulhatunk üres gyomorral.

A főhadnagy néhány parancsot adott még a legénységnek, a katonák sorakoztak a kocsi körül és a főhadnagy vezényszavára a csapat elindult a csárdából.

A kocsi lassan haladt és Rózsa Sándor társaival, kik jóformán félnapi úttal voltak elől, türelmetlenül

várták, hogy a kocsi elkerülje őket. Mint mondtuk, Rózsa Sándor előőrsöket is küldött az országútra, míg ő maga embereivel egy, az országúthoz közeli tanyában várta a kocsi megérkezését. Egyszerre csak a tanya felé jött nyargalva az egyik előőr és Rózsa Sándor előtt megállva, jelentést tett, hogy az a korcsmáros, akinél az este pihentek és vacsoráltak, kocsin Temesvár felé hajt. Mivel még az éjszaka folyama alatt az egyik, a kocsi mögött rendelt őr már jelentette Rózsa Sándornak, hogy Kercsey ugyanannál a korcsmárosnál szállt meg, ő rögtön felfogta, hogy a korcsmáros Kercsey előtt hagyta el a korcsmát és hogy ezt vagy Kercsey küldte Temesvár felé, vagy pedig a korcsmáros megszökött a vendégei előtt. Mikor tehát a legény megtette a jelentést, Rózsa Sándor gyorsan azt kérdezte:

— Remélem, hogy feltartóztattátok azt a korcsmárost?

— Nem, felelt a legény, nem volt semmi okunk rá.

— Akkor nyargalj, amint csak tudsz, vissza Gyurihoz, a társadhoz és együtt nyargaljatok utána a kocsinak és hozzátok azt a korcsmárossal együtt ide. Értetted?

— Értettem, de az nehéz lesz. Lovaink fáradtak, míg neki kitünő lovai vannak.

— Hallgass, tacsó, kiáltott dühösen Rózsa Sándor, nem szégyelsz csikós-huszar létedre így beszélni? Előre, neki annak a kocsinak!

A legény megsarkantyúzta lovát és mint a villám, oly gyorsan elszáguldott. Rózsa Sándor utána nézett a legénynek és dühösen mormogott:

— A fejembe fogadnék, hogy ez a gazember ismét gazságon töri a fejét.

Körülbelül két órával ezután ismét egy legénye érkezett a tanyához. Ez az egyik utóőr volt, aki jelentette Rózsa Sándornak, hogy Kercsey a kocsijával és katonáival már elhaladt a tanya mellett.

Fél óra múlva Rózsa Sándor embereivel útnak indult, miután minden embere a tanyástól három napra való eledelt vásárolt. A csikós-huszarok most már lassan és kisebb csoportokban követték Kercseyt és

kocsiját és ez egyszer Kercsey bizony nem is sejtette, mily közelre van mögötte halálos ellensége.

Veszelka is utána nyargalt Rózsa Sándornak és Veszelka példáját rögtön követték a többi csikósok is. Egy sem maradt vissza. Mint a szélvész, úgy száguldtak ostoraikkal csattantva abban az irányba előre, ahonnan a lövéseket hallották. Nem kellett sokáig nyargalniok, mert még Párdány előtt elérték a harczytérre.

Mert tényleg harczytér volt az, amely Rózsa Sándor és emberei előtt feltárult. Egy csapat osztrák katonaság, egyesülve a falu szerb lakóival, megtámadta Kercsey katonai fődözetét. A derék magyar katonák Zahoreczky főhadnagy vezetése alatt körülvették rögtön a kocsit és sortüzet adtak a támadókra, kik a tüzet azonnal viszonozták. És az osztrákok sokkal többen voltak, mint a katonák. Volt ott vagy nyolczvan gyalog ember és talán 20 vasas német lovas és mindezen kívül talán 150 szerb paraszt, kik dorongokkal, kaszákkal és villákkal támadtak a magyarokra, kik daczára az ellenség túlnyomó számának, hőiesen küzdöttek és a legnagyobb bátorsággal védelmezték a kocsin levő pénzt.

Csak Kercsey, a derék főhadbiztos viselkedett a leggyávább módon. A golyóktól való félelmében szinte elbujt a kocsin levő széna és szalma között és mikor az osztrákok másodszor támadtak a magyarokra, oda kiáltott a vitéz Zahoreczky főhadnagynak:

— Főhadnagy úr, veszve vagyunk! Adja meg magát!

— Van is eszemben! Lelövöm én azt, aki megadásról szól!

— De én parancsolom — kiáltott reszketve Kercsey.

— Főhadbiztos úr nem parancsol nekem, felelt a főhadnagy, én ha ilyent parancsolna, nem engednék a parancsnak.

És a katonáihoz fordulva kiáltott:

— Előre fiúk! Éljen a haza!

A vitéz honvédek szuronyt szegezve mentek a császáriak ellen, kik daczára annak, hogy nagy túlsúlyban voltak, nem birtak a heves rohamnak ellent-

állni és hátrálni kezdtek. Zahoreczky főhadnagy legnagyobb sajnálatára nem üldözhetette az ellenséget, mert szigorú parancsa volt, mindig a kocsi mellett maradni. Így tehát még egyszer sortüzet adatott a megfutott ellenségre és visszavonult a kocsijához, amelyen didegve ült Kercsey, akinek éppenséggel nem tetszett a főhadnagy bátorsága.

— No ezeknek megadtuk, kiáltott Zahoreczky, ezeknek bizonyára elmegy a kedvük minden további támadástól.

— Istenem, istenem! — jajgatott Kercsey, én attól félek, hogy ismét reánk támadnak.

— Akkor ismét visszaverjük őket, nevetett Zahoreczky.

— Jaj, jaj főhadnagy úr, ezek most megszaprodva fognak támadni.

— És aztán — ? kiáltott Zahoreczky büszkén, ki fél tőlük? Hiszen csak osztrákok.

— Igen, igen, szólt Kercsey, Ön könnyen beszélhet, Onnek nincs veszteni valója, de én...

Zahoreczky felelni akart, de e pillanatban jelentést tett egy katonája, hogy a visszavert osztrákok ismét sorakoznak és új támadásra készülnek.

— Úgy-e mondtam, kiáltott Kercsey, itt hiába lesz minden ellentállás.

— Egy szót se többé, főhadbiztos úr, ez gyáva-ság! — kiáltott Zahoreczky és odasietett a katonái-hoz, kik éppen újra töltötték puskáikat.

— Fiúk! — kiáltott Zahoreczky, a császáriaknak fáj a foga a kormány pénzére. Mutassátok meg, hogy magyarok vagytok!

— Éljen a haza! — kiáltottak a honvédek.

A távolból trombitaszó hallatszott. Az ismét sorakozott osztrákok vad rohamban közeledtek a honvédekhez, kik Zahoreczky veszényszavára sortüzet adtak és aztán szuronynyal várták a császáriak érkezését. Azok is tüzeltek és azután szuronyt szegezve rontottak a honvédekre. Adáz harcz fejlődött ki, szurony szurony ellen, ember ember ellen állt egy óriási csomóban, melyben csakhamar nem lehetett megkülönböztetni az ellenséget a jó baráttól.

Kercsey nagy elkeseredéssel nézte a magyar fiuk hősie harcát. Erre nem volt elkészülve. Várva-várta, hogy a császáriak szét fogják kergetni a honvédeket és őt a pénzesládával együtt elfogják. Hiszen ő maga kérte ezt abban a báró Rukavina altábornagyhoz intézett levelében, melyet tegnap Loncsarics korcsmárossal elküldött. Így örömmel nézte, mikor a császáriak reá és a csapatjára támadtak, ámbár sehogysem birta felfogni, hogyan jutott Loncsarics oly gyorsan Temesvárra, holott annak csak harmadnap reggelre kellett odajutnia. Kis gondolkozás után aztán Kercsey arra a meggyőződésre jutott, hogy ez a mostani támadás nem is az ő levelének az eredménye. És mert ebben bizonyos volt, azon törte a fejét, hogy melyik osztrák tábornok seregéhez tartozott ez a támadó csapat. Nem félt egy cseppet sem attól, hogy ha a magyarokkal együtt elfogják, akkor azokkal együtt fel is fogják akasztani. Ettől nem félt, hiszen nála volt Rajasics érsek és Knizsánin tábornok levele. De azért mégis szerette volna megmutatni az osztrák csapat vezető tisztjének, hogy nem tart a magyarokkal, hanem jó császári ember és azon törte a fejét, miként adjon ennek kifejezést?

A magyarok csudákat míveltek rendíthetlen bátorságukban. Zahoreczky főhadnagy mindenütt látható volt, ahol veszély fenyegette embereit.

A magyarok puskatussal támadtak a kemény osztrák koponyáknak és csakhamar visszaverték ezt a támadást is. Az osztrákok lassan hátrálni kezdtek, Zahoreczky most már kihasználni akarván előnyét, hátrafordult embereihez és harsányan kiáltott:

— Utánam fiuk! Adjuk meg a hunczut németeknek, amit megszolgáltak.

És előre rohant az ellenség ellen, míg honvédei lelkesülten éljenezve követték. Ez már most éppenséggel nem tetszett Kercseynek, ki attól félt, hogy a honvédek széjjel fogják verni az osztrák csapatot. Ezt meg akarta akadályozni, mert a pénzes ládából kilopott pénzzel minél előbb szeretett volna az osztrákoknál biztonságban lenni. Egy pillanatig gondolkozott, hogy mitévő legyen. Hirtelen jó gondolata támadt, pokoli gondolat, amely méltó volt hozzá.

Pisztolyait a zsebébe dugta és lassan leszállt a kocsijáról. Gyorsan a honvédek után sietett, kik rohamlépésben futottak az osztrákok után.

Egyszerre Kercsey összereszt. Az osztrákok futása csak jól kieszt hadicsel volt. Az osztrák tiszt, Schleinzer őrnagy, a hozzá csatlakozott szerbeknek parancsot adott, hogy váljanak el a csapatjától, s rejtőzködjének el és ha a magyarok üldözőbe fogják venni katonáit, akkor rohanjanak hátulról a magyarokra. A szerbek kitűnően teljesítették feladatukat. Elváltak az osztrák csapattól, bementek egy szántóföldbe, ott hasra feküdve lesték a magyarokat és mikor ezek az üldőzésben mellettük elvonultak, gyorsan felugrottak és vad diadalkiáltással hátulról támadtak a honvédekre. E pillanatban a futó osztrákok is Schleinzer őrnagy vezényszavára hirtelen megálltak és a magyarok ellen fordultak, kik így két tűz közé kerültek. Egy pillanatig meglepődve az ijedtségtől álltak meg vitéz honvédeink, de a következő pillanatban Zahoreczky főhadnagy két részre osztotta csapatját és míg ő a nagyobb részzel az osztrák katonák ellen ment, Molnár János őrmesterre bízta kisebb csapatját, hogy végezzen a szerb parasztokkal.

A magyarok hőiesen harczoltak, de az annyira túlsúlyban levő ellenséggel nem bírtak, mert erejük már fogytán volt. És ehhez még egy végzetes szerencsétlenség is járult. Kercsey ugyanis éppen akkor ért a magyar csapathoz, mikor ezt a szerbek hátulról megtámadták és mikor látta, hogy Zahoreczky két részre választja csapatját és az osztrákok ellen fordul, gyors futással közeledett Zahoreczkyhez és pisztolyát rásütötte. A golyó a vitéz hadnagyot jobb karján találta. Zahoreczky kardját gyorsan a bal kezébe kapta és a legnagyobb bátorsággal tovább harczolt, míg Kercsey most már gyors futással igyekezett az osztrákokhoz szökni.

De ez nem sikerült neki. A magyarok ereje fogytán lévén és az egész csapat már az elfogatás veszélyének volt kitéve, mikor egyszerre lelkes éljenzés és harsány veszényszó hallatszott:

— Utánam fiuk! Rajta fiuk!

Rózsa Sándor volt az ő csikós-huszáraival. Éppen jókor jött, hogy a magyar csapatot az elfogatástól megmentse. Az ellenség felé rohanva, a nyeregből látta Kercsey gaztettét és míg huszárai a diadalittas osztrákok és szerbek felé rohantak, ő maga Kercseynek tartott és hosszú karikás ostorával egy csapásra földhöz terítette az árulót. Aztán az ostor hurokját vetette Kercsey nyakába és lovát megsarkantyúzva, Kercseyt magával vonszolta. Kínos halállal akarta kivégezni régi haragosát. Kercsey érezte, hogy most ütött utolsó órája. A halálfélelem új erőt adott neki. Összeszedte összes erejét és daczára annak, hogy Rózsa Sándor hurokja szorította a nyakát, a vonszoltatás közben felült, kihúzta második pisztolyát és ezt Rózsa Sándorra sütötte, ki vad felkiáltással oldalához kapott és a nyeregből néhány lépésnyire Kercseytől alélta a földre bukott.

A csikós-huszárok érkezése, rögtön a magyarok javára fordította a harczot. A csikós-huszárok ostoraikkal csak úgy terítették az osztrákokat, meg a szerbeket földhöz, mint a kasza az érett búzát. Az osztrákok futásnak eredtek, de Schleinzer őrnagy hősiesen csapatja élére állt és harsány hangon kiáltott:

— Fiuk! Még egy negyed óráig tartsuk magunkat. Mindjárt érkezik a segély!

És a harcz tovább folyt. Az osztrákok is, a magyarok is, a legnagyobb bátorsággal, ember-ember ellen harczoltak. Az óriási erejű két Veszélka valódi csodákat művelt. A magyarok négyszer rohantak az osztrákok ellen, kik mindannyiszor meghátráltak ugyan, de mindannyiszor ismét visszafoglalták állásaikat.

Míg a csikós-huszárok a honvédekkel együtt harczoltak az osztrákok ellen, a súlyosan sebesült Rózsa Sándor lassan magához tért. Elülről a csata lármája hatott hozzá. Ott harczoltak az ő emberei és ő nem lehetett velük. Hej, ha a Csilla lovát meglátná! Sebe óriási fájdalmat okozott neki, de azért lassan felegyenesedett, hogy hű lovát megkeresse és körülnézett. Lovát nem látta, de egyszerre maga előtt látta Kercseyt, ki szintén igyekezett felegyenesedni. Egy vadállat kiáltásával kapott Rózsa Sándor a kése után és

négykézláb mászott Kercsey felé, ki most szökni szeretett volna, de annyira megrémült a hozzá közeledő Rózsa Sándortól, hogy mozdulni sem tudott.

És Rózsa Sándor, habár lassan is, de mégis mindig közelebb ért hozzá. Kercsey fegyvert keresett és végre felkapta elejtett pisztolyát, melynek csövét görcsösen szorítva, ütésre emelt kézzel várta ellensége támadását. Már hallotta, érezte Rózsa Sándor lehelletét, mikor vad elszántsággal teljes erejét összeszedve, iszonyú ütest mért Rózsa Sándor fejére. A csikóshusár vezér fejét rögtön elborította a vér. Rózsa Sándor egy pillanatig tántorgott, de aztán fogait összeharapva teljes erejével rávetette magát Kercseyre, egyik kezével torkon ragadta, míg a másik kezével kését döfte Kercsey mellébe, ki rögtön hanyattesett.

Mint egy megdühösödött fenevad vetette most Rózsa Sándor magát ellenségére és tudva, hogy gyengesége és kimerültsége folytán kése nem hatolt elég mélyen Kercsey mellébe, most ráfeküdt az alélt emberre és saját mellének súlyával igyekezett a kést mélyebbre betolni Kercseybe. De ez rosszul sikerült, mert a félig alélt Rózsa Sándor csak kitaszította mellével a kést ellenségének melléből, ki most, hogy a vér sűrűbben folyt a sebéből, magához tért és most a két ember közt élet-halálharcz kezdődött. Utótték, marták, fojtogatták egymást. Mint a kigyók fetrengtek a földön, hol az egyik, hol a másik volt előnyben, míg Rózsa Sándor egyszerre valami nehezet érezve térde alatt, e nehéz tárgy után kapott. Kercsey pisztolya volt.

Rózsa Sándor érezte utolsó erejét fogyni. A pisztoly után kapott és egész erejével a pisztolyagygyal Kercsey fejére vágott. Kercsey elterült, de Rózsa Sándor csak ütött, ütött, ütött, míg a pisztoly a kezéből kiesett és ő maga is eszméletlenül terült el ellensége mellett.

Mikor aztán Rózsa Sándor ismét magához tért, Kercsey még mindig eszméletlenül, mozdulatlanul feküdt mellette. Oly sápadt volt, hogy Rózsa Sándor halottnak hitte. És nem lett volna ő Rózsa Sándor, ha meghalt ellenségének zsebeit ki nem kutatta volna. Belenyúlt összes zsebeibe és a mellényzsebből kivette

a duzzadásig telt tárczát és a Rajasics ajánló levelét. Benézett a tárczába és szinte megijedt a rengeteg sok bankó láttára. Azonkívül talált a tárczában két kis kulcsot, a pénzes láda kulcsait. Aztán megnézte a tárcza mellett volt levelet és habár olvasni nem tudott, mégis meghökkent, mikor a levél pecsétjén meglátta a kétfejú sast. Ez a csunya madár már akkor is gyűlölet tárgya volt és egy pillanatig a puszták fia azon tűnődött, hogyan jutott a magyar kormány főhadbiztosa az osztrák kétfejú sassal lepecsételt levélhez? Aztán gondosan elhelyezte a tárczát és a levelet a saját mellénye zsebébe és most tovább akarta kutatni Kercsey zsebjeit, de érezte, hogy ereje ismét elhagyja. Körülnézett és vagy ötven lépésnyire magától látta Kercsey kocsiját. Négykézláb odamászott és valahogy felkapaszkodott a kocsira, hol aléltan elterült a szénán.

Mikor ismét magához tért, a harcz ismét új forduló ponton állott. Az osztrákok várva-várt segítsége a harczterre érkezett.

Két szakasz dzsidás és egy szakasz vasasnémet vágatva érkezett és most már nem használt a szegény magyar fiúk ősmagyar bátorsága. A csikós huszárok még most is valóban csudákat műveltek, de egyszerre csak Sibrik észrevette Rózsa Sándor távollétét és harsány hangon kérdezte:

— Hol a vezér? Hol van Rózsa Sándor? És a csikóshuszárok között csakhamar elterjedt a hír, hogy Rózsa Sándor elesett. Ez bénítólag hatott bátorságukra. A honvédek legnagyobb része már elesett, elesett a vitéz Zahoreczky főhadnagy is, a még életben maradt néhány ember pedig, mikor elfogyott a puskapora, eldobta fegyverét és megadta magát. Most már a csikóshuszárok is futásnak eredtek. De már körül voltak véve. Ekkor Veszelka János élére állt a huszároknak és harsány hangon kiáltott:

— Utánam fiúk! Inkább a halál, mint a szégyen! És nekikrohant a vasasnémeteknek. A bátor fiúk keresztül akarták magukat törni, de ez csak igen kevésnek sikerült. Legnagyobb része ott maradt. Sok az ellenség kezébe került és azonnal agyonlövetett. A két Veszelka, Sibrik és még öten, vagy hatan közülük

megmenekültek és sok viszontagság után végre Szegedre érkeztek.

Éppen az osztrák lovasság megérkezésekor ismét magához tért Rózsa Sándor, felegyenesedett a kocsiban és látta, hogy minden veszve van. Annyit belátott, hogy ő már ott nem segíthet. Ekkor a lábával ért a nagy pénzes ládához. És most eszméje támadt. A ládában volt pénzt minden áron meg kell mentenie a magyar kormánynak! Ezt a pénzt Damjanich kezeihez kell juttatni. És ez az eszme új erőt adott a súlyosan sebesült Rózsa Sándornak. Odaült a kocsikulcsra, kezébe kapta a gyeplőt és ostorával a lovak közé csapott. Megfordult Jarkovác felé, az országútra ért és örült vágtatásban hajtott visszafelé Jarkovácra. Mikor aztán elég messzire jutott a csatatérről és veszélyen kívül vélte magát, lassabban hajtott és végre további baj nélkül ért a faluba, hol éppen Damjanich indulásra készült.

Az utcán sorban felállt katonák rögtön ráismertek Rózsa Sándorra és villámgyorsasággal elterjedt a hír Rózsa Sándor visszaérkezéséről. Mikor ezt Damjanichnak jelentették, ez haragra lobbant, és felkiáltott:

— El kell fogni a gazembert! Hozzák ide!

E pillanatban állt meg Rózsa Sándor kocsijával Damjanich tábornok lakása előtt. Le akart szállni, de ereje elfogyott. Érezte, hogy eszméletét veszti. Ekkor lépett a kocsihoz Damjanich hadsegéde. Rózsa Sándor látva a tisztet, halk hangon mormogott:

— A tábornokhoz! A tábornokhoz!

Es aléltan visszaesett a szalmára. Bevitték a tábornok lakására. Az ezredorvos megvizsgálta és bekötözte a sebeit és mikor aztán ismét eszméletre tért, egy pohár bort adott neki, aztán bevezette Damjanichhoz, ki látva a sebesült, vérző, halálsápadt embert, ellágyulva kérdezte:

— No Sándor, hát kenddel mi történt?

És most Rózsa Sándor elbeszélte a történeteket. Atadta Damjanichnak a Kercseytől elvett tárczát és levelet, amelyből Damjanich csakhamar meggyőződött arról, hogy Kercsey áruló volt. Damjanich aztán felnyitotta a pénzes ládát és rögtön rájött, hogy Ker-

csey el akarta sajátítani a kormány pénzét. Oda lépett Rózsa Sándorhoz és vállát megveregetve, mondá:

— Derék fiú vagy, Sándor öcsém!

A seblázban fekvő Rózsa Sándort a tábori kórházba vitték és Damjanich magával vitte másnap Tomásováczt elé, mely rövid harc után megadta magát Damjanichnak. Nyolcz nap mulva Rózsa Sándor félig-meddig felépült, de mivel még mindig harcképtelen volt, Damjanich tábornok azt kérdezte:

— Hát most mit akarsz kezdeni, Sándor?

— Ha megengedi tábornok uram, hazamegyek Dorozsmára.

— Jól teszed fiam, felelt Damjanich és hogy üres kézzel ne menj haza, ime itt van a megmentett pénzből 3000 forint, ez a tied, öcsém. És itt van a magyar kormány elbocsátó levele, mely bizonyítja, hogy mindig jól viselted magadat, felolvasom. És a tábornok olvasott:

183 c.

Hirdetmény.

Miután Rózsa Sándor az ország kormánya által számára megadott amnesztia feltételeit becsülettől teljesíté, magát több veszélyes csatában éppen oly mérésznek, vitéznek, mint a rábízottak teljesítésében hűnek és pontosnak tanusítá, úgy azon vád alaptalanságát is, mintha a strázsai (logersdorfi) csata alkalmával tilos kicsapongásokat követett volna el, hiteles tiszti bizonyítványokkal megczáfolá; jövőendőbeni jó, erényes és tiszta élet föltétele alatt a számára már megadott köz- és nyilvános bocsánat ezennel megújítatik és megerősítettik.

Miről is az ország minden törvényes hatóságai ezennel értesítettnek.

Pest, deczember 15. 1848.

A honvédelmi bizottmány

Kossuth Lajos,
elnök.

Rózsa Sándor meghatottan köszönte meg a kormány kegyelmét és tisztességes életmódot ígérve, útnak indult Szeged felé, hová éppen újév napján érkezett meg.

Rágalmazók.

Dorozsmán Rózsa Sándor hazaérkezésekor nem igen barátságos fogadtatásban részesült. Régi ismerősei visszahúzódtak tőle és mindenütt, ahol csak mutatkozott, találkoztak emberek, akik hangoztatták, hogy társait gyáván cserbenhagyta. Rózsa Sándor egy ideig nem törődött ezekkel a vádakkal, szótlanul tűrte azokat, de mikor aztán mindinkább terjesztették ezeket a híreket, elment Kondorosra, hol fel akarta keresni a két Veszélke testvért. De rosszul járt. Az ottani csikósok és kanászok csupa új emberek, akiket Rózsa Sándor nem ismert, nekiestek és fenyegető hangon kérdezték:

— Most keresi kend a Veszélka fiúkat? Most már későn keresi őket!

— Későn? — kérdezte Rózsa Sándor — miért? Mi lett belőlük?

— Mi lett belőlük? — gúnyolták a kondorosiak, hát mi legyen olyan emberekből, akiket még a legjobb barátjuk is csúful cserben hagy? De ha tudni akarja kend, hogy mi lett belőlük, kérdezze csak meg a dorozsmai bírót, az nagyon jól tudja.

Ezzel aztán hátat fordítottak neki és szóba sem álltak többet vele. Rózsa Sándor megfordult és hazament Dorozsmára, hol egyenesen Bénessy bíró uram ajtaján kopogott.

A bíró éppen az ebéd-től kelt fel és pipára gyújtott, mikor Rózsa Sándor szobájába lépett.

— Adjon Isten szerencsés jó napot, bíró uram, köszöntött Rózsa Sándor és illedelmesen megállt a szobaaajtónál.

A bíró nagyot nézett a váratlan vendég láttára és erős füstfelhőket eresztve a levegőbe, felelt:

— Adjon Isten, no, mit hoz kend, Sándor?

— Bíró uram, alázatos kérdésem van. — Azt akarnám megkérdezni bíró uramtól, hogy mi lett a két Veszélka fiúból?

— És azt kend, Rózsa Sándor, kérdezi

— Igen, én kérdezem.

— Hát ez legalább is furcsa, szólt a bíró. Kend kérdezősködik a Veszélka fiúk után, holott kend cserben hagyta őket és összes társait is.

— Az nem áll, az nem igaz! — kiáltott Rózsa Sándor.

— Itt mindenki azt állítja és még azt is mondják, hogy az őket illető pénzzel itt a nagyurat játszsa.

— Ki meri ezt állítani? — kiáltott Rózsa Sándor.

— Mindenki, felelt hidegen a bíró. Kend kelep-czéba csalta társait és mig azok az ellenség ellen harczoltak, ellopta a kormány pénzét, megugrott vele s szegény társait nagyrészt lelőtték, másrészt elfogták és felakasztották az osztrákok, kend pedig ilyen módon gazdag ember lett.

— Ez aljas hazugság! — kiáltott a dühtől reszketve Rózsa Sándor, ez hazugság, amit bármikor alaposan meg tudok czáfolni.

— Erre már tényleg kíváncsi vagyok, szólt megvető hangon a bíró.

— Kíváncsi bíró uram, no jó, tessék csak meghallgatni. En súlyosan sebesülve Kercsey Andor golyója által elestem és már ezt megelőzőleg a földhöz terített Kercseytől vettem el a pénztárczát, mely közel 300.000 forintot tartalmazott. Mikor magamhoz tértem, társaim már széjjelverve, lelőve és elfogva voltak.

Ekkor menekültem Kercsey kocsijára és azzal Tomasovácra hajtottam, ahol Kercsey pénzét, mely a kormány pénze volt, Damjanich tábornok urnak átadtam. Erről nyugtám van, itt van ni! És Damjanich tábornok nekem jutalmul 3000 forintot adott, amit tőle bármikor megtudhat. És hogy tényleg súlyosan meg voltam sebesülve, tessék ide nézni, sebem még most sem gyógyult be teljesen.

E szavaknál Rózsa Sándor dühösen felszakította a házatát és sebesült testét megmutatta a meglepett bírónak. Es anélkül, hogy a bíró válaszát bevárta volna, nagy indulattal felkiáltott:

— En a társaimat a kelepczébe nem csaltam, cserben sem hagytam. Ezt be tudom bizonyítani. És azt mondom, ne merje ezt többé senki se rólam állítani, különben közelebbről megismerkedik Ro a Sándorral!

— Persze, persze, szólt a bíró, meggyőződtem persze, hogy ilyenformán áll a dolog.

— Igen, egészen másképpen, mint hitték. És mert én mindig hű voltam bajtársaimhoz, jogom van kérdezni: Mi lett a Veszélka fiúkból?

A bíró vállat vont és egy darabig fel és alá járkált a szobában. Aztán megállt Rózsa Sándor előtt és sajnálkozó hangon mondta:

— Hej, Sándor öcsém, biz azok nagy bajban vannak!

— Hogyan? Mi történt velük? — kérdezte Rózsa Sándor.

— Hát biz azok bajba kerültek. Hazajöttek Kondorosra. Olyan szegényen, mint a templom egere. Ismét szolgálatba akartak lépni az urasághoz, de nem fogadták fel őket. Ide jöttek Dorozsmára. Szegedre is mentek, munkát kerestek. Nem találtak. Hiszen tudja kend Sándor öcsém, háborús világot élünk, nem dolgoztat most senki sem, mert aki vet, nem tudja, hogy fog-e aratni? Aztán gyanús szemmel nézték őket mindenütt. Tudták, hogy a forradalom előtt ők ők nos hát egyszerűen futóbetyárok, szegény legények, rablók voltak, kik csak a nemzeti hadseregbe való belépésük által mentették meg életüket. És most, hogy hirtelen hazajöttek, kopottan, éhezve és nem tudták megmagyarázni elegendően, hogy voltaképpen miért jöttek már haza, holott nincsen még vége a háborúnak, hát ilyenformán nem igen nagy bizalommal fogadták őket és még az se fogadta őket szolgálatába akinek tényleg cselédre szüksége lett volna. Így bizony aztán a Veszélkák munka nélkül maradtak.

— Szegények, felelt Rózsa Sándor.

— Bizony szegények, felelt a bíró, mert most éppen ott tartanak, ahol tartottak, mielőtt csikós huszárok lettek.

— Hogyan! — kiáltott Rózsa Sándor, ismét szegény legények lettek?

— Azok, felelt a bíró.

— Istenem, istenem, suttogott Rózsa Sándor, meg kell ezeket menteni!

— Az már bajos lesz öcsém, szólt fejét vakarva a bíró, az nagyon bajos lesz!

— Miért? kérdezte rosszat sejtve Rózsa Sándor.

— Hát bizony, mert szegényeket elfogták.

— Elfogták?! kiáltott Rózsa Sándor.

— El bizony, Szegedébe vitték őket s már a jövő héten statárium elé kerülnek, a jó Isten irgalmazzon a szegényeknek!

— Statárium elé kerülnek, mormogott a volt csikós-husár vezér. — És mivel vádolják őket?

— Sok mindenfélével, szólt a bíró. Lopással, betöréssel, rablással, sőt emberöléssel is.

— Szent Isten! És alapos a vád?

— Nem tudom, szólt a bíró. A dolog úgy történt, hogy ők, mivel semmiféle módon nem tudtak tisztességes munkához jutni, ismét összeálltak egy bandába, hogy magukon segítsenek. Ott volt a két Veszélka fiú, aztán Kolompár Peti, a cigány, Virág Berczi, Szücsszabó Nagy János és Aradi Antal. Derék fiúk, hiszen ösmered őket, alattad szolgáltak. A keczeli csárdában ütötték fel tanyájukat és már néhány nappal a banda megalakítása után vakmerő rablást követtek el. Ugyanis megtudták Peti cigánytól, hogy a csongrádi apátplébánosnak, főtisztelendő Jámbor Jeromos úrnak 8000 forint készpénze van a házában. Egy este aztán beállítottak a plébániára és jól fegyverkezve beléptek a plébános szobájába, hol Veszélka János pisztolyát a plébános fejének tartva, harsány hangon kiáltott:

— Főtisztelendő uram, szegény legények vagyunk, pénzt vagy életet!

A megrémült apátplébános szó nélkül a szekrényhez sietett és átadta Veszélka Jánosnak az összes készpénzét, 8000 forintot.

— Itt a pénzem, szolt a galambösz plébános és tiszta szívből kívánom, hogy az Úristen bocsásson meg nektek e szörnyű bűnért.

Veszelka János nagyot nevetett e szavakra és társaival együtt távozni akart. De az ajtóban megfordult, kötelet húzott a zsebéből és József öcsese segítségével a plébánost a földre dobta és kezét-lábát összekötözte. Ezután távoztak és sikerült nekik szerencsésen Csongrádból menekülni. A szegény plébánost csak egy órával később alétan találta a földön a gazdasszonya, aki rögtön feljelentette a rablást a hatóságnál.

— Veszelkáék a pénzt megosztották a társaikkal és Szerbiába akartak menekülni, kérdezte Rózsa Sándor, nemde bíró uram?

— Eszük ágában sem volt, felelt a bíró. Bátorítva az első siker által, újabb tettekre indultak. A zentai országúton feltartóztatták a zentai vásárról hazafelé utazó két gazdag szegedi zsidó kereskedő kocsiját és elvettek a két zsidótól két ezer forintot. Betörték Mindszenten az alispán lakásába és onnan rengeteg sok ezüst tárgyat raboltak. Sok mindenféle ilyen dolgot műveltek, úgy, hogy csakhamar a megye is kezdett foglalkozni az új rablóbandával. De valami erélyesebb tetre nem határozta volna el magát a nemes vármegye, ha Veszelka és társai olyant nem tettek volna, amilyen még Csongrádmegyében eddig nem történt. Feltartóztatták a Szentes és Félegyháza között közlekedő postakocsit és mivel a kocsis és a vele utazó pandur védekezni akartak, a kocsist egy lövéssel a földre terítették.

— Ah, a vakmerők! — kiáltott Rózsa Sándor.

— Éppen mikor Szegedébe érkezett a hír e vakmerő rablási kísérletről...

— Hát csak kísérlet volt?

— Igen, felelt a bíró, csak kísérlet maradt, mert egy arrafelé vonuló nagyobb katonacsapat elől a banda megugrott. Éppen Szegedében időzött Hajnik Pál, az országos rendőrség főnöke, mikor a hír a vakmerő rablási kísérletről Szegedébe érkezett. Hajnik Pál nem sokat törgödvé a megye pandurjaival, Hódossy szegedi rendőrkapitány vezetése alatt kiküldött két szakasz huszárt és egy század gyalog katonaságot a rablók

üldözésére. A katonák két hétig szerte az egész megyében keresték a rablókat, de még nyomukra sem jutottak. Eltűntek. És míg a katonák üldözték és keresték a rablókat, Szegeden lázas izgatottsággal várták a hírt elfogatásukról. De a hír csak nem érkezett. Akkor aztán Hajnik Pál kifogyva a türelemből, 5000 forintnyi díjat tűzött ki annak, aki a vakmerő rablóbandát a hatóság kezébe juttatja. Ennek a díjnak a felét pedig és teljes bűnbocsánatot ígért a rendőrfőnök a banda ama tagja részére, ki a banda rejtőzőhelyét a hatósági közegeknek úgy árulja el, hogy a bandát elfoghatják.

— No ebből bizony nem eszik a rendőrfőnök úr, kiáltott Rózsa Sándor.

— De bizony evett ebből öcsém, felelt a bíró.

— Hogyan? Akadt áruló?

— Akadt! Elfelejtí kend, Sándor öcsém, hogy a banda egyik tagja cigány volt?

— Peti! kiáltott Rózsa Sándor dühösen, Peti?

— Bizony, Kolompár Peti volt az áruló. Elment társai megbízásából Szegedébe és ott elárulta őket. Visszament, mintha semmi sem történt volna, a keczeli csárdába. Két nappal később egyszerre csak jött egy szakasz huszár és egy század gyalogos katonaság, és ezek körülfogták a csárdát. A katonák egy tiszt vezetése alatt behatoltak a csárdába és egyenesen lementek a pinczébe, éppen ahhoz az ajtóhoz, mely a banda rejtőzőhelyéhez, a mélyebb pinczéhez vezet. Puska-agyakkal betörték az ajtót és berontottak fegyveres kézzel a rejthelybe, hol Veszélkáékat, Petit sem kivéve, erős küzdelem után lefegyverezték, lánczra verték és Szegedre vitték. Ott várják a statárium ítéletét.

— Akkor veszte vannak, suttogott Rózsa Sándor.

— Magam is azt hiszem, szolt a bíró, mert most nem viszik őket Mindszentre, mint annak idején kendet vitték.

— És Peti? — kérdezte Rózsa Sándor dühösen, mi történt vele?

— A katonák Petit is magukkal vitték, de itteni megbízható emberek már két nappal később a szegedi hetivásáron látták a cigányt sétálni. Szabadon bocsátották, bizonyára pénzt is adtak neki, mert azóta a cigány eltűnt erről a vidékről.

Rózsa Sándor egy ideig hallgatott. Gondolataiba elmerülve ült a bíró előtt. Aztán hirtelen felállt.

— Bíró uram! szólt komoly hangon Rózsa Sándor.

— Mit akar kend, Sándor öcsém?

— Remélem, hogy meggyőztem kendet arról, hogy társaimat nem hagytam pénzért cserben.

— Meggyőződtem arról, hogy kend azt nem tette, szólt a bíró, és kezét nyújtott Rózsa Sándornak.

A volt csikós-huszar vezér hevesen megszorította a bíró kezét és meghatott hangon mondta:

— Áldja meg ezért az Uristen bíró uramat! — És most Rózsa Sándor gyorsan az ajtó felé sietett.

— Hej Sándor öcsém, kiáltott a bíró, hová siet kend annyira?

— Megkísérlem a társaim megmentését, felelt Rózsa Sándor és elhagyta a bíró házáat.

Rózsa Sándor a saját házához sietett, ott befogott a kocsijába és Szegedre hajtatott. Szegedében óvatosan tudakozódott bajtársai sorsa felől és örömmel hallotta, hogy a rögtönítélő bíróság csak mintegy tizennégy nap múlva fog összeülni, mivel a bíróság három volt tagja az akkoriban Szegeden dühöngő kolerának esett áldozatul, és tizennégy nap előtt új táblabíró nem érkezhetik oda.

Tudva, hogy barátai élete egyelőre nincsen veszélyeztetve, újabb bátorság szállta meg és most már meg akarta próbálni, valami módon érintkezésbe lépni velük. Beállította kocsiját a «fekete sasba» és elballagott a városházához.

Vagy háromszor járta már körül Rózsa Sándor a terjedelmes épületet, mikor egyszerre valaki hátulról meghúzta a szűrét. Rózsa Sándor gyorsan visszafelé fordult és legnagyobb bámulatára és örömére Gansl Sájit, a horgosi kis zsidót, látta maga előtt, ki az ujját a szájára téve, hallgatásra intette Rózsa Sándort.

— Egy szót se, halk hangon Sági. Jöjjön kend utánam!

Evvel aztán Gansl Sági a Rókus nevű előváros felé ballagott és Rózsa Sándor minden feltűnés nélkül bizonyos távolságban követte.

Gansl Saji a Rókus elővárosba érve, egy szürke utcába fordult be és abban egy pálinkamérésbe bement.

Ott várta Rózsa Sándor megérkezését. Ez néhány percz mulva bejött a pálinkamérésbe, mire a kis öreg zsidó felnyitott egy ajtót és közömbös hangon mondta:

— Jöjjön csak kend, Sándor gazda!

Sáji bement Rózsa Sándorral a szobába, és anélkül, hogy egy szóval is üdvözölte volna régi barátját, vagy kezét nyújtott volna neki, rideg, majdnem haragos hangon kérdezte:

— Mi járatban volt kend a városházánál?

Rózsa Sándor meglepetten nézett az előtte álló kis zsidóra és fájdalmas hangon kérdezte:

— Sáji bácsi, mit jelentsen ez?

— Feleljen kend előbb a kérdésemre, ismételte kemény hangon Gansl Sáji. Mit keresett kend a szegedi városházánál? Meggyőződni akart arról, hogy jó helyen vannak-e gyáván cserbenhagyott társai?

— Sáji bácsi, szólt csendes hangon Rózsa Sándor, mióta hazajöttem, sok embertől hallottam ezt az aljasságot és mindannyiszor égette a lelkemet, hogy ilyesmit elhittek felőlem. De sohasem fájt annyira, mint most, hogy maga mondja ezt Sáji bácsi.

— Így üzente ezt nekem Veszélka János egy kiszabadult rabbal és én olyan embernek ismerem Veszélkát, aki nem hazudik.

— Ez egyszer bizony nem mondta az igazat, a szegény Jancsi, sóhajtott Rózsa Sándor, de hát mondhatott-e egyebet?

Úgy-e? kérdezte Sáji, hát egyebet nem mondhatott? Hát kend azt mondja, azt állítja, hogy kend nem hagyta cserben a társait?

Rózsa Sándor odalépett Sájihoz és kezét megragadva, ünnepélyes hangon szólt:

— Nem hagytam én őket cserben, esküszöm Annuska emlékére.

— Elhiszem, már most elhiszem, Sándor, szólt Sáji, de így mondták mindenütt, és ezt hiszik a pajtásaid is, ott a fogházban.

— Pedig tenni kellene valamit erről, szólt Rózsa Sándor.

— Bizd csak reám. Még ma, vagy holnap tudni fogják az igazat.

— Hát ilyformán Sági bácsi összeköttetésben áll velük? kérdezte Sándor.

Az öreg zsidó nem felelt. Gondolataiba elmerülve ült ott és csak néhány pillanat múlva nagy hirtelen kérdezte:

— Hát te mit kerestél, öcsém, a városháza táján?

Rózsa Sándor meglepetten nézett az aggastyánra, aztán nyílt, őszinte hangon felelte:

— Ide jöttem módot keresni a szegények kiszabadítására. Nem birtam otthon maradni azzal a gondolattal, hogy ők a börtönben vannak.

— Igazán? kérdezte Sági.

— Hát Sági bácsi kételkedik a szavamban? Avagy azt hiszi, hogy én tétlenül fogom nézni, ha őket a bitófára viszik? Ezt meg kell akadályoznom, ha az életembe kerül is.

— Derék fiú vagy Sándor, szólt az öreg.

— Háromezer forintom van, szólt Rózsa Sándor, ez az én vagyonom. Magamhoz vettem a pénzemet, magamhoz vettem a pisztolyomat és eljöttem Szegedre. Feláldozom ezt a pénzt, ha megmenthetem vele társaimat. A városházához siettem, kikutatni, melyik börtönben vannak. Keresek embert, aki pénzért segítségemre lesz, és ha egyszer kitudom a börtönüket, életem kockáztatásával is be fogok hatolni.

— Maradj te csak otthon, öcsém, szólt mosolyogva Sági.

— Én, otthon maradni? Ki mondja ezt?

— Én, felelt Sági, menj te csak szépen haza Dorozsmára, és bízd társaid sorsát reám. Megtettem már én mindazt, amit te tenni akarsz. Ma, vagy holnap éjjel nyitva lesz börtönüknek ajtaja. Szökni fognak és én küldöm ki őket az én kocsimon Szerbiába.

— De Sági bácsi! kiáltotta Rózsa Sándor.

— Csitt! Egy szót sem! Jó kézben van az ügyük. Menj haza Dorozsmára, Sándor, itt csak árthatsz. Ha téged látnak, csak szorosabbra fogják az őrizetet, és aztán minden elvesz. Menj haza, Sándor!

— De ha nem sikerül? kérdezte Sándor.

— Akkor értesítlek, szólt Sági, és akkor egyesült erővel újabb kísérletet teszünk.

— És Veszélkáékat nem láthatom, mielőtt Szerbiába mennek?

— Nem, majd én beszélek velük, bízd ezt csak reám. De most még egyszer mondom, menj haza, öcsém, itt csak kárt okozhatsz.

Rózsa Sándor hevesen megszorította az öreg kezét és az ajtó felé ment. Az ajtónál megállt és visszafordult:

— Sári bácsi!

Mi kell öcsém, mit akarsz?

— Háromezer forint van nálam, ha pénzre van szüksége.

— Tartsd meg csak a pénzedet, már ezek irányában is rendben van a dolog.

— Akkor áldja meg a jó Isten, Sári bácsi!

— Isten áldjon meg, öcsém!

Rózsa Sándor elhagyta a pálinkamérést és gyorsan haladt a Belvárosban levő «fekete sas» felé, ahol a kocsiját hagyta. Kifizette a számláját és az istállóhoz ment a lovaiért, hogy befogjon. Mikor a lovakkal a kocsiszínbe ért, ott talált a kocsija előtt egy gyönyörű szép, nagy parasztasszonyt, aki hirtelen elébe állt és dühtől elfojtott hangon vágta az arcába:

— Gazember!

— Julcsa — te? kiáltott Rózsa Sándor a szép asszony láttára.

— Ne tegezz, te gazember! kiáltott szenvedélyes hangon a nő.

— Nem vagyok én gazember, szólt szelid hangon Rózsa Sándor, és tudod te azt jól, Veszélka Julcsa, hogy mástól ezt a szót nem tűrném.

— Megérdemled, megérdemled százszor is, cserben hagytad szegény testvéreimet, akik miattad lettek azokká, amik lettek.

— Nem hagytam én cserben senkit sem. Súlyosan megsebesültem a harcz alatt, Julcsa. Kercsey golyója oldalamba talált.

— Ne hazudj, Kolompár Peti jól látta, mikor elhajtottál azzal a kocsival, melyen a kormány pénze volt.

— Úgy, Peti látta azt, és Peti beszélte, Peti terjesztette ezt a hírt? Hol van Peti?

— Nem tudom, eltűnt e vidékről.

— Nohát majd számolok vele is! kiáltott Rózsa Sándor.

— Még te fenyegetődzöl, nyomorult, kiáltotta Veszélka Julcsa. Nincs jussod hozzá. De hallgasd meg, amit én mondok: Jaj neked, ha testvéreim kiszabadulnak.

— Nem félek tőlük. Ők majd idejében megtudják a való igazságot, — de hogy te, Julcsa, Petinek hiszel, ezt nem hittem volna rólad!

— Hiszek neki, míg az ellenkezőt be nem bizonyítod, szólt Julcsa haragosan.

— Én nem bizonyíthatok egyelőre semmit sem, felelt Rózsa Sándor, hanem esküszöm az anyám, kedvesem drága emlékére, hogy én ártatlan vagyok, hogy én társaimat nem hagytam cserben.

— Ha nem tetted volna, miért hiszi az egész falu?

— Mert a látszat ellenem van, Julcsa, és mert ez a gaz Peti, felhasználva az alkalmat, híresztelte rólam. Tudod-e Julcsa, hogy miért tűnt el Peti e vidékről?

— Mit tudom én? kiáltott Julcsa, bizonyára mert veszélyben volt az élete, félt, hogy elfogják.

— Julcsa, — hiszen úgy látom, te semmit sem tudsz! szólt Rózsa Sándor.

— Honnan tudja én valamit, mikor csak ma bocsátottak ki innen a börtönből?

— Te be voltál zárva?

— Egy nappal azután, hogy őket elfogták, jöttek a pandurok Kondorosra és magukkal vittek Szegedére. De én csak folyton azt mondtam, hogy nem tudok semmit. Így aztán végre ma elengedtek, de ők szegények a rögtönítélő bíróság elé kerülnek, és ennek te vagy az oka, te nyomorult gazember!

— Julcsa kérlek, hallgass meg! — Tudod, ki árulta el Hajnik rendőfőnököknek fivéreidet?

— Istenem, ha tudnám, megfojtanám azt a gazembert! — kiáltotta Julcsa.

— Te, Julcsa, ösmered te a horgosi kis zsidót!

Veszélka Julcsa összerezzent és ijedten Rózsa Sándorra nézve, kérdezte:

— A Sájit?

— Azt, felelt Rózsa Sándor.

— Ösmerem, suttogott Julcsa.

— Fivéreid jó barátjának tartod ötet?

— Annak.

— Akkor kérdezd meg a Sájitól, hogy én cserben hagytam-e társaimat, vagy nem?

— De...

— Semmi de, kérdezd csak meg a Sájit, szólt Rózsa Sándor, és ha akarod, ismét gazembernek mondhatasz!

— Sándor, kiáltott a nő, én megkérdem, — senkise örülne jobban, mint én... — Istenem, ha az lehetséges volna, ha te...

— Menj Sájihoz Julcsa, szólt Rózsa Sándor.

— Nem, nem megyek, hiszek neked Sándor, hiszek...

— Ne higgy nekem semmit, menj a kis zsidóhoz, úgyis van valami közölni valója veled.

— Te tudod, mit szólt?

— Menj el hozzá, majd megmondja neked is.

— Mikor szökhetnek meg fivéreim, kérdezte suttogva Julcsa.

— Azt majd a Saji megmondja, menj hozzá!

— Megyek, sietek, szólt Julcsa, és Sándorhoz lépve, kérdezte:

— Haragszol, Sándor?

— Nem, de menj, itt megvárlak.

— Sietek! Áldjon meg az Isten, Sándor!

És Julcsa kisietett a kocsiszínből. Rózsa Sándor visszahívta.

— Julcsa!

— Mit akarsz, Sándor?

— Ösmered a dorozsmai bírót?

— Ösmerem, derék, jó ember.

— Kérdezd meg tőle, ki árulta el a hatóságnak fivéreidet?

— Ki volt az a gazember?

— Majd megmondja a bíró. Különben, ha tudni akarod, Kolompár Peti!

— Peti? Peti? — kiáltott magánkívül Veszélka Julcsa, ah és én mennyire hittem annak a gazember-

nek! Bocsásd meg ezt, Sándor, bocsásd meg nekem, az Istenre kérlek.

— Nem haragszom rád Julcsa, szólt lágy hangon Rózsa Sándor, hiszen tudod, hogy nem tudnék reád haragudni!

És Rózsa Sándor gyengéden keblére ölelte a szép menyecskét és megcsókolta.

— És most menj lelkem Sájihoz, aztán elviszlek hozzám, Dorozsmára.

Veszélka Julcsa elsietett, Rózsa Sándor pedig kocsijához kötötte lovait és aztán bement a korcsmába, ahol meg akarta várni Julcsát.

Amint a korcsmába belépett, szemközt jött vele egy régi ösmerőse, aki éppen a korcsmát elhagyni készült. Galiba Mátyás volt az, a pandur-őrmester, ki úgylátszott, már többet eresztett le a garaton, a mint kellett, mert csak úgy botorkált kifelé.

— Ej, Krisztus ucsese, kiáltott Galiba Mátyás, nini, hisz ez itt Rózsa Sándor! No mi újság, elcsaptak már a hadseregből, jó madár?

Rózsa Sándor látva az őrmester állapotát, nem felelt e sértő felszólításra, hanem nyugodtan eltolta az őrmestert az útjából és leült egy üres asztalhoz és egy itcze bort hozatott.

— Hohó, kiáltott a pandur-őrmester, ne oly kevélyen, ficzkó. Tudod, hogy ösmerlek!

— Menjen szépen aludni, Galiba bácsi, szólt Rózsa Sándor, látom, hogy nagy szüksége van az alvásra.

— Kutya lánczos terringettét, — kiáltott Galiba, aki a részegek csökönységével mindenáron bele akart kötni Rózsa Sándorba. Ejnye te átkozott disznó, te mered mondani, hogy én részeg vagyok! Ki vagy? Mi vagy? Honnan jössz, azt az árgyelusodat!

Rózsa Sándor, kit kellemetlenül érintett az őrmesterrel való találkozás, nem felelt e szavakra. Szó nélkül töltötte meg poharát és csitító hangon mondta:

— Isten éltesse, Galiba bácsi!

— Az én egészségemre olyan betyár, mint te vagy, ne igyék, kiáltott a részeg őrmester.

Most már Rózsa Sándor is kifogyott a türelmé-

ből. Felugrott helyéről és odalépve Galiba elé, kemény hangon kérdezte:

— Örmester úr! Mondja meg, miért tart engem gazembernek!

— Miért? Majd megmondom, dadogott Galiba. Futó betyár voltál, kegyelmet kaptál, mert beléptél a hadseregbe. Ott rosszul, nagyon rosszul viselkedtél, elcsaptak. No jó, elcsaptak társaiddal együtt. De még megtámadtad társaiddal a kormánybiztos úr ő méltóságának a kocsiját és míg társaid küzdtek a császári katonák ellen, te cserben hagytad társaidat és a kasszával elhajtottál! Cserben hagyni társait! Annyi becsületed sincs, mint a futó betyárnak.

— Nem igaz, nem hagytam őket cserben.

— De igenis, ott hagytad őket. Elfogták valamennyit és most bent vannak őrizetem alatt, várják a statáriumot. Most biztosítlak, nem szöknek meg, mint akkor, mert vigyáz Galiba Mátyás!

Ezzel aztán Galiba Mátyás kitántorgott a korcsmából, Rózsa Sándor pedig, a jelenvoltak hahotája között leült asztalához és gondolkozni kezdett, hogy mittévő legyen. Maradjon-e a korcsmában és várja itt be, amint ígérte, Veszélka Julcsát, vagy hajtson-e haza?

Annyit bizonyosra vett, hogy ez a találkozás Galibával végzetes lehet reá nézve. Ha Veszélkáké ma, Gansl Sári ígérete szerint, tényleg megszöknek a börtönből, akkor Galiba okvetlenül reá fogja a gyantut terelni, hogy ő segítette Veszélkákakat a szökésben. Mit is keresett volna mást itt Szegeden, ahol semmi dolga sem volt! És hátha még aztán tanuk is kerülnek, akik őt Veszélka Julcsával látták a szökés napján egy kocsin hajtani. Még az Ur Isten maga sem menthetné meg őket a letartóztatástól! És aztán vele együtt Veszélka Julcsa is bajba kerülne. Nem, ennek nem szabad megtörténnie!

Rózsa Sándor felugrott helyéről és elhatározta, hogy be nem várva Julcsát, rögtön haza hajt! Egy huszast vett ki a zsebéből és azt az asztalra dobva, odakiáltott a korcsmároshoz:

— Korcsmáros úr, — fizetek!

A korcsmáros nem hallotta, vagy nem akarta hallani, mert a söntésben foglalkozott egy 10—12 éves fiúval, aki éppen az imént lépett be a korcsmába. Rózsa Sándor, aki most már türelmetlen lett, magához vette a huszast, odament a söntéshez, odaadta a huszast a korcsmárosnak és csak annyit mondott:

— Itt a borom ára és az istállópenz!

És anélkül, hogy bevárta volna a korcsmáros választát, kiment az udvarra és befogta lovait. Éppen felült a kocsira, hogy elhajtson, mikor kijött a korcsmáros és odalépve a kocsijához, kérdezte:

— Kend nem várja meg a Julcsát? Ez helyes.

Rózsa Sándor bámulva nézett a korcsmárosra és kérdezte:

— Hát kend honnan tudja, hogy én arra várok?

A korcsmáros óvatosan körülnézett, aztán egészen Rózsa Sándorhoz lépve, a fülébe súgta:

— A Sági bácsi üzente!

— A Sági bácsi? Mit üzent az kendnek?

— Azt, hogy ne várjon kend Julcsára és hogy elég elővigyázatlan volt a Julcsával itt Szegeden beszélni.

— Nem kerülhettem ki, szólt Sándor. És miért üzente ezt a Sági éppen kendnek?

— Mert biztosan tudta, hogy kend nálam van. O mindent tud!

— Köszönöm az üzenetet, szólt Rózsa Sándor és a gyeplőt a kezébe fogva el akart hajtani, de a korcsmáros a lovak elé állt és halk hangon mondta:

— Csak azt akarom mondani, hogy ha talán valaki a törvény előtt mondaná, hogy itt látta kendet, akkor tagadjon csak bátran, mert senki se látta kendet.

— Hogy tagadhatom, mikor Galiba Mátyás látott.

— Az részeg volt és nem fog e találkozásra emlékezni.

— Dehogy is nem, felelt Rózsa Sándor.

— Ha én mondom, hogy nem fog emlékezni, akkor elhiheted öcsém, szólt a korcsmáros és ismét közelebbre lépve Sándorhoz, suttogott:

— Olyan port adtam a borába, hogy csak holnapután reggel fog felébredni és nem fog arra visszaemlékezni, ami ma történt vele.

— De láttak engem még mások is, szólt Sándor.

— Láttak, igen, de azok az én és Sági emberei, azok csak azt látták, amit én akarok.

— Nem értem . . .

A korcsmáros nevetett és halk hangon felelt:

— Ne törd ezen a fejedet, Sándor öcsém. Menj haza, mert ha Galiba állitaná is, hogy itt találkozott veled, én és embereim megesküsznek rá, hogy nem voltál itt.

— Ah, most már értem, szólt Sándor nevetve. Ezt az én Sági barátom ismét kitünően csinálta. Altató port adott Galibának, hogy Veszélkáék . . .

— Ma éjjel megszökhessenek, suttogott a korcsmáros.

Rózsa Sándor hazahajtott Dorozsmára. Délután négy óra volt, mikor hazaérkezett. Lassan hajtott a falun át a házához és mikor a lovakat az istállóban elhelyezte s megabrakolta, elment a nagy korcsmába, ahol a bíróval és az új jegyzővel találkozott és egy pohár bor mellett estéig elbeszélgetett.

Öreg este volt már, mikor Rózsa Sándor a korcsmából hazafelé ment. Gondosan bezárta a kaput és lefeküdt. De az álom kerülte a szemeit. Nem tudott aludni az izgatottságtól. Nyugtalanul forgott az ágyban és folyton arra gondolt: Vajjon sikerülni fog-e társainak a szökés?

Ejfél után volt már, mikor egyszerre kopogást hallott az ablakon. Kiugrott ágyából és odasietett az ablakhoz. Ott állt Veszélka Julesa. Rózsa Sándor kinyitotta az ablakot és halk hangon suttogta:

— Julesa, te?

— Én. — Szabadok!

— Hála Istennek, sóhajtott Rózsa Sándor.

— És Sági bácsinak! — Isten áldjon meg Sándor!

— Gyere be Julesa, beszédem volna veled.

— Nem tudnám mi, ilyen késő éjszaka.

— Julesa, gyere be . . . szeretlek, Julesa.

— Azt már sok leánynak mondtad.

— Hidd el, szeretlek. Feleségül veszek.

— Ha kend komolyan beszél . . .

— Isten úgy segéljen, gyere be . . .

— Hát nyissa ki kend a kaput, de ha nem váltja be a szavát . . . én a Veszélka Jancsi nővére vagyok!

Hajnal volt már, mikor Veszélka Julcsa távozott Rózsa Sándor házából és sietve futott Kondoros felé.

* * *

Minden úgy történt, amint Rózsa Sándor előre látta. Másnap reggel Szeged városának óriási szenzációja volt. A városház börtönéből megfoghatatlan módon megugrottak a Veszélka testvérek és a bandájukhoz tartozó öt ember. Mikor reggel hat órakor az őrszobából két pandur vonult két társuk felváltására, legnagyobb ijedtségükre a két őrszemet mélyen alva találták a börtön ablaka alatt. A két alvó pandurnak meg voltak kötözve a kezei és a lábai, a börtönök ajtai pedig, melyekben a Veszélka-banda tagjai voltak elzárva, nyitva álltak és az egyik börtönajtó kulcslyukában bent volt a kulcs, mely a többi kulccsal együtt egy nagy vaskarikára volt erősítve. A két pandur rögtön felismerte a zárban levő karikában Galiba őrmester kulcstartóját és rosszat sejtve, rohant Galiba őrmester lakására, hol őrmesterüket mély álomban találták. A két pandur minden igyekezése Galiba felébresztésére hiábavaló maradt. A derék őrmester nagyokat horkolva, mozdulatlanul feküdt ágyán és a két pandurnak nem maradt más hátra, mint Bánfalvy rendőrkapitány lakására sietni és neki a rabok szökéséről jelentést tenni.

Bánfalvy rendőrkapitány rögtön megtett minden intézkedést a szökevények kézrekerítésére. Átkutatta rendőreivel az egész várost, házkutatást tartott a város összes gyanús házaiban, éjjeleken őrjáratokat menesztett az utcákon át, de mindez hiába volt, a szökevényeknek nyoma veszett.

És mialatt Bánfalvy kapitány lázas izgatottságban megtette mindezen intézkedéseket, ezalatt talált időt arra is, hogy erélyes vizsgálatot indítson annak kiderítésére, hogy miképpen történt a szökés és ki segített a szökevényeknek.

Ezt a vizsgálatot nagyon nehezítette az a körülmény, hogy sem Galiba őrmestert, sem az alva talált két pandurt 24 óráig nem lehetett felkelteni. Hasztalan alkalmazta Bánfalvy kapitány a részeg emberek

felkeltésére szokásos minden ösmert eszközt, Galiba Mátyásnál és a két pandurnál semmi sem használt.

Leöntötte hideg vízzel, Galiba csak hortyogott tovább, ütötte, pofozta az őrmestert, nem használt, csak hortyogott. Bánfalvy kapitány káromkodott, tombolt dühében, Galiba uram azonban csak hortyogott tovább.

Végre közel 30 órai alvás után Galiba felébredt. Nem volt nála senki sem, mikor felütötte szemeit és bambán nézett maga körül. Fel akart kelni az ágyából, de nem tudott. Jóideig nem tudta mozdítani sem a fejét, sem a lábát.

Körülnézett a szobában és kitekintett az udvarra. Most már határozottan látta, hogy reggel van és szokása szerint az ágy mellett a falba vert nagy szöghöz kapott, amelyre a kulcsait szokta felakasztani. A szög még ott volt, de a kulcsok hiányoztak. Ezen aztán a derék Galiba Mátyás annyira megijedt, hogy rögtön visszanyerte józanságát.

— Tyüh, terringettét! kiáltott és kiugrott az ágyból. Mi történt velem? Hol vannak a kulcsaim?

És most már az udvarra rohant.

A friss reggeli levegő jót tett szegény fejének. Előbb szédült ugyan egy kissé, de aztán mindinkább jobban érezte magát. Körülnézett az udvaron és mikor nem látott senkit, kiabálni kezdett:

— Hej Dudás! Fodor! Gyárfás! Hol vagytok már no?

E pillanatban lépett be az utczaról Bánfalvy kapitány. Amint Galibát meglátta, dühösen odasietett és haragosan felkiáltott:

— Hogy az istennyila üssön az ilyen részeges vén számárba, mint kend. Mit mívelt kend megint?

Galiba Mátyásnak sejtelve sem volt arról, hogy miért oly dühös a kapitány. Nem is törődött vele sokat: ha dühös, majd lecsillapul. Haptákba vágta magát és katonásan tisztelegve, kivágta a rapportot:

— Jelentem alázatosan, nagyságos kapitány uram, nem történt az éjjel semmi nevezetes esemény.

Bánfalvy kapitány szinte megdermedt dühében e jelentésen. Nem tudta, megbolondult-e az öreg, vagy tréfál. Leginkább szerette volna az előtte álló ör-

mestert mindjárt megölni, vagy hatalmasan arczul ütni, de uralkodott haragján és közelebbre lépve az őrmesterhez, kemény hangon rákiáltott:

— Marha!

Az öreg meg se mocszant e hizelgő czimre, hanem folytatta jelentését:

— Jelentem alázatosan a nagyságos kapitány úrnak, hogy ... hogy ...

— Mit jelent, vén részeges marha?

— Jelentem alázatosan a nagyságos kapitány úrnak, hogy ... hogy ... Jézus Mária! siránkozott Galiba, elfelejtettem ... elfelejtettem ...

— Mit felejtett el?

— Jelentem alázatosan, nagyságos kapitány uram, elfelejtettem, hogy kit küldtem őrségre.

— Részeg marha, ordított Bánfalvy, épp oly részeges disznókat küldött kend őrségre, mint kend maga, megszöktek a rabok!

— Jézus Mária! kiáltott Galiba. Megszöktek?

— Igen, megszöktek Veszekák!

— Jézusom, kiáltott Galiba és visszatántorogva, aléltn esett ágyára.

Bánfalvy kapitány mély sajnálattal nézett az öreg őrmesterre, akit a megszököttek czinkosai nagy ravaszsággal tettek ártalmatlanná. Odasietett az asztalhoz és az ott lévő üvegből öntött egy kis vizet az alélt ember homlokára. A víz jó hatással volt Galibára, ki csakhamar magához tért. Lassan felegyenesedett és kezeit kérőleg összetéve, zokogva mondta:

— Bocsánatot kérek, nagyságos kapitány uram!

— Na jól van, Galiba, csillapodjék le és jöjjön velem a szobámba, szólt Bánfalvy jóságosan és Galibával együtt elment hivatalos helyiségébe.

— Most üljön le szépen Galiba és feleljen a kérdéseimre! Üljön le és feleljen igazság szerint.

Galiba Mátyás mély sóhajjal leült a kapitány asztala mellett álló székre.

— Mondja csak Galiba, mi történt kenddel tegnapelőtt este? Kezdte a vallatást Bánfalvy.

Galiba Mátyás bambán nézett a kapitányra és dadogva mondta:

— Tegnapelőtt este?

— Igen, hát maga nem tudja azt sem, Galiba, hogy már tegnapelőtt este óta alszik?

— Jézusom, kiáltott Galiba, hogy alhattam ennyi ideig!

— Hol volt tegnapelőtt délután?

Galiba egy pillanatig gondolkozott, aztán határozott hangon mondta:

— Isten úgyse, nem tudom, nagyságos uram.

— Melyik korcsmába szokott rendszeren járni?

— Hát rendszeren a Fekete sasba megyek, de...

— És tegnapelőtt délután nem volt ott?

— Dehogy nem voltam, ott mindenestre voltam, szólt Galiba, persze hogy voltam, hiszen innen mindig az első utam a Fekete sasba visz.

— Hát ott volt, Galiba, akkor csak emlékezhetett reá, hogy mennyit ivott?

— Három itczét okvetlenül ittam, mert ez a rendszer porcióm a Fekete sasban, de...

— De lehetett több is, ügyebár?

— Lehetett, bizonyára volt is több, szólt Galiba, de hogy mennyi volt, azt már nem tudom.

— Emlékezzék csak, Galiba, ki volt még ott a korcsmában? Nem veszekedett senkivel sem?

Galiba néhány pillanatig gondolkozott, aztán bágyadt hangon mondta:

— Nem tudom, de úgy hiszem, hogy tényleg veszekedtem...

— No gondolkozzék csak, Galiba.

Galiba Mátyás gondolkozott, a kapitány nyugodtan várta az ablaknál állva. Egyszerre beállított egy pandur és feszesen tisztelegve jelentette:

— Nagyságos kapitány úr, jelentem alázatosan, a polgármester úr ő nagysága kérdezteti, hogy hol tartózkodik most Rózsa Sándor?

Mielőtt még Bánfalvy kapitány felelhetett volna, Galiba odaugrott a kapitányhoz és felkiáltott:

— Rózsa Sándor? A Fekete sasban? Vele veszekedtem, nagyságos kapitány úr!

— Biztosan tudja?

— Most már biztosan tudom, kiáltott Galiba, kezdek emlékezni. Rózsa Sándorral veszekedtem.

— Rózsa Sándor Dorozsmán tartózkodik, szólt a kapitány a polgármester hajdujához és mikor ez távozott, odaszólt Galibának:

— És miért veszekedett vele?

— Arra már bizony nem emlékszem, szólt Galiba, de Farkas Máté, a Fekete sas korcsmárosa, bizonyára meg fogja mondani.

Bánfalvy csengetett, mire egy pandur lépett be.

— Eredj gyorsan Farkas Mátéhoz és mondd meg neki, kéretem, hogy jöjjön rögtön ide.

A pandur távozott, Bánfalvy folytatta Galibával a vallatást, de eredménytelenül. Galiba semmire sem emlékezett.

Ilyen körülmények között Bánfalvy kapitány könnyen érthető türelmetlenséggel várta Farkas Máté megérkezését. Végre aztán meg is jött és mélyen meghajolt a kapitány előtt.

— Bocsásson meg kedves Farkas uram, hogy idefárasztottam, szólt barátságos hangon Bánfalvy, tessék helyet foglalni.

Farkas Máté leült, kíváncsian nézett a kapitányra és alázatos hangon mondta:

— Parancsoljon, nagyságos uram.

— Úgy-e Farkas úr, Galiba őrmester tegnapelőtt délután önnél a Fekete sasban volt?

— Az őrmester úr az én kedves mindennapi vendégem, és már ide akartam nézni, hogy nem beteg-e, mert tegnap délután nem volt nálam.

— Mikor tegnapelőtt önnél volt, mennyi bort ivott?

— Mennyit? Nem tudom, hogy többet ivott volna rendes mértékénél, három itczénél.

— Sokan voltak akkor a korcsmában?

— Nem igen sokan voltak, felelt a korcsmáros. Ott volt a Kerekes Dani, Lázár Gyuri, Faragó Jóska, Bodor Feri, Szűcs Peti és ...

— Nem mondhatná meg nekem, kedves Farkas uram, hogy miért veszekedett Galiba őrmester Rózsa Sándorral, a volt kondorosi csikós bojtárral?

— Azzal a gazemberrel, a ki társait oly rútul cserbenhagyta?

— Azzal, felelt Bánfalvy kapitány.

— Nagyságos kapitány úr, Rózsa Sándor, mióta visszajött a háborúból, nem tette be a lábát az én korcsmámba és nem is tanácsolnám neki, hogy odajöjjön.

— De Galiba őrmester azt állítja, hogy a Fekete sasban összeveszett Rózsa Sándorral.

— Akkor az őrmester úr mégis többet ivott a rendes mértéknél, mert az én korcsmámban Rózsa Sándor nem volt!

— Nos Galiba, mit szól ehhez? kérdezte Bánfalvy Galibát.

— Krisztus uccse! kiáltott az őrmester, én mégis a Fekete sasban veszekedtem Rózsa Sándorral.

— Őrmester úr téved, szólt Farkas Máté, talán másutt történt.

— Én nem tévedek, határozottan tudom, hogy a kend korcsmájában találkoztam vele.

— Nagyságos kapitány úr, szólt nyugodtan Farkas Máté, az imént megneveztem azokat, kik tegnapelőtt délután a korcsmában voltak és azok be fogják bizonyítani, hogy Rózsa Sándor nem volt az én korcsmámban és hogy ott az őrmester úr nem veszekedett senkivel.

— De nagyságos kapitány úr, rimázkodott most Galiba, esküszöm, hogy ott voltam!

— Hallgasson Galiba, hiszen maga részeg volt, mint a csap, szólt szigorú hangon Bánfalvy és Farkas Mátéhez fordulva, mondá:

— Kedves Farkas uram, köszönöm a szíveségét, nincs több kérdezni valóm.

Farkas távozott, Bánfalvy kapitány haragosan hazaküldte Galibát és erélyesen folytatta a vizsgálatot a Veszélka fiúk rejtélyes szökése ügyében.

De a vizsgálat éppúgy eredmény nélkül maradt, mint a szökevények nyomozása.

Hetek multak. Rózsa Sándor eljegyezte Veszélka Julcsát. Ez eljegyzés híre gyorsan elterjedt egészen Szegedig és Babaji Papp Sándor polgármester éppen erről beszélt feleségével, mikor Bánfalvy kapitány hozzá jött látogatóba.

— Isten hozott, kedves Bánfalvy, szólt a polgármester, hallottad-e már a legújabb hírt!... Rózsa Sándor eljegyezte Veszélka Julcsát.

— Ez lehetetlen!

— Pedig úgy van. Tegnap beszélte nekem a dorozsmai jegyző.

— Furcsa, nagyon furcsa, szólt Bánfalvy és izgatottan kezdett fel és alá járkálni. Egyszerre csak megállt a polgármester előtt és komoly hangon mondta:

— Kérlek Sándor, egy kérdésem volna hozzád!

— Parancsolj, szólt a polgármester.

— Te egy nappal a Veszélka fiuk szökése után hozzám küldted a hajdúdat azzal a kérdéssel, hogy hol tartózkodik most Rózsa Sándor? Emlékszel még erre?

— Hogyne emlékezném, felelt a polgármester.

— És szabad most kérdezni, hogy mi okból kérdeztetél Rózsa Sándor tartózkodási helye után?

— Azt is megmondhatom. Éppen egy nappal előbb láttam Rózsa Sándort kocsiján a Fekete sas udvarából kihajtani.

— A Fekete sas udvarából? kiáltott Bánfalvy.

— Saját szememmel láttam, esküszöm rá, szólt a polgármester.

— Ah, az a gazember, azok a gazeemberek, kiáltott dühösen Bánfalvy.

— Kérlek Bánfalvy, mi lelt?

— Semmi! Nyomán vagyunk a szöktetőknek. Kérlek Sándor, megengeded, hogy itt intézkedjem?

— Szívesen!

— Akkor kérlek, ne szólj erről senkinek semmit, negyedóra múlva itt vagyok.

Ezzel Bánfalvy az ajtó felé fordult. Az ajtóhoz érve, visszajött.

— Még egyet, szólt Bánfalvy. Szükségem lesz katonai segélyre. Légy szíves és kérd ide a helyőrségi parancsnokot, majd vele együtt megbeszéljük a teendőket. Szervusz!

S most tényleg távozott. A városházára sietett és ott rögtön magához hívatta Galiba Mátyást.

— Galiba, kiáltott Bánfalvy a belépő őrmester-

hez, kend egy vén részeges lump fráter, de azért akkor mégis igaza volt!

Az őrmester nem tudta, hogy miről beszél a kapitány és azért örömeiben nagy önérzettel kivágta:

— Nagyságos kapitány uram, nekem rendszerint mindig igazam van!

— A fenét van kendnek mindig igaza! Hiszen azt sem tudja, hogy miről beszélek?

— Hát még nem méltóztatott megmondani.

— Akkor hallgasson ide, Galiba. Kend tényleg a Fekete sasban volt akkor délután és kend tényleg veszekedett Rózsa Sándorral.

— Úgy-e, hogy mondtam? Az igazság mindig kiderül.

— Hallgasson kend és vigyázzon a szavaimra. Mivel Farkas Máté tagadta és tanúkkal bizonyította, hogy aznap délután Rózsa Sándor nem volt nála és így kend nem veszekedhetett avval az átkozott gazemberrel, én annál is inkább hittem a szavának, minthogy kend saját beösmérése szerint, aznap tökrészeg volt. — Ma azonban egy feltétlenül megbízható tanú nekem elbeszélte, hogy ő aznap délután látta Rózsa Sándort a kocsiján a Fekete sas udvarából kihajtani.

— Ah, az a gazember, kiáltott Galiba fogcsikorgatva, ha a kezeim közé kerül, akkor . . .

— Hallgasson! Most már minden kétséget kizáró módon be van bizonyítva, hogy Farkas Máté hazudott és hogy hazugságát hamis tanúkkal erősítette meg. És be van bizonyítva ezzel az is, hogy Farkas Máté és talán hamis tanúi is Rózsa Sándorral összejátszanak. És mindebből én azt következtetem, hogy Farkas Máté a hamis tanúival és Rózsa Sándorral szövetkezve szöktették meg a Veszelkáékat.

— Ah, az . . . az világos, szólt Galiba.

— Hallgasson kend és vigyázzon a szavaimra. Rózsa Sándor eljegyezte Veszelka Julcsát és lakodalmra készül. Ebből azonban nem lesz semmi, mert kend az éjjel kimegy Dorozsmára és letartóztatja Rózsa Sándort és Veszelka Julcsát is.

— Éljen, kiáltott örömeiben Galiba.

— Hallgasson kend és figyeljen reám! Kend ma-

gával visz hat lovasrendőrt és azonkívül kap kend nyolcz huszárt, ez elég lesz.

— Untig elég, szólt Galiba.

— Este kilencz órakor itt lesznek a városháza udvarán a husárok, kend elindul a csapatjával és míg Dorozsmára nem ér, egy szót sem szól a dologról senkinek! Értette kend?

Bánfalvy rendőrkapitány még az éj folyamán kihallgatta Rózsa Sándort, Farkas Mátét, Veszélka Julcsát és a Farkas Máté hét hamis tanuját is. Természetesen a Veszélka fiúk szökésére nézve vallatta őket és épp oly természetes, hogy reggelig a legesekélyebb eredményt sem érte el. Rózsa Sándor, mint igaz is, nem tudott semmit a szökés módjáról és részleteiről, Veszélka Julcsa nála is kevesebbet tudott, Farkas Máté meg azt vallotta, hogy arról nem is hollott, hogy Veszélkáék megszöktek! Ami pedig a Farkas Máté hét tanuját illette, azok tényleg nem tudtak semmit a szökésről. Bánfalvy kapitány tombolt dühében és esküdözött, hogy ki fogja deríteni a szökés titkát, még ha szíjat is kellene hasítania a vádlottak bőréből. De ez mind nem használt, mert a vádlottak nem vallottak semmit.

Világos reggel volt már, mikor Bánfalvy kapitány befejezte a kihallgatást és a tiz vádlottat tiz külön börtönbe záratta. Aztán ő maga is hazament pihenni és csak délfelé jött megint a hivatalába és rögtön maga elé hívatta Rózsa Sándort.

Galiba Mátyással két pandur szuronyos fegyverrel vezette a kapitány elé Rózsa Sándort, ki daczosan szegezte szemét az előtte az íróasztalnál ülő Bánfalvy kapitányra.

— Nos, szólt a kapitány, mondhatom, kend is messzire jutott ám Rózsa Sándor! Tisztességes katonából ismét futóbetyár lett!

— Nem lettem az, felelt kemény hangon Rózsa Sándor.

— Hallgasson kend, ha én beszélek, kiáltott Bánfalvy. Kend betyárokkal, gazemberekkel szövetségzett, hogy olyan betyárokat és gazembereket, mint Veszélkáék, a börtönből kiszabadítson.

— Azt én nem tettem, nem is tudtam róla.

— Persze, hisz azok régi, jó barátjai voltak.*

— Haragosaim voltak, azt hitték, cserben hagytam őket, hallani sem akartak rólam, felelt Rózsa Sándor.

— És még annyi becsülete sincs, hogy bevallaná tettét? kiáltott Bánfalvy.

— Nem vallhatok valamit, amit nem tettem, felelt daczosan Rózsa Sándor.

— Hiába tagad kend, minden jel kendre vall.

— Tessék nekem e jeleket megmutatni.

— Kendet a barátság köteléke fűzte Veszélkáékhoz, régi czimboráihoz, szólt Bánfalvy.

— Mondtam már, hogy haragosaim voltak.

— Megszöktetésükkel akarta őket kibékíteni.

— Mi hasznom lett volna ebből, — kérdezte Rózsa Sándor, — én mint békés polgár akarok itt élni, ők pedig haramiák akarnak lenni.

— Mi járatban volt kend a szökés napján itt Szegeden a Farkas Máté korcsmájában?

— Mióta a táborból visszajöttem, nem voltam még a Farkas Máté korcsmájában.

— De ott volt, Galiba Mátyás pandur őrmester ott összeveszett kenddel, kiáltott Bánfalvy.

— Ki mondja ezt? Kérdezte Rózsa Sándor.

— Én, felelt Galiba és szemközt állt Rózsa Sándorral.

— Az nem igaz, szólt Rózsa Sándor Galibához, én kendet az éjjel láttam először, mióta hazajöttem.

— De azt az istentagadó betyár teremő fadat, káromkodott Galiba, engem nem hazudtolsz meg!

— Hallja kend, őrmester úr, nem volt kend akkor nagyon is berugva, mikor tudja Isten, kit nézett Rózsa Sándornak?

Galiba Mátyás Rózsa Sándorra akart rohanni, de Bánfalvy kapitány csendre intette és így a vén pandur csak annyit mormogott bajusza alá:

— Hej, majd leszámolok én még veled.

— Nemcsak Galiba őrmester, hanem még más is látta kendet aznap a «Fekete sasból» kihajtani.

— Engem nem láthatott senki, mert nem voltam ott.

— Majd szembesítem azzal a tanuval.

— Szemébe fogok nézni.

— Hát kend még most sem akarja bevallani a bűnét?

— Nem vallhatom azt, amit nem tettem.

— Majd megtöröm a makacsságát. Itt fog kend ülni, míg meg nem öszül.

— Ha az Isten előtt a nagyságos kapitány úr ezért felelősséget vállal, én a hatalmában vagyok.

— Vezessék vissza a börtönébe, kiáltott Bánfalvy, mire aztán a pandurok Rózsa Sándort visszavezették a fogságba.

Igy ment ez napokon, heteken át, úgy Rózsa Sándorral, mint a többi vádlottal. Hiába szembesítette Bánfalvy kapitány Rózsa Sándort a polgármesterrel. Rózsa Sándor megmaradt makacs tagadásánál és tagadtak a többi vádlottak is.

Egy nap aztán megtörtént, hogy Galiba Mátyás Farkas Mátét halva találta börtönében. A «Fekete sas» korcsmárosa felakasztva lógott a mestergerendán, nadrágszijával felakasztotta magát. Az öngyilkosság híre hamar elterjedt az egész városházán, eljutott az egyes börtönökbe is. És most, hogy Farkas Máté meghalt, sorba jelentkezett a hét hamis tanu is. Bevallották, hogy a kérdéses délutánon nem is voltak a «Fekete sasban», hanem Farkas Máté hívta őket vasárnap délelőtt a templom-térről a korcsmájába és mindegyiknek három itcze bort és három huszast adva betanította őket, hogy ha kihallgatják, akkor vallják azt, hogy a kérdéses nap délutánját a «Fekete sasban» töltötték és hogy aznap délután sem Rózsa Sándort, sem pedig Galiba Mátyást a «Fekete sasban» nem látták.

És ezzel a vallomással még jobban bemártották Rózsa Sándort és Veszelka Julcsát. És magukon sem segítettek. Bánfalvy kapitány őket is tovább tartotta vizsgálati fogságban. De a kapitány haragja még inkább fellobbant Rózsa Sándor és Veszelka Julcsa ellen, kiknek makacsságát minden áron meg akarta törni. Bánfalvy, ki eddig, természete szerint, emberségesen bánt a vizsgálati fogságban levőkkel, most meg akarta mutatni, hogy érti az «erélyes» vallatást is. Kínóztatni kezdte a rabokat és főleg Rózsa Sándort

heteken át minden vallatásnál a pandurokkal verette, kinoztatta, de mindezzel czélt nem ért: Rózsa Sándor makacs maradt és konokul tagadott.

És most már, látva, hogy az «erélyes» vallatással sem ér czélt Rózsa Sándornál, Bánfalvy kapitány az utolsó fegyverhez fogott. A bepáczoláshoz.

A «bepáczolás».

Hogy mi az a «bepáczolás»? Nagyon egyszerű dolog. Minden vizsgálóbíró tudja. Vizsgálati fogságban hagyja a vádlottat mindaddig, míg az önként nem jelentkezik vallomásra. Hetek és hónapok mulnak anélkül, hogy a vizsgálóbíró a rabot maga elé hivatná. Hadd térjen az a börtönében magába, majd jelentkezik az aztán vallomásra. Nos, Bánfalvy kapitány is páczolásba fogta Rózsa Sándort és Veszelka Julcsát, míg a hét hamis tanut átadta a törvényszéknek.

És multak hetek, hónapok, anélkül, hogy Bánfalvy a két rabot maga elé hívatta volna. De az, amit gondolt, hogy a hosszú vizsgálati fogság meg fogja törni a két rab makacsságát, nem teljesedett. Történt azonban valami, amire a rendőrkapitány nem gondolt.

Mig hetek és hónapok teltek, megtörtént az, hogy ismét egyet fordult a háború kockája, még pedig szomorúra. Az osztrák hadseregeket széjjelverték mind a mi derék honvédeink. Az osztrák császár belátva, hogy saját erejéből soha sem nyomhatja el a magyarok «lázasát», I. Miklóstól, az oroszok czárjától könyörgött segítséget a magyarok ellen.

És a czárt nem kellett kétszer kérni. Rögtön késznek nyilatkozott a magyar szabadság letiprására. Paskievics herczeg és Lüders tábornokok vezetése alatt hatalmas hadsereget küldött Magyarországba. A muszka hadsereg egyesült a magyarok által szétvert osztrák hadsereg maradványaival és egyesült erővel vonultak be Magyarországba. Nagy küzdelem után leverték a magyar hadseregeket és miután Görgei Arthur Világosnál lerakta fegyverét az oroszok előtt: Paskievics herezeg büszkén sürgönyöztetett Miklós czárnak:

«Magyarország felséged lábainál fekszik!»

Szomorú napok, szomorú idők következtek. A magyar forradalom vezérei kénytelenek voltak külföldre szökni. Aki jókor nem szökött, azt a diadalmaskodó osztrákok elfogták és haditörvényszék elé állították. És működtek a haditörvényszékek Pesten, Kassán, Aradon, Szegeden szakadatlanul. A nemzet nagyjai bitófára, börtönbe kerültek.

Ezután hozzáfogott az osztrák a kormányzás rendezéséhez is. Nem is kellett a derék magyar hivatalnokokat helyeiktől elmozdítani, elkergetni. Mentek ők maguktól. Mintha soha se lettek volna, úgy tűntek el a szegények a világosi gyásznapi után. És helyük nem maradt sokáig üresen, erről gondoskodott Haynau tábornagy, Magyarország főkormányzója.

Mint a sáskaraj, úgy özönlötte el egyszerre az osztrák és a cseh «Beamter» ezt a szegény országot. Egy nap az ország német kormányzatra ébredt. A német és a cseh nyelv tromf lett Magyarországon; az ország nyelvét, a magyar szót sutba dobták. Eltűnt a magyar zászló, a magyar czimer mindenhol, helyette kitűzték a kétfejű sast.

És bevonult a német Beamtersereg az alföld királynéjának nevezett Szegedre is. Valami báró Apfalternt küldtek oda kerületi főnöknek, ami megfelelt a főispáni állásnak. És német lett az egész hivatalnokság a tösgyökeres magyar városban.

Bánfalvy kapitány is egy nap eltűnt a városházából, eltűnt Szegedről, sohase tudta meg senki, hogy hová lett. Ott hagyta a várost, az állását és ott hagyta a kezei alatt volt vizsgálati rabokat is.

Apfaltern báró kerületi főnök, más rendőrfőnököt ültetett a helyébe. Nem német, hanem magyar embert. Rosszabbat a németnél, gyászmagyart, aki a zsarnokság idejében hivatalt vállalt.

Az új szegedi rendőrkapitány régi ösmerősünk: Kercsey Andor lett. Kercsey Andor, kit Rózsa Sándor a párdányi harczytérén nem ölt meg, hanem alélta hagyott a harczytérén. Az osztrák dzsidások felszedték és Temesvárra vitték. Ott Rukavina báró várparancsnok Kercseyt, miután a kórházban felgyógyult, hadi-

törvényszék elé állította. De Kercsey nem félt, Knizsánin tábornokra és Rajacsics patriárkára hivatkozott és miután ezek mint teljesen megbízható «császárhű» embert igazolták, szabadlábra helyezték és a legnagyobb kitüntetésekben részesítették.

És ez a Kercsey Andor Szeged városának rendőrkapitánya lett. Beiktatása után széjjelnézett a városháza börtöneiben és csakhamar ott találta Rózsa Sándort, halálos ellenségét.

— Ennek vesznie kell! — mondá.

Kikereste Rózsa Sándor írásait és tanulmányozni kezdte őket. És mikor alaposan átolvasta az összes iratokat és jegyzőkönyveket, szépen összecsomagolta az iratokat és aztán az egész iratsomót félretette.

Miért?

Mert egészen új vádat kovácsolt Rózsa Sándor ellen, olyan vádat, mely Rózsa Sándort a haditörvényszék elé vitte. Mint a hirhedt csikós-huszárok vezérét, a császár elleni lázadással vádolta, de még ezenkívül vádolta gyilkossági kísérlettel és az állam vagyona elrablásával. E célból aztán előadta a Párdánynál történeteket a saját maga színezésével és mikor megírta Rózsa Sándor ellen a vádiratot, négy szuronyos csendőr által maga elé vezettette.

Elvezni akarta a bosszú édes gyümölcsét.

Mikor Rózsa Sándor bejött a főkapitány szobájába, szinte visszatántorodott a gyülölt ember láttára. Az első pillanatban Rózsa Sándor azt vélte, hogy az az előtte ülő komoly, halvány ember nem más, mint egy pokolbeli kísértet. De mikor a kísértet nyugodtan ott maradt a helyén és hideg, fagyos hangon kérdezte:

— Hogy hívják...? akkor Rózsa Sándor nem tudta magát tartóztatni, féktelen dühében nekirohant az asztalnak és mielőtt a csendőrök megakadályozhatták volna, az asztalon álló nehéz gyertyatartót kezébe kapta és teljes erejéből az új főkapitány fejéhez vágta, felkiáltott:

— Nyomorúlt gazember!

Tovább nem jutott. A csendőrök lefűlelték az örült módon védekezőt és levitték a börtönbe. Az orvosok jöttek és bekötözték a főkapitány sebét és hazavitették a lakására.

Mikor Kercsey felgyógyult, haditörvényszék elé állították Rózsa Sándort. Daczára Kercsey igyekeztének, a haditörvényszék Rózsa Sándort nem ítélte halálra, hanem csak élethossziglani súlyos börtönre.

Két héttel később Szegedről egész transzportot vittek Kufstein felé. Csupa «lázadó», akiket a haditörvényszék elítélt. A transzportban ott volt Rózsa Sándor is, kezén, lábán vasraverve.

A szegedi városháza kapuja előtt óriási néptömeg szomorúan várta az elítéltek elszállítását. Búcsúzni akart tőlük a nép, hiszen ki tudja, fognak-e még visszajönni valaha?

Mikor Rózsa Sándor kilépett a városháza kapujából, egy rongyokba burkolt, örült cigányasszony földre vetette magát Rózsa Sándor előtt és nagy örömmel rikácsolt:

— Itt vagy büszke princzem? Itt vagy? Csörögnek a lánczaid? Ugy-e mondtam! Eltemetnek a föld alá!

Rózsa Sándor borzalommal ösmerte fel a földön fetrengő alakban Örzsét, a szép cigányleányt, ki most folyton sikoltott:

— Ne vigyétek el a princzemet! Eresszétek hozzám a szép princzemet!

Rózsa Sándor reszketve nézett még egyszer az örült leányra és halk hangon mormogott:

— A kártyák nem hazudnak. Eltemetnek! — Vajjon lesz-e feltámadás?

És elvitték Kufstein felé. Es aztán következett az éjszaka, a hosszú sötét éjszaka, nemcsak reá, de egész Magyarországra!

♥ (Vége a második résznek.)

A «Puszták réme» és a «Csikóskirály» regények harmadik, és egyúttal befejező része

a „Szegedi Csillagbörtön titkai“

még a folyó év tavaszán jelenik meg és e regény Népkönyvtár-unk III-ik kötetét fogja képezni.

A „**Szegedi Csillagbörtön titkai**“ bátran a világ legérdekesebb regényének nevezhető, amennyiben nemcsak páratlanul érdekfeszítő módon adja elő Rózsa Sándor kalandos életének végső éveit, kínos szenvedéseit és kegyetlen kivégeztetését, hanem egyidejűleg tartalmazni fogja gróf Ráday és vértörvényszéke, kínzásainak, fenyegetéseinek és embertelen bánásmódjának eddig még sehol meg nem jelent hű és a történelmi igazságnak megfelelő leírását.

A könyv írója hosszabb tartózkodásra Szegedre utazott, hogy ott a helyszínén tegye meg tanulmányait arra nézve, hogy a „**Szegedi Csillagbörtön titkai**“ című regényt minél pontosabb és egyúttal minél érdekfeszítőbb módon adhassa olvasóink kezébe.

A „**Szegedi Csillagbörtön titkai**“

ezimlapját, nem kímélve költséget és fáradságot,

Munkácsy Mihály

Magyarország és a nagyvilág legelső festőművészeinek eredeti festménye után készítettjük, hogy a könyv kelendőségét és tetszetősségét ezzel is előmozdítsuk.

A «Csikóskirály» regény első része: a «**Puszták réme**» árusítóinknál, míg a készlet tart, még mindig kapható.

20

(2)

14C
1

